

TERÖR VE TÜRKİYE'DE BÖLÜCÜ TERÖR
BAĞLAMINDA PKK

Servet AVŞAR

YÜKSEK LISANS TEZİ

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Huriye Tekin ÖNÜR

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat 2009

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

TERÖR VE TÜRKİYE'DE BÖLÜCÜ TERÖR BAĞLAMINDA PKK

Servet AVŞAR

Sosyoloji Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat 2009

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Huriye Tekin ÖNÜR

Terör ve terörizm kavramları, üzerinde uzlaşabilecek bir tanımın ya da çözümlemenin yapılamadığı problematik kavramlardır. Terörizm konusundaki uzlaşmazlıklar sonuçta, bir tarafın terör olarak nitelediği bir eylemi ya da olayı, diğer tarafın da böyle nitelememesi, bazı hallerde de meşrulaştırıcı bir yaklaşım sergilemesi şeklinde görünür. Bu çalışmada, **terör ve Türkiye’de bölücü terör bağlamında** yıllardır Türkiye’nin sırtına yük olan ayrılıkçı PKK terör örgütünün terör olayları ve bunun genel olarak neden ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın; Birinci bölümünde, “terör kavramı ve sebepleri” incelenmiş; bu bağlamda, kapsam ve anlam olarak terör, anarşi, terör ve terörizmin tanımı, terör türleri ve sınıflandırılması üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Türkiye’de terör konusu ele alınarak incelenmiş; bu bağlamda, Türkiye’de terörün tarihsel gelişimi ve Türkiye’de terörün çeşitleri anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye’deki bölücü terör örgütleri, bölücü amaçlar taşıyan diğer sol örgütler ele alınmış; sonrasında PKK terör örgütünün kuruluşu, amaç ve hedefleri ile tarihsel gelişimi incelenmiş; bu bağlamda, uzun yıllardan beri terörden ciddi zararlar gören Türkiye’de etnik temelli bölücü PKK terörünün nedenlerinin tespitine yer verilmiştir

Sonuç bölümünde, toplumsal olaylara neden olan ve bir toplumsal olgu olarak “terör” denilen eylemin özelliklerine bakılarak, ülkemizdeki etnik nitelikteki PKK terör örgütünün eylemleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Anarşi, Bölücü Terör, PKK, Sosyal Hareketler Sosyolojisi.

ABSTRACT
TERORISM AND PKK IN TERMS OF SEPERATIVE TERROR IN
TURKEY

Servet AVŞAR

Sociology Branch

Afyonkarahisar Kocatepe University, Institute Of Social Science

February 2009

Advisor: Assistant Proffesor Doctor Huriye Tekin ÖNÜR

Terror and terrorism are problematic concepts on which an acceptable definition or analysis can't be made. The disagreement on terrorism appears when one side defines an event or action as terrorism, whereas the other side doesn't also in some occasions this side seems as trying to legalize this terrorism. In this study, terrorist acts and the general reasons and results of the separatist PKK terror organization which has been a great burden in Turkey for years, have been examined and suggestions for solution have been evaluated. The study consists of three parts;

In the first part, "the concept of terrorism and its reasons" have been examined; in this concern, the coverage and meaning of terrorism, anarchy, definition of terror and terrorism, kinds and classification of terrorism will be focused on.

In the second part, terrorism in Turkey has been evaluated, the historical development of terrorism in Turkey and the kinds of terrorism in Turkey Will be focused on and explained in classified way.

In the third part, the harmful terror organizations,the terror organization having harmful aims and the foundation, targets and goals, and the historical development of the PKK terror organisation have been examined; in this concern, the reasons of PKK terrorism and suggestion of solutions of ethnic based PKK terrorism in Turkey which, for years, has suffered from terrorism will be mentioned.

In the conclusion part, examining the features of the terror acts, the acts of PKK terror organization and suggestions for solution towards these acts have been evaluated.

Key Words: Terror, Anarchy, Seperative Terror, PKK, Sociology of Social Movements

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “**TERÖR VE TÜRKİYE’DE BÖLÜCÜ TERÖR BAĞLAMINDA PKK**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/02/2009
Servet AVŞAR

ÖNSÖZ

Terör, günümüzün yeni bir savaş yöntemidir. Birçok devlet, uluslar arası terörizmi adeta dış politikasının bir aracı olarak kullanmaktadır. Batılı devletlerin ülkemizin terörle mücadelesine, insan hakları ve demokrasi gibi bir takım çağdaş söylemlere sığınarak, müdahale etmek istedikleri bilinmektedir. Bu tarz girişimler, teröristlerin eylemlerine devam etmelerini cesaretlendirmektedir. Hâlâ bir kısım devletlerin PKK'yı terör örgütü ilan etmemesi Türkiye açısından düşündürücüdür. Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını tüketen, binlerce masum insanın canına kıyan bu örgüt bazı devletlerce hala terör örgütü olarak ilan edilmemiştir.

Bugün ülkemizdeki önemli terör olaylarından etnik ayrımcılığı savunan bölücü PKK terör örgütü sorumlu görülmektedir. PKK farklı bir sektör haline gelmiş olmasına rağmen, kendisini “**Kürt Davası**”nı yürütüyor olarak anlatmaktadır. Aslında bu konuda ne PKK, ne de “**Kürt Meselesi**”ni yıllar önce başlatmış olan aktörler samimidir.

Her ikisi de bölge halkının zararına hareket etmektedir. Çünkü bölgede yatırıma harcanması gereken kamu kaynakları büyük ölçüde terörle mücadele için sarf edilmiştir. Milyarlarca lira, getirisi olmayan bir karanlık kuyuya dökülmüştür. Güneydoğu'da çalışan halk dışarıya kaymıştır. Ekonomik denge bozulmuştur. Halkın huzuru bozulmuştur. Terörizm nedeniyle ekonomik kaynaklarımız ya atıl kalmış ya da güvenlik harcamalarına kaydırılmıştır.

Son 15 yılda ayrılıkçı terör nedeniyle güvenlik harcamalarındaki tahmini artış, ya da ayrılıkçı terörün güvenlik maliyeti, 2000 Yılı rakamlarıyla, 14, 7 milyar dolardır. Bu, basın yayın organlarında sözü edilen miktarın, 50–100 milyar doların oldukça altındadır, fakat ülkenin kalkınma ihtiyaçları ve kamu maliyesi göz önüne alındığında asla küçümsenmeyecek bir miktardır. 14 milyar dolarla, 6 tane Atatürk Barajı yapılabilir, 2000 Yılı sonuna kadar yaklaşık % 45'i tamamlanmış olan GAP tamamlanabilir, yaklaşık 2500 kilometre otoyol ya da Ankara-Sivrihisar arasındakiine benzer 7500 kilometre bölünmüş yol yapılabilirdi.

Güvenlik harcamalarındaki artışın yanı sıra, en büyük maddi kayıp, terörün neden olduğu göçten, yatay hareketlilikten, kaynaklanmıştır. Özellikle 1980'lerin sonlarından 1990'ların ortasına kadar, terör nedeniyle kırsal alanlardan, bölge içi ve

bölge dışı kentlere yoğun göç yaşanmış, 1996 yılı ortasına kadar 809 köy, 1612 mezra boşalmış, 43 bin hane ve 275 bin kişi kırdan-kente göç etmiştir. Göçten kaynaklanan en büyük kayıp, kırsal kesimdeki üretim kaybıdır. Yıllık doğrudan üretim kaybı, 2000 Yılı rakamlarıyla, 240, 6 milyon dolar, dolaylı kayıp 57, 5 milyon dolardır. Doğrudan ve dolaylı yıllık üretim kaybı, yaklaşık 300 milyon dolar, 1990–1999 arasındaki dönemde yaklaşık 3 milyar dolardır. Bu yaklaşık olarak bir Atatürk Barajı, Ankara-Adana ya da Ankara-İzmir arasında bir otoyol (500 km) ya da 1500 kilometre bölünmüş yol maliyetine eşittir.

Göç edenler, geride alternatif kullanımı olmayan, ev, ahır gibi sabit varlıklar bırakmışlardır. Bunlar ülke ekonomisi için birer batık maliyettir. Öte yandan göç edenler, gittikleri yerde gecekodu şeklinde de olsa konut yapmışlar, ya da kiralamışlardır. Zaten kentleşme sorunlarıyla 1950’lerden bu yana uğraşan ülkenin problemlerine yeni fizikî ve sosyal kentleşme sorunları eklenmiştir. Gecekodu için harcanan paraların ülke ekonomisi açısından alternatif kullanımı, diğer bir ifadeyle fırsat maliyeti olan bir kaynaktır. Göç edenlerin konut için harcadıkları tahmini kaynak 2000 yılı rakamlarıyla, 344, 5 milyon dolardır.

Ayrılkçı terörün kontrol altına alınması ve marjinalleştirilmesiyle, göç edenlerden bir kısmı köyelerine dönmeye başlamışlardır. 2000 yılı sonuna kadar köye dönüş için başvuran ya da köye dönüşü planlanan aile sayısı 12041’dir. Bu ailelerin göç ederken geride bıraktıkları ev, ahır gibi sabit varlıklar ya kullanılamaz durumdadır, ya da esaslı tamire ihtiyacı vardır. Ayrıca, yerleşim yerlerine elektrik iletim hattı ve telefon hattı gibi kamu tarafından yapılan tesislerin tamiri ya da yenilenmeleri gerekir.

Köye dönüş için başvuran ve/ya da köye dönüşü planlanan ailelerin, geri dönüş maliyeti yaklaşık 120 milyon dolardır.

Köye dönenlerin üretken duruma getirilebilmeleri için araç ve gereç verilmesi gerektiğinden; köye dönüşün finansal maliyeti, ekonomik maliyetten çok daha büyüktür.

Ayrılkçı terör mensupları sadece cana kıymakla kalmamış, hem etrafa korku salarak halkı ve güvenlik güçlerini sindirebilmek, hem de devletin yatırımlarını engellemek ya da baltalamak suretiyle halkta devletin bu Bölge’yi ihmal ettiğİ duygusunu uyandırarak ve bu duyguyu pekiştirerek taraftar toplayabilmek için, geniş

ölçüde maddi tahribatta bulunmuştur. Yapılan tahribat özellikle karakol ve okullarla, araçlara ve yol, baraj gibi altyapı yatırımlarında kullanılan iş makinelerine yönelik olmuştur.

Kamu ve özel araç ve iş makinelerine verilen zararın maliyeti 2000 Yılı rakamlarıyla yaklaşık 50 milyon dolardır. Kısmen ya da tamamen tahrip edilen köprülerin maliyeti 21 milyon dolar, okulların 18 milyon dolar, karakolların 37 milyon dolardır. Maddi varlıklara verilen zararın tahmini toplam maliyeti 182 milyon dolardır.

Güvenlik harcamalarındaki artış ve göçten kaynaklanan maddi kayıpla karşılaştırıldığında, maddi varlıkların tahribatının ekonomik maliyeti önemsiz bir büyüklüktedir.

Özetle ayrılıkçı terör örgütü PKK eylemleri neticesinde çok ciddi ve kalıcı nitelikte sorunların doğmasına, özellikle de bölge ve ülke genelinde kamu yatırımlarının azalmasına ve büyük boyutlu kalkınma projelerinin ertelenmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak, ayrılıkçı PKK terörü bir takım dış güçlerin amaçlarına hizmet etmekten ve bölge insanlarını mağdur etmekten başka bir sonuç vermeyen eylemleri ile Türkiye'yi uzun yıllardan beri uğraştırmaktadır.

Bu çalışmanın tamamlanmasında katkılarını esirgemeyen tez danışmanım, hocam, Yrd. Doç. Dr. Huriye TEKİN ÖNÜR'e, değerli hocam Doç. Dr. Hasan BABACAN'a, Prof. Dr. B. Zakir AVŞAR'a ve araştırmamı yapabilmeme imkân tanıyan ve yardımcı olan çok değerli mesai arkadaşlarıma, çalışmalarım süresince hiçbir zaman manevi desteğini esirgemeyen eşim Ebru AVŞAR'a ve Sevgili Anneme ve Babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Servet AVŞAR

Ankara, 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
YEMİN METNİ	iv
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI VE SEBEPLERİ

1.TERÖR KAVRAMI	11
1.1. Kapsam ve Anlam Olarak Terör	11
1.2. Anarşi, Terör ve Terörizmin Tamını	13
2. TERÖR TÜRLERİ- SINIFLANDIRMALARI	17
2.1. Devlet Terörü	18
2.2. Devlete Karşı Terörizm (Aşağıdan Terörizm)	19
2.2.1.Devrimci Terör Marksist-Leninist Terörizm	20
2.2.2.Ayrılmakçı (Bölücü) Terör	22
2.2.3.Kır Terörü.....	26
2.2.4.Şehir Terörü	27
2.2.5.Ulusal (Yerel-Ülke İçi-İç-Yerli) Terör.....	28
2.2.6.Uluslararası Terör.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖR ve ÇEŞİTLERİ

1. TERÖRİZMİ YAYGINLAŞTIRAN NEDENLER	33
1.1. İç Nedenler	
1.1.1.Sosyo-Kültürel Nedenler.....	34
1.1.2 İdari Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler	37
1.1.3. Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Nedenler	40

1.1.4.Kültürel Nedenler	42
1.1.5. Feodal Yapı	43
1.1.6.Medyanın Etkisi	45
1.1.7. Halkın Tepkisizliği.....	47
1.1.8.Sosyo-Ekonomik Nedenler	48
1.1.8.1. Ülkenin Ekonomik Durumu	49
1.1.8.2. Terörist ve Ailesinin Ekonomik Durumu.....	53
1.1.8.3. Göç	53
1.1.8.3.1. Zorunlu İç Göçün Sonuçları.....	60
1.1.8.3.2. Yaşam Standartlarındaki Düşüş	63
1.1.8.3.3. Barınma ve Gecekondulaşma sorunu.....	63
1.1.8.3.4. Beslenme ve Sağlık Sorunu	64
1.1.8.3.5. Eğitim ve Sosyal Uyumsuzluk Sorunu	65
1.1.8.4. Psikolojik Etkiler.....	68
1.2. Dış Nedenler.....	70
1.2.1. Uluslararası Koşullardan Kaynaklanan Nedenler	73
1.2.2 . Teknolojik Gelişmelerin Etkisi	75
2. TÜRKİYE'DE TERÖRÜN TARİHSEL GELİŞİMİ	76
2.1. 1970 Öncesi Terör	76
2.2. 1971 -1980 Soğuk Savaş Dönemi Çok Yönlü Terör Eylemleri... 79	
2.3. 1980 Sonrası Terör	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BÖLÜCÜ TERÖR ve PKK TERÖR ÖRGÜTÜ

1. BÖLÜCÜ TERÖR ÖRGÜTLERİ	83
1.1. Sol Terör Örgütleri.....	89
2. BÖLÜCÜ ÖRGÜT PKK/KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ	91
2.1. Terör Örgütü PKK'nın Kuruluşu.....	91
2.2. PKK'nın Amaç ve Hedefleri	93
2.3. Terör Örgütü PKK'nın Gelişimi.....	94
2.3.1. 12 Eylül 1980 Sonrasında PKK Terör Örgütü	94

2.3.2. 1990 ve 1991 Yılları Arasında PKK Terör Örgütü .	97
2.3.3. 1992 Yılı İçinde PKK'nın Genel Durumu.....	99
2.3.3.4. 1992'den Günümüze PKK'nın Genel Durumu...	101
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	111

GİRİŞ

Terörizm konulu tartışmalarda ve teorik çözümlerinde üzerinde uzlaşılabilir bir tanımın ve bunun da ötesinde bir çözümlemenin yapılabilmesi çok güç görünmektedir. Bu güçlük, olgunun karmaşık bir yapıya sahip olmasından kaynaklanabileceği gibi asıl olarak bu olguyu sorun edinen araştırmacıların terör olaylarını farklı açılardan ve farklı ölçütlerle değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda terörizm, iki farklı yaklaşım çerçevesinde incelenebilir; bunlar, “propagandacı yaklaşım” ile “doğrudan yaklaşım”dır. Bu yaklaşımların çözümlerinde ulaşılan sonuçlar da birbirinden farklı olup bu farklılığın nedeni, terörizmin göstergesi olan eylemlerde bulunamamasıdır. Şöyle ki terörizmin ne olduğu ya da bir olayı terörist bir eylem olarak niteleyebilmenin ölçütünün ne olduğu belirlendiğinde, bu belirleme bir ölçüt olarak iş göreceğinden bundan sonraki değerlendirmelerin de bu ölçüte göre yapılması gerekir. Oysa bu ölçütün ele alınan her olayda değişmesi ya da ortadan kalkması, terör olarak nitelenen eylemin özelliğine değil de, kimler tarafından gerçekleştirildiğine bakılarak bir değerlendirme yoluna gidildiğini göstermektedir. Başka bir ifade ile söylenirse, toplumsal olaylar dizgesi olarak insan karşısına çıkan ve toplumsal bir olgu niteliği taşıyan terör nesne olarak incelenirken, bu nesneyi inceleyenlerin öznelliği çerçevesinde yeniden ve farklı şekillerde nesneleştirilmektedir.

Öte yandan, terör olaylarını değerlendirme aşamasına gelmeden, olguyu tanımlayan öznenin, terörü baştan kendine yönelik olma özelliği ile sınırlaması durumunda da, ele alınan ölçütün eylemin özelliğine göre değil de, kime yönelik olduğuna göre belirlendiğini gösterir. O halde terörizmi doğru bir şekilde çözümlenebilmek öncelikle, terör olarak nitelenen eylemin özelliğinin ne olduğuna bakmakla ve bunu belirleyebilmekle mümkündür. Bu amaçla burada, devletlerin yasalarına girmiş terör tanımlamalarına bakmak ve ele alınan iki yaklaşımın çözümlerinde ulaştıkları sonuçları bu açıdan değerlendirmenin yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de ülkenin karşı karşıya olduğu terör sorununu çözmek ve terörizme karşı her dönemde etkili, akılcı ve kararlı bir mücadele programı hazırlamak gereğiyle oluşturulan Terörle Mücadele Kanunu’nda terör şöyle tanımlanmıştır:

“Terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin nitelikleri, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir” (Pınar, 2000: 145).

Bu tanımda, bir eylemin terör tanımına girmesi üç temel koşula bağlanmıştır. Bu konuda aranacak ilk koşul, eyleme “baskı”, “cebir ve şiddet”, “korkutma”, “yıldırma”, “sindirme” ya da “tehdit” yöntemlerinden biriyle girişilmesidir. İkinci koşul, bir eylemin terör sayılması için yalnız “korkutma”, “yıldırma” gibi yöntemlerin yeterli olmadığını, bunun yanında eylemin tanımda gösterilen amaçlara yönelik olması gerektiğini vurgular. Buna göre, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyet’in niteliklerini ve siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyeti’nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzeni ve genel sağlığı bozmak amacıyla girişilen bir eylem olması gerekmektedir. Bu yöntem ve amaçlarla girişilen “her türlü eylem”in terör tanımı kapsamına girebilmesi için ayrıca üçüncü bir koşul, eylemin bir örgüte üye kişi ya da kişilerce işlenmiş olması gerekmektedir.

Tanımın öğelerini oluşturan bu üç koşul sırasıyla, terörün yöntemini, amacını ve kimler tarafından yapılırsa terör sayılacağını belirler. Öte yandan Kanunda bir eyleme terör denilebilmesi için temelde “devlete karşı” olması gerektiği vurgulanmıştır. Devlet ise çok genel bir kabulleniş ile toplumsal hayatın düzenleyici ve koruyucu hukuk çerçevesini oluşturduğu için ister istemez toplumsal düzene, sosyolojik bir varlığı işaret etmektedir. “Temel hak ve hürriyetleri yok etmek” terör eyleminin amaçlarından biri olarak nitelenmiş; ama bu, tek başına tanımın asıl özelliğini oluşturmamıştır. Bununla birlikte “temel hak ve hürriyetleri yok etmek” bir amaç ya da hedef olmaktan çok terör eyleminin sonucunda oluşan, eylemin niteliğini gösteren ayırt edici öğelerden biridir.

Bir eylemin “terör” eylemi olarak nitelenebilmesi için bu tanım çerçevesinde belirlenen koşullar, dar anlamıyla ya da bir yönüyle terörü belirler. Bu belirleme devletin kendi iç hukuku çerçevesinde yapılmış olup devlete yönelik şiddet eylemlerini terör kapsamında değerlendirir. Bu bağlamda, genel olarak devletlerin uyguladığı şiddet, bu tür tanımlamalar içinde görülmez. Söz konusu eylemlerin bir örgüte bağlı olmaksızın işlenmesi durumunda eylemin terör tanımı dışında kalması, terörün yöntemini ve amacını belirlemenin “terör”ü anlamada çok yeterli bir ölçüt sağlamadığını da gösterir. Başka bir deyişle terör olarak nitelenen bir eylemin ya da olayın amacı siyasi bir nitelik taşıyorsa, söylenen yöntemlerden biriyle gerçekleştirilmişse, bu özellikler söz konusu eylemi terör olarak adlandırabilmek için yeterli ise eylemin kim tarafından gerçekleştirildiğinin belirleyici bir rolü olmaması gerekir. Buradaki tanım ile ilgisinde eylemin bir örgüte üye kişi veya kişilerce gerçekleştirilmiş olması tarihsel olarak bakıldığında “devlet dışı” kişi ya da grupların “devlete” ya da “iktidara” yönelik terör eylemleriyle ilişkilendirilebilir. Hukukî tanımı, her ne kadar, böyle ise de terörün sıcak gündelik işlevini toplumsal hayatta görmekteyiz.

Bir başka ülkenin, ABD’nin yasasında tanımladığı “terör eylemi”nin özellikleri ve amacı bir yönüyle bu terör tanımı ile koşutluk içindedir. Bu tanım da terör eylemini belirlerken, öncelikle eylemi kendi sınırları içinde ve ceza yasalarının ihlali kapsamında değerlendirir. Buna göre “terör eylemi”:

“(A) Birleşik Devletler’in ya da herhangi bir Eyalet’in ceza yasalarını çiğneyen ya da Birleşik Devletlerin ya da herhangi bir eyaletin yargılama alanı içinde işlendiğinde ceza gerektirecek ihlal oluşturan bir şiddet eylemi ya da insan yaşamı için tehlike oluşturan bir etkinlik; (B) (i) sivil bir nüfusa gözdağı verme ya da baskı yapma; (ii) gözdağı ya da baskı yoluyla bir hükümetin siyasetini etkileme; ya da (iii) suikast ya da adam kaçırmaya yoluyla bir hükümetin davranışına etki etme amacını güttüğü ortaya çıkan bir etkinlik demektir” (Chomsky, 1999: 10).

Bu tanımdan hareketle terör eyleminin öğeleri şöyle tanımlanabilir: İlk eylemi tanımlayan bir “devlet” olduğundan bu devletin sınırları içinde ceza yasalarını çiğneyen şiddet eylemleri terör kapsamı içinde değerlendirilir. Terör eylemi şiddet içeren bir eylem olmakla birlikte gözdağı verme, baskı yapma, suikast ya da adam kaçırmaya yöntemlerine başvuran, bu yöntemleri “bir hükümetin siyasetini etkileme”

ya da “bir hükümetin davranışına etki etme” amacıyla kullanan bir eylemdir. Buradaki “bir hükümetin” ifadesi herhangi bir hükümeti nitelediğinden yalnızca ABD hükümeti ile sınırlandırılmış bir ifade değildir. Bir ölçüde de bu hükümet ve devlet ayrımı yasama ve yürütme gibi iki ayrımı çağrıştırmaktadır; yani devleti yönetenlerin siyasalarına karşıtlık da işin içine dâhil edilmiştir. Öte yandan, terör olarak tanımlanan eylemi kimin gerçekleştirdiği, eylemi tanımlamada belirleyici bir etken değildir. Eylem “eyleyene” göre belirlense de onun terör oluşunun önemli göstergesi insan ve toplum hayatında yaptığı olumsuz etkidir.

Her iki tanımın bir eylemi terör olarak nitelemede kullandığı ölçüt, temelde “devlete” ya da “bir hükümete” yönelik şiddet eylemi olması çerçevesinde belirlenmiştir. Bu belirleme bir taraftan, terörün hedefini “iktidara” ve “iktidarın temsilcilerine” yönelik olmasıyla açıklar. Diğer taraftan terör eyleminin amacının yalnızca iktidarı devirmek ya da hükümetin siyasetini etkilemek temelli olduğunu “devlet terörü”nü ve bu terörün genellikle halkı mevcut rejime bağlamak ve karşı çıkamaz bir duruma getirmek amacıyla giriştiği aynı türden eylemleri dışarıda bırakır. Bu açıdan İkinci tanım, birinciye göre “sivil bir nüfusa gözdağı verme ya da baskı yapma” amacı güden eylemleri de terör tanımı içine almakta ve böylece bir bakıma devlet terörüne ya da uluslar arası terörizme işaret etmektedir.

Böyle olmakla birlikte bu tanımlamaların gerçeklikle ilişkisi bakımından değerlendirilmesi sözü edilen amaçların ve yöntemlerin başkalarının eylemlerini tanımlamak üzere kullanıldığını gösterir. Çünkü her iki tanımda da eksik olan temel nokta “terör” denilen eylemin, bir devlet (ki, bu tanımı yapan devlet de olabilir) ya da devlet dışı kişiler, gruplar ya da örgütlerce de yapılırsa, terör olacağıının söylenmemesidir.

Bir başka deyişle terör, yalnızca bir devlete ya da bu devletin özelliklerine yönelik olmasıyla betimlendiğinde eksik tanımlanmış olur. Bu durum, terörün amacını “Batı demokrasilerini yıkmak” olarak betimleyen ilk görüşün propagandacı yaklaşımı ile paralellik içindedir. Çünkü terörü- Chomsky’nin dile getirdiği gibibelli bir grupla ve bu grubun eylemleriyle sınırlandırmak, arkasından gelen tüm örneklerin ancak bu tanım içine sokulabildiği ölçüde terör olarak nitelenmesine izin verir. Öte yandan terörü çözümlenmede, olgunun doğru bir şekilde tanımlanması, bu konudaki uzlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında temel alınması gereken ilk

koşul olsa da, tek başına yeterli bir ölçüt oluşturmamaktadır. Çünkü terörizm teoride ya da yasada doğru bir şekilde tanımlansa bile, gerçeklikle ilgisi bakımından bir terör olayının değerlendirilmesinde, söz konusu eylemin bu tanıma girebilecek tüm özellikleri taşımakla birlikte böyle değerlendirilmediği de görülmektedir. Bu bağlamda “terörizm” ilkin bir tanımlama problemi, ikinci olarak da bir değerlendirme problemidir.

Bir tanımlama sorunu olarak terörizm, olguyu yanlı ve yanlış bir şekilde tanımlayarak, tanımlayan öznenin kendi eylem ya da etkinliklerini dışarıda bırakması durumuna işaret eder. Bir değerlendirme sorunu olarak ise terörizm, tanımın çok problematik olmadığı, en azından terörü tanımlayan öznenin eylemlerinin de bu tanıma sokulabileceği, ancak eylemi yapanın kendisi ya da bağlaştığı olduğu durumlarda böyle bir tanımlamanın değil de, başka türden adlandırmalarla söz konusu terör eyleminin örtbas edildiği bir durumu betimler. Bu bağlamda Wilkinson’un terörizm tanımı böyle bir dışlamayı içermediğinden bu konuda bir örnek oluşturabilir. Buna göre terörizm:

“Teröristlerin, siyasi amaçlarını kabul ettirmek amacıyla bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri düzenli olarak yıldırmaya yönelik öldürme ve yok etme eylemleriyle öldürme ve yok etme tehdidine başvurma” olarak tanımlanır (Wilkinson, 1977:53).

Bu tanımlama, Wilkinson’ın görüşlerinden bağımsız bir şekilde ele alındığında, terörist diye nitelenenin ya da nitelenecek olanın klasik anlamda yalnızca gruplar ve örgütler olmadığı, devletlerin de terörist olabileceği düşünüldüğünde, El Salvador’un kendi halkına karşı giriştiği ya da Endonezya’nın Doğu Timor halkına yönelik aynı türden eylemleri bu tanım içinde değerlendirilebilir. Oysa daha önce gösterildiği üzere, Britanya’nın bu iki ülkeye destek vermesi ve bu bağlamda terörizmi desteklediğinin söylenebilmesi Wilkinson’un, terörü liberal devletlerin karşı savı olarak ele alıp incelediği çözümlenmesi ile çelişeceğinden, konu dışı bırakılmış ve terörizm örneği olarak değerlendirilmemiştir. Aynı konuyla ilgisinde bir başka tanıma, CIA’nın 1980’de yaptığı uluslar arası terörizm tanımına baktığımızda şunları görüyoruz:

“Uluslar arası terörizm, yabancı bir hükümetin ya da örgütün desteğiyle yürütülen ve/veya yabancı uluslara, kurumlara ya da hükümetlere yönelik terörizmdir” (Herman ve O’Sullivan 1999:68).

Bir değerlendirme sorunu olarak terörizm işte bu bağlamda, tanımların tek başına iş görmediği, olup bitenin değerlendirilmesi konusunda tarafların terörü her şekilde reddedip bu terimle yalnız karşılarındakinin ya da düşmanlarının eylemlerini kastettikleri bir duruma işaret etmektedir.

İkinci görüşe göre, Batı’nın neden olduğu eylemlerin göz ardı edilmesi ve her ne şekilde olursa olsun terör olarak adlandırılması, “belli bir bilgilendirmeye” hizmet ederek terörün kaynağını ve nedenlerini diğerleri ile sınırlandırmıştır.

Genellikle hükümetlerin kullandığı bir yöntem olarak görünen propaganda, söylenenlerin ya da yapılanların sorgulanmadığı bir durumda daha da genelleşerek Chomsky’nin deyimi ile bir “sistem” haline dönüşebilir. Chomsky’nin bu bağlamda “topluca aynı şeyi söyleme” olarak nitelediği bu durum, yalnızca iktidarca değil - ama temelde egemen siyasi görüş tarafından oluşturulan – kitle iletişim araçlarınca, eğitim kurumlarınca ve son olarak hedeflenen kitle toplumunun, büyük bir kesimi tarafından benimsendiğinde oluşur (Chomsky, 1991b:91). Böyle bir durumda bu sistemin dile getirdiği “doğrulara” ya da genel görüşe karşı dile getirilenler, doğru olsun olmasın kökten reddedilir. Bu durumun yakın zamanlarda yaşanan bir örneğine –Edward Said’in taş atma örneğine- bakmak, karşı olunanın bastırılmasına yönelik gösterilen tavır konusunda bir fikir vermektedir.

Siyaseten baskın bir ideolojinin insanların, olan biteni ve dünyayı ‘belli bir biçimde görmelerini’ sağlamak amacıyla giriştiği, fikirlerini ve davranışlarını aynılaştırma yolu ile elde ettiği ‘birlik’, karşıt sesleri, Edward Said örneğinde olduğu gibi bastırma yoluna giderken de, diktatörlüklere özgü bir eylem tarzı içinde bunu, doğrudan öldürmeye ya da işkence yolu ile bastırır.

Bu bağlamda Profesör H. Odera Oruka’nın devlet terörizminin bir türü olarak saptadığı, toplumsal ve politik açıdan istenmeyen kişilerin ortadan kaldırılmasına, işkence görmelerine ve genel olarak karşıt olunanların çeşitli yollarla bastırılmasına yönelik girişilen eylemlerin yasalarla gerekçelendirilmesi ile yürütülen “yasal terörizm” gündeme gelir. Yasal yollarla çeşitli biçimlerde yürütülen devlet terörizminin bu türü, en uç şeklini Oruka’ya göre kitlesel katliam ve işkence

biçiminde alır. 1979’da Orta Afrika’da Jean Bokassa’nın üniforma giymelerini öngören hükümet emrine karşı çıktıkları gerekçesiyle suçlanan okul çocuklarının öldürülmesi ve işkenceye uğraması, Oruka’ya göre hükümetin bu yolda verdiği kararda açıkça bir yasal terörizm örneği sergilemiştir (Oruka, 1986: 140).

“Yasal terörizm” yalnızca kitlesel katliam ve işkence biçiminde değil, farklı biçimlerde de görülebilir. Devletin, güvenlik güçlerine yasal olmadığı gerekçesiyle, bir gösteride göstericileri vurup öldürme emri vermesi; yargıçların kararlara engel olduğu gerekçesiyle önemsiz suçlara uzun ve ağır cezalar vermeleri ve bu kişilerin mahkeme emriyle gözaltında ya da hapiste uzun ve belirsiz bir şekilde tutulmaları “yasal” yollarla yürütülen devlet terörizminin örneklerindedir. Öte yandan devlet terörizmi “yasama aracılığıyla” da yürütebilir. Bu durumda yasal mekanizma muhalefeti bastırabilmek ve şikayetlerini dile getirebileceği anayasal yolları tıkmak için kullanılır. Böyle bir durumda da düşünce özgürlüğü, “resmi çizgiyi öven düşüncenin özgürlüğüne dönüşür” (Oruka, 1986: 140). “Yasal terörizm” hükümetin eylemlerini dayandıracığı yasalar çıkararak eylemlerine “meşruluk” süsü verdiği bir devlet terörizmi türüdür.

Öte yandan yasalara dayandırılan bu meşruluk ve yasallık ortadan kalktığında, devlet terörizminin diğer türü olan “yasal olmayan terörizm” söz konusu olur. 1970’lerde Afrika diktatörlüklerinde görülen devlet terörizminin bu türünde, ne şekilde olursa olsun istenmeyenlerin toptan yok edilmesine gidilmiştir. “Yasal” ya da “yasal olmama” biçimiyle görülen devlet terörizminde amaç, terörün yöneldiği kitleye göre çeşitli şekillerde biçimlenebilir. Eğer devlet, kendi yurttaşlarına karşı terör uyguluyorsa, bunun, rejimi korumak, otoriter yapının devamını sağlamak ve halkı baskı, korku, sindirme ve yıldırma yöntemleriyle mevcut otoriteye karşı çıkamaz bir duruma getirmek gibi bir amacı vardır. Aynı şekilde başka devletler, kişiler, uluslar ya da gruplar devlet terörizmine maruz kalıyorlarsa, en genel anlamıyla buradaki amaç karşıt olanın –tehdit oluşturanın- bastırılması ve cezalandırılmasıdır.

Çoğunlukla devletler tarafından reddedilen terörizm, devletlerin eylemlerini “yasal olma” ile gerekçelendirerek “meşru” bir zemine oturtmalarına dayanır. Bu durum devletlerin, girişeceği eylemleri “yasal güç kullanımı” adı altında

tanımlamalarına ve “terörü” her ne şekilde olursa olsun kendi eylemlerini tanımlamak üzere kullanmadıklarına işaret eder.

Bu bağlamda yasaların hangi ilkelere dayanılarak yapıldığı önemli olmakla birlikte, bunların nasıl uygulandığı da gerçeklik ile ilgisinde, sorunların çözümünde bir diğeri kadar önemlidir. Devletler eylemlerini “yasal” olmakla gerekçelendirse de, “yasallık” söz konusu eylemlerin terör olmadığını ya da terör sayılmayacağını saptamada bir ölçüt oluşturamaz. Çünkü kişilerin ve grupların siyasi amaçları doğrultusunda zora ve tehdide başvurarak “yıldırma” amaçlı giriştikleri temel insan haklarını çiğneyen şiddet eylemleri, gerektiğinde “yasal” ya da “yasal olmayan” yollarla devletlerce de gerçekleştirilebilmektedir.

İdeolojik kaygılardan ve politik çıkarılardan bağımsız bir şekilde terörün ne olduğuna bakmak, terörü terör yapan ana özelliği belirleyerek buna başvuranın kim olursa olsun bu ölçütle değerlendirilmesini temele almak anlamına gelir. Bu bağlamda kökünü Latince “terrere” sözcüğünden alan “terör” terimi, “korkudan sarsıntı geçirme” veya “korkudan dehşete düşmeye neden olma” anlamlarına gelmekte olup ilk kez 1798 tarihli Fransız Akademi Sözlüğü’nde “terör düzeni, rejimi” anlamıyla kullanılmıştır (Laqueur, 1977:6). Günümüz sözlüklerinde ise terör, “korku salma”, “yıldırma” anlamlarına gelip “siyasi bir amaca” ulaşmak için yıldırma hareketlerinin düzenli bir şekilde kullanımı ile “terörizme” işaret eder. Buna göre “terörist”, “bir siyasi davayı kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak davranışlarda bulunan kimse” olarak tanımlanmıştır (Avşar, 1992:17).

Türkçede daha önce kullanılıp da son zamanlarda unutulmuş Arapça kökenli “tedhiş” kavramı da dikkate değer bir kullanımdır. Terör kullanımından önce aynı olgu ve olaylar için kullanılan “tedhiş” sözcüğü şu anlama gelmektedir : “dehşet verme, dehşete düşürme, şaşırtma, korkutma, yıldırma.” Kavramın Türkçe karşılığı “bozgunculuk” olarak düşünüldüğünde fiziki, cebri ve manevi etkinin bu kavramca içerildiği de ortaya çıkmaktadır. Kavramın yasal tanımları ne şekilde kullanışlı ya da sınırlı olursa olsun terör olgusunu oluşturan olayların insan ve toplum karşısına çıkışı gündelik hayatı asıl etkileyen görünüm ve yansımalarıdır. Terör, anlamını siyaset ve hukuk kadar, daha da fazla ve canlı şekilde toplum hayatı içinde bulmaktadır. Terör; sonuçları itibari ile devlet düzenini, anayasal yapıyı etkilese de kendini toplum

hayatında sapma, suç, iskân, kentleşme, istihdam, kalkınma, bölgeler arası dengesizlik ve planlama olguları ile iç içe göstermektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalara göre; “terör” ya da “terörizm” in iki temel özelliği vardır. Birincisi, siyasi amaçlara ulaşmak amacıyla kullanılır, bu nedenle ‘siyasi bir niteliği’ vardır; ikincisi bu amaca ulaşmada kullanılan yöntem ‘korku salma’dır. Bu açıdan siyasi bir niteliği olan ‘terör’ün korku salma ögesi, tehdit, gözdağı verme, öldürme, yaralama, sindirme gibi biçimlerde ortaya çıkabileceği gibi, siyasi niteliği de, tarihsel örnekleri göz önünde bulundurulduğunda, iktidarı devirmeyi amaçlamaktan, iktidarın uyruklarını rejime bağlamayı amaçlaması ya da bir başka hükümetin siyasetini etkilemeyi amaçlamasına kadar uzanır.

Terörün kim tarafından kullanıldığı sorusu, yalnızca ‘kişilerin ve grupların terörü’ ile ‘devlet terörü’ nü birbirinden ayırt etmeye yarar: Bir başka deyişle terörün kullanıcıları ya kişiler ve gruplar yani ‘devlet dışı’ öznelerdir ya da devletlerdir. Terörizm kavramı gerek sözlük gerekse tarihsel gerçeklikteki örneklerinde bu iki özneyi dışlamaz.

Sonuç olarak terörizm, teröre başvurma nedeni ne olursa olsun, yalnızca eylemin kendisiyle değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Bu yolla, ‘görelî’ bir kavram gibi görünen terörizm belirlenebilir ve buna göre terörizmle mücadele, ortak sorun olarak ele alınabilir. Bu bağlamda, teröre başvurma nedeni, sorunu anlayabilmek ve çözebilmek bakımından önemli olmakla birlikte, bir eylemin terör eylemi olup olmadığını belirlemek bakımından önemli bir etken değildir. Çünkü terörizme başvurma gerekçesi cezalandırma, öç, intikam ve bastırma olabileceği gibi, yaşanan bir ‘haksızlık’ ya da ‘zulüm’ şeklinde görünen bir ‘çaresizlik’ de olabilir. İlk gerekçe ile ikincisi arasında bir fark vardır; ancak sonuçta ‘terör’ dediğimiz eylem, ‘terör olma’ özelliğini nedeninden değil, korkutma ve sindirmeyle ya da öldürme ve işkenceyle insan yaşamını tehdit etme ve yok etme özelliğinden almaktadır. Böyle bakıldığında, terörizmin haklılaştırılabilir bir gerekçesinin olmayacağı görülmektedir. Öte yandan, devletlerin terörizmle mücadele ederken bu mücadelenin sınırlarını insan hakları normlarına dayanarak belirlemeleri, en önemli gerekliliklerden biridir. Teröre karşılık verilen eylemler, teröre başvuranın eylemine aynıyla karşılık vermeye dönüştüğünde bu durum terörü yine terörle çözmek anlamına gelecek ve terörizmi ‘terör’ ve ‘karşı terör’ döngüsü içinde kaçınılmazcasına tırmanacaktır.

Türkiye'nin son 30 yılını kapsayan terörist şiddetin bilânçosu bedeli en ağır şekilde ödenen bir mücadele deneyimi kazanıldığını göstermektedir. 12 Eylül 1980'e kadar ideolojik kutuplaşma etrafında gelişen ve binlerce insanın hayatını kaybettiği, yaralandığı ve milyonlarca insanın 'umutlarını' erittiği bir dönemden sonra, 1984 sonrasında hızını ve şiddetini sürekli artırarak büyük bir dehşet iklimi oluşturan bölücü terör dönemi başlamıştır. Bu terör döneminde meydana gelen olayların istatistiksel dökümleri bile terörizmin basit ve yalın bir şiddet olmadığına en büyük delilleri olarak değerlendirilebilir. Bölücü PKK Terör örgütünün 15 Ağustos 1984 baskısıyla birlikte 'varlığını' ve "kanlı yüzünü" ilan ettiği günden 2000 yılının başına kadar geçen süre içerisinde 21.866 kanlı terörist eylem gerçekleştirdiği bu eylemlerinde sivil ve güvenlik görevlisi toplam 11.387 vatandaşı katlettiği; bütün bu eylemlerin ekonomik faturasının 100 milyar doları bulduğu artık kamuoyuna yansımış bilgilerdir.

Elbette ki, terörist saldırılara maruz kalarak hayatını kaybeden, yaralanan ve birçok hayalleri artık sönmüş olan yüz binlerce insanın 'istatistik' bir öge olmaktan öte anlamları bulunmaktadır. Bu da, yaşanılardan ve acı da olsa kazanılan mücadele deneyiminden yola çıkarak, terörizm gerçeğini çok iyi anlaşılması, terörün ne amaçla olursa olsun bir araç veya yöntem olarak kullanımının önüne geçilmesidir.

Terörün yüzlerce ayrı tanımı yapılmasına rağmen, hala evrensel olarak kabul görmüş bir tanımı bulunmaması ve "birinin teröristinin diğeri tarafından haklı bulunacak argümanlarla donatılması" söz konusu ise de bu yönde atılacak her adımın mutlak bir yarar üreteceği açıktır. 11 Eylül 2001 tarihi, terörizmin, sadece ekonomik açıdan güçsüz, çalkantılı milletleri ve devletleri hedef olarak seçmediği, dünyanın en güçlü, büyük ülkelerinde de varlık gösterebileceğini ortaya koyan bir milat olmuştur. Terörizm var olduğu sürece ve terörizmi meşru kılacak, 'terörizm' dışında bir nitelermeye ve 'haklılaştırmaya' götürecek her türlü yorumun; sonuçta insanlığı tehdit ettiği, onu yapan, yaptıran, kullanan ve destekleyenlerden de uzak olmadığı, bir şekilde arkasındaki güçler için de tehlike olabileceği artık iyice gün yüzüne çıkmıştır.

Bunun içindir ki, insanlığın çok ağır bedeller mukabili elde ettiği terörizm hakkındaki bilgi ve deneyimlerinin her açıdan analizi, küresel ve ortak bir mücadele ortamında değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI VE SEBEPLERİ

1. TERÖR KAVRAMI

1.1. Kapsam ve Anlam Olarak Terör

Değişen dünya dengeleri ve devletlerarası ilişkilerdeki farklılaşmalar sonucunda sıcak savaşlar yerini soğuk savaşa bırakmıştır. Soğuk savaşın gereği olarak ortaya çıkan psikolojik savaş türü ve bu savaşın vazgeçilmez unsuru olan **terörün günümüzdeki yansımaları**, soğuk savaşın beraberinde ortaya çıkmıştır. Soğuk savaşta muharip sınıf olmayan geniş halk kitleleri savaşın hedefi durumundadır.

Bireysel ve kitlesel iletişim araçları gelişlikçe psikolojik savaş taktikleri de o ölçüde gelişmiş, çok karmaşık düzeylerde bir bilim dalı haline gelmiştir. Bu yönden içinde bulunduğumuz iletişim çağı **“Psikolojik Savaşlar Çağı”** olarak da nitelendirilebilir (Aydın, 1992:53).

Psikolojik savaşın bir unsuru olan terörizm, genel olarak zaten var olan ya da sunî olarak oluşması sağlanan ihtilalci fikir ve hareketlerin, toplumlarda, belirli bir amaç için eyleme geçirilmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır.

Toplumun sosyo - ekonomik şartlarından ve mevcut yapının eksikliğinden kaynaklanan terör faaliyetleri, bir süre sonra bazı güçlerin kontrolüne girmekte veya bir takım çevrelerce suni bir şekilde istismara açık sorunlar üzerine oluşturulmaktadır.

Terör hareketleri, günümüzde periyodik ve dalgalar halinde ortaya çıkmakta, zamanla önemini yitirmekte ve bilahare yeniden hız kazanmaktadır. Terörün hız kazandığı bu dönemler ile bölgesel ve ülke düzeyindeki siyasi ve toplumsal sorunlar arasında yakın ilgi gözlenmektedir. Bu nedenle, terörün de işin içinde olduğu soğuk savaş; toplumsal yapının işleyiş ilkelerini ve değerler dizgesini olumsuz etkilemekte, beraberinde toplumsal olaylara neden olmaktadır.

Sağlıklı bir değerlendirme yapıldığında, ülkeyi bölmeyi ve mevcut rejimi yıkmayı nihai hedef olarak alan terör örgütleri, ileri sürdükleri şekilde hedeflerine ulaşamayacakları gibi zamanla marjinalleşeceklerdir (Türkdoğan, 1996:132). Buna rağmen, toplumlardaki dengesizlik ve aksaklıkların, hoşnutsuz kişilerin ortaya çıkmasına yol açtığı ve birtakım güçler ve devletlerin terörü, hedeflerine ulaşmada bir

araç ve baskı unsuru olarak gördükleri müddetçe terörizm, varlığını devam ettirecektir (Türkdoğan, 1996:132).

Toplumlarda hoşnutsuzlukların oluşturduğu küçük grupların varlığı kaçınılmazdır. Ancak bir sosyal çözülmenin görülmediği, mevcut sistemin dengesini ve gücünü koruduğu sürece, bu durum çok fazla korku verici olarak kabul edilmemektedir (Demirel, 1999:28). Terörün anlaşılmasında dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise terimin tamamen dış etkilere bağlanıp kolaycılığa kaçılmasıdır. Terör, mevcut veya istismara açık bir zeminin olmadığı yerlerde yaşama imkânı bulamaz. Dolayısıyla bir yerde yaygın olarak terör mevcut ise, orada gerçekten bir şeylerin de yanlış gittiğini kabul ve tespit etmek gerekir. Sosyal yapının zayıf düşmesi veya buna ait belirtileri taşıması terörün arz ettiği tehlike açısından önemlidir. Sosyal dengeler kurulamazsa, ihtiyaçlara cevap verecek kanunlar ve müesseseler geliştirilmezse, çözülme dolayısıyla ortaya “**sosyal bir boşluk**” çıkar ve toplumu yıkma ve parçalamayı bekleyen güç odakları terörü kullanabilir (Erkal, 1985:137). Bir vücut ne kadar sağlıklı olursa, o kadar dirençli ve mikroplara karşı dayanıklılığı ve bağışıklığı yüksek olur. Bu durumda, sadece iç dinamikleri ele alıp dış dinamikleri dikkate almamak da başka bir hata olur.

Terörün temel özelliği korku ve yılgınlık saçmaktır. Terör her zaman amaç değil araç olmuştur. Carlos MARIGHELLA’ya göre terör, devrim için vazgeçilmez bir silahtır (Demirel, 1999:28).

Günümüzde baş kaldırmalar; gerilla eylemleri veya sosyal hareket biçimleri, ülkelerin tarihi gelişimi, sosyal ve kültürel şartları ile lider kadrosunun kimliği açısından farklılaşma gösterebilir. Nitekim Latin Amerika terörist eylemleri, BASK ile IRA ve bazı Filistin örgütlerinin faaliyetleri birbirinin benzeri özellikler taşımaz. Bunların üçü de dış yardımı kabul etmemişlerdir (Türkdoğan, 1996:341).

Terörizmin bazı güçler tarafından, bir takım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamak ve hedef alınan rejimin, sistemin şiddet yolu ile yıkarak yerine kendi ideolojileri doğrultusunda yeni bir yönetim tesis etmeyi amaç edinerek kullanıldığını ifade edebiliriz.

Bazen terör, aynı topraklar üzerinde yaşayan ve aynı kaderi paylaşan, farklı etnik yapıya sahip olduğu iddia edilen unsurların karşı karşıya getirilmesini sağlayarak, ülke bütünlüğünü ve huzurunu bozmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu durumda terörün şu amaçları olduğu söylenebilir:

- a) Öncelikle hedef alınan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak, mevcut otoriteyi sarsmak,
- b) İç ve dış kamuoyunda davalarının duyurulmasını sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek,
- c) Toplumun direnme gücünü kırarak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak,
- d) Toplumda kendilerine taraftar katılımı ve kitle desteği sağlamaktır.

Konuya ekonomik olarak yaklaştığımızda, terörle mücadelenin yüklü bir maliyetinin bulunması, ülkenin gelişimi ve ekonomisine yönelik harcaması gereken paraları terörle mücadele alanına kaydırma zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı, terörün bir amacının da ekonomik açıdan ülkenin kaynaklarının verimli alanlarda kullanılmasını engellemek olduğunu söyleyebiliriz. Terör örgütlerinin faaliyetleri arasında ekonomik hedeflerin bulunması, bu alandaki eylemler ile halkın daha fazla tepki göstermesine zemin hazırlanarak devrimci bilince sahip olması hızlandırılmaya çalışılmaktadır.

M. ERKAL ise, terörün amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır; (Erkal, 1998:370).

- a) Toplumda bezginlik, umutsuzluk, şaşkınlık yaratmak, (Demirkent, 1980: 48)
- b) Kamuoyu yaratmak ve konuyu canlı tutabilmek,
- c) Dış müdahalelere imkân sağlamak,
- ç) Taban genişletmek,
- d) Rejim ve iktidar değişikliği yapmaktır.

1.2. Anarşi, Terör ve Terörizmin Tanımı

İnsanlık tarihine bakıldığında, dünyamızın belli aralıklarla savaş çalkantıları geçirdiği, her savaşın sonunda siyasi ve sosyal manzaranın yeniden düzenlendiği görülmüştür. Fakat her durgunluk dönemini yine yeni bir savaş takip etmiştir. Fertlerin hayatlarındaki tabii dalgalanmalar, zaman zaman gelen ruhi bunalımlar gibi bu savaşlar da toplum üzerinde şok tesiri yapmıştır. Günümüzde sıcak savaşların yerini soğuk savaşlara bırakması ile insanlar arasında sürüp giden kavga da yeni bir

görünüm kazanmıştır. İşte bu yeni görünüm bazen anarşi bazen de terör olarak adlandırılmaktadır.

“Kelime manası ile “anarşi”, eski Yunanca “hükümsizlik” anlamına gelen “anarehos” kelimesinden türemiştir (Songar, 1984:312). “Archi” yetke, güç, erk anlamlarında Yunanca bir kelimedir ve başına aldığı “olumsuzlama”, “karşı” olma eki ile anarchi olarak kullanılmıştır.

Bir politik sistem, bir görüş ve tartışma alanı olarak 19. yy’ın mahsulü olan anarşi veya anarşizm, devletin gittikçe daha kuvvetli merkezî karakter kazanması, bu suretle fertlerin hürriyetlerini kaybetmelerine karşılık bir reaksiyon olarak gelişmiştir. Anarşizm asla bir yerleşik sistem ve siyasi görüş olmamıştır, pek çok eylem yapıp önder yetiştirmekle beraber bir tartışma ve ütopya olarak kalmış, bir felsefî sorun olma özelliğini hala korumaktadır. Ancak gündelik dile ve hayata taşınması onun etkisini kavramdan eyleme götürmüştür. Kullanılan anarşizm ise bu çerçevededir, çoğu zaman terör ve tedhiş olarak düşünülmalıdır.

Anarşizmi bir politik sistem ve hareket olarak gerçek şekliyle tarif eden Michail BAKUNİN’dir. BAKUNİN bütün otorite fikrinin ortadan kaldırılmasını, insanlar arasında kesin eşitliği, arazi mülkiyetinin ortaklığını ve üretim vasıtalarının kişiler arasında eşit surette taksimini müdafaa etmektedir (Songar, 1984:312).

“Anarşizm, siyasi olarak örgütlenmiş her türlü yönetim biçiminin gereksiz ve islenilmeyen bir şey olduğunu savunan öğretilerdir. Anarşizm, insanın temelde iyi olduğunu ve eğer toplum, uygun bir şekilde organize edilirse baskının olmayacağını varsayar. Anarşistlerin çoğu özel mülkiyete karşı çıkarlar ve özel mülkiyet yerine kolektif mülkiyeti savunurlar. Anarşizm aşırı bireycilikten sendikalizme kadar bir inançtan çok, geniş bir alanı kapsamaktadır (Kızılçelik, 1996:34).

Yakın geçmişte, ülkemizde meydana gelen siyasal şiddet eylemlerine, gündelik dilde ve medyada anarşi denilmiştir. Anarşi, anarşizmin eylemleşmesidir. Anarşizm toplumsal yaşamın özgür ilişkilere dayanmasını öngörür. Kişiyi ve onun mutluluğunu ön planda tutarken aşırı bireyciliğe kayar. Baskıcı, kısıtlayıcı, denetleyici ve otoriter eğilimler taşıyan her çeşit toplum ve toplumculuktan ayrılır. Bu yönleri ile şiddetten yoksun eylemler terör olarak değerlendirilemez (Kızılçelik, 1996:548).

12 Eylül öncesi üniversitelerimizde yaşanan ve masum öğrenci hareketleri şeklinde başlayan anarşist hareketler, adam öldürme, banka

soygunu, bombalama... gibi eylemlerle terörist hareketler halini almıştır.

Bunun yanında politik sistem olarak ortaya çıkan anarşizm, günümüzde artık bir gaye değil, devletleri yıkmak, milletleri içinden kemirmek için bir vasıta, bir soğuk savaş silahı olarak kullanılmaktadır. Bu görünüşü ile “**anarşi**” ve “**terör**” aynı çizgiye gelmişler, birbirinin sinonimi olarak kullanılmışlardır (Songar, 1984:313).

Terör kelimesi Fransızca köklü olup Türkçe’deki karşılığı ile “dehşet, yıldırma ve korkutma” anlamına gelmektedir. Terör, tanım olarak insanları yıldırma, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemidir (Akbulut, 1988:47).

Terör, şiddet kullanarak veya kullanmakla tehdit ederek toplumda güvensizlik havası yaratmaya yol açan eylemlerdir.

Günümüzde sistematize edilmiş, bir bakıma bilimselleştirilmiş (kullanıldığı ileri teknoloji ve alet edildiği ideolojiler itibariyle) belirli amaçlar doğrultusunda, belli mihraklarca ihraç edilebilir hale getirilmiş, basın ve yayın araçlarının kullanılması yoluyla bulaşıcı hastalık gibi yayılmak özelliği gösteren terörizmin, bu denli büyük tehdit haline gelmesine, yönetim şekli ne olursa olsun az veya çok toplumları (devletleri) etkilemesine rağmen, üzerinde birleşilmiş ortak bir tanımına rastlanılmamaktadır. Konu ile ilgili birçok tanım yapılmış; ancak, uluslararası alanda ortak bir kavram üzerinde birleşilememiştir. Bize göre, bunun sebebi bir tarafın terörist ilan ettiğini, diğer tarafın kahraman olarak nitelemesidir.

En kısa tanımı ile terör, siyasal amaçlara ulaşmak için örgütlü, sürekli şiddet kullanmak ve bu suretle toplumu korku ve paniğe itmektir (Yayla, 1990:47).

Terör, büyük çaplı korku veren ve fertlerde yılgınlık yaratan bir eylem durumunu ifade ederken; terörizm ise, siyasal amaçlar için mevcut durumu yasadışı yollardan değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini kullanmayı bir yöntem olarak benimsemiş durumudur.

Terörizm, toplumu korkutmak ve yıldırma için şiddet kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir stratejidir. Terör bir eylem biçimi iken terörizm bir sistemdir.

Terörizm, siyasal hedeflere ulaşmak için toplumun demokratik ikna ve eylem yolu ile barışçıl davranışına karşı hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayan, güçsüzlüklerini gizlemek için demokratik otoriteleri kitlelerden kopararak halka karşı şiddet kullanmaya yöneltmeyi amaçlayan, kendi güç ve doktrinleri ile sağlayamadıkları halk desteğini ve ayaklanmasını sağlamak için tarihi görevlerinin olduğuna inandırılmış çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören örgütlerin, tahripkar silahlarla donanmış olarak gelişmiş taktikler kullanan, insanlığı hakir gören, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan siyasal hedeflere ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef alan ve hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı metodik, örgütlü, sistematik, öldürme, kaçırma, korkutma ve tahrip eylemleridir (Güvenir, 1980:84).

12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesinde yer aldığı şekli ile terör şöyle tanımlanmaktadır;

“Terör baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden birisi ile Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasal, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir.”

Burada yapılan tanımlama ile her ne kadar terör tanımı verilmiş olsa da, asıl vurgulanan terörizmdir.

Terörizm, adam kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerinin yerine getirilmesine inanan ve böylece davranmayı ilke edinmiş bir anlayışa verilen addır. Bu eylemler, nedeni ne olursa olsun, insanı dehşete düşüren bir algılamaya neden olur. Bu aşırı algılama, bir yandan yüksek dozda korku gibi bir ruh halini diğer yandan ise o durumu yaratan fiili ya da olası şiddet olaylarını kapsar. Şiddet eylemi ya da tehdidine karşı doğan duygusal tepkiye ve bunların toplumsal etkilerine terör süreci denir (Ergil, 1980:1).

Bilimsel ve teknolojik gelişmeye bağlı olarak terörizm kavramı da değişime uğramıştır. Günümüzde terörizmin sadece şiddet kalıbı içerisinde düşünülmesi doğru

değildir. Çünkü terör eylemleri aniden ortaya çıkmazlar. Terörizm, önce çeşitli yasal ve meşru protesto şekilleri olarak ortaya çıkar; toplantılar ve gösteriler şeklinde kendini hissettirir, daha sonra yasaların sınırlarını zorlayan ve toplumun hoşgörüsünü istismar eden hafif şiddet eylemlerine dönüşür ve en nihayet genelde masum insanların hayatlarını hedef alan yoğun ve yaygın sabotaj ve suikast gibi eylemler hâlini alır.

Terörizmi genel olarak, saldırılan ve korkutulan sivil ve masum insanlar, kurumlar aracılığıyla hedeflenen daha büyük ve güçlü kitleyi yıldırıp korkutarak yasa dışı siyasal ve stratejik amaçlarını gerçekleştirmek için, bir grubun veya bir devletin bilinçli ve planlı bir şekilde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması olarak tanımlamak mümkündür.

Kısaca; terörizm, devlet otoritesini ve düzenini yıkmak, değiştirmek, belirli amaçları gerçekleştirmek için girişilen siyasal nitelikli şiddet eylemlerinin tümüdür(Yunusoğlu, 1992:2).

Bu tanımlar arasındaki farklılık ne olursa olsun, toplumsal hayatın etkilendiği bir düşünce ve eylem ortamı yaratılmaktadır. Bireyler ve onlardan oluşan toplum ve daha küçük ölçekli toplumsal birimler terörün hedeflediği yılgınlığın şekillendiği psiko-sosyal yapılarıdır. Bunlardaki değişiklikler zamanla siyaset ve ekonomi gibi alanlara yansımakta, yansıtılmaktadır.

2. TERÖR TÜRLERİ

Terör, yaptığı etki, genel görünüm, amaç ve kültür yapılarındaki farklılıklar sebebiyle her yerde farklı özellikler gösterir ve özgün ayrıcalıklara sahip olur. Kullanılan güç, uygulandığı coğrafya, amaç, kültür çevresi çeşitlenmeye sebep olabilir

Çok çeşitli türleri arasında şunlar sayılabilir: Devlet terörü, ayrılıkçı terör, uluslar arası terör, iç yerli terör, devrimci terör, ayrımsız terör, bireysel terör, kitle terörü, politik terör, kriminal terör.

Görüleceği gibi terörün değişik bakış açılarına göre değişik tanımlamaları yapılabildiği gibi terör hareketleri de çeşitli yönlerden sınıflandırılabilir. Amaç farkı, uygulama alanı farkı, yöntem farkı gibi unsurlar terörü farklı kılmaktadır (İlhan, 2008:51).

Genelde uzmanlar tarafından terör, aşağıdan ve yukarıdan olmak üzere ikiye ayrılır. Terör, egemen sosyo- politik güç yapısına uyumlu, yani onun ürünü ise

“yukarıdan terör” söz konusudur.

Bu durumda, iktidar seçkinleri ya da egemen güçler alışılmış kurallar veya meşru yönetim uygulamaları yerine kendi iradi seçimleri ile terör sürecini başlatabilirler. Bu tür çözümlenmeye veya otorite zayıflamasına tepki olarak uygulamaya konan yönetim türüne terör rejimi de denir.

Eğer terör ve şiddet egemen güçlerin dışında bir güçten kaynaklanıyorsa bu tür bir terör sistemi çoğunlukla mevcut otorite sistemini, özellikle devleti kontrol eden güçleri çökertmeye yöneliktir. Bu terör tipi ise “aşağıdan terör” olarak adlandırılır (Ergil, 1980:2).

2.1. Devlet Terörü

Terör konusunda öne çıkan konulardan birisi de devlet- terör ilişkisidir. Bu konu kapsamında devlete yönelik terörist faaliyetler olduğu gibi bir de devletin terörizm yöntemlerine başvurduğu haller ifade edilebilir. Devletin terörizm yöntemleri ile hareket ettiği haller “devlet terörü” olarak değerlendirilmektedir.

Devlet yönetimini ellerinde bulunduran güçler, ayrıcalıklarını ve etkinliklerini yitirmek kaygısı ile kontrolleri altındaki resmi kuruluş ve gruplar aracılığıyla şiddete başvurarak karşıtlarını yok etmeyi en azından onları sindirmeyi amaçlamaktaysa bu durumda devlet teröründen söz edilebilir (Keleş-Ünsal, 1982:4). Örneğin, Nazi Almanya’sı, Şah dönemi İran’ı.

İktidarı ellerinde bulunduran egemen güçler, alışlagelmiş kurallar ve meşru bir yönetim yerine kendi iradi seçimleri ile bir terör sürecini başlatabilirler. Bu süreci kolaylaştıran nedenler arasında geniş çaplı ekonomik kriz, hızlı sosyal değişim ve bazı sosyal grupların iktidar üzerindeki baskılarının artması sayılabilir. Bütün bu durumlarda egemen güçlerin ve onların yönetimini meşrulaştıran sosyal değerlerin ve birliğin zayıflamasına tepki olarak da terör rejimine geçildiği görülür (Ergil, 1980:3).

Devlet terörü, yönetimi ellerinde bulunduran güçlerin etkinliklerini kaybetmek korkusuyla, resmî kuruluşlar aracılığıyla şiddete başvurarak karşıtlarını yok etmek veya sindirmektir (Akçora, 1983:4).

Yönetimi ellerinde bulunduran seçkinler devletin en güçlü insanlarıdır. Her şey ellerindedir ve muhaliflerine hayat hakkı tanımazlar. Suriye ve Irak gibi bazı Ortadoğu ülkelerinde görüldüğü gibi, yöneticiler tek partili sistem kurmuşlardır. İktidarı ellerinde

bulunduranlar polis, ordu ve istihbarat birimlerini vatandaşa karşı hiçbir sınırlama olmaksızın kullanmaktadırlar. İktidar muhalifleri yargılanmadan hapselere konulmakta, işkenceye maruz bırakılmakta, gerektiğinde öldürülmektedir. Yöneticiler kendilerini mutlak manada bir güçle donatmış oldukları için, yönetimden uzaklaştırılmaları da şiddetle olmalıdır (Hüseyin, 1990:32).

Çağdaş devletin en belirgin özelliklerinden biri, kuvvet kullanmanın devletin tekelinde olmasıdır. Ancak, rejimler arasında zor kullanmanın nitelikleri, yolu, derecesi ve tipi bakımından büyük farklılıklar vardır. Demokrasilerde ihtilafların çözümü şiddet yerine barışçıl yollarla yargı mercileri tarafından yapılır. Şiddet, otoriter ve totaliter hareketlerin ortak özelliğidir ve beraberinde terörü getirmektedir. İktidara gelmek için şiddete başvuran totaliter rejim, iktidara geldikten sonra direnişçilerin ezilmesi, “düşmanlar” üzerinde otorite tesis edilmesi için yeniden şiddete başvurmaktadır (Yayla, 1990:361). Totaliter rejimlerde terör, devletin idare edilmesi ile adeta iç içe geçmiştir.

Devlet teröründe artık her şey devletin işidir. Her iş ideolojiye bağlı olduğundan, ekonomik veya mesleki bir işte yapılan hata aynı zamanda ideolojik bir hata olur. Buradan kişilerce yapılması ihtimali olan bütün hataların politikleştirilmesi ve ideolojik bir şekle sokulması ile hem polisiye, hem de ideolojik olan terör doğar.

2.2. Devlete Karşı Terörizm (Aşağıdan Terörizm)

Devlet terör ilişkileri başlığı altında sıklıkla ele alınan konulardan birisi de devletin terörist eylem ve faaliyetlerin doğrudan hedefi ve muhatabı olduğu durumlardır.

Farklı yazarlar tarafından “aşağıdan terör” veya “tabandan terör” olarak da isimlendirilen devlete karşı terör; “...toplumsal düzene, devlete, siyasal kurumlar gibi öğelerine yöneltilen şiddet eylemleridir” (Akçora, 1983:4).

Terörizmin yönetim karşıtı eylemleri ifade edecek şekilde ilk defa, 1866’da İrlanda ve 1883’te Rusya’da kullanıldığı kabul edilir (Karaşahan, 2003:22). Bu tür terör eylemleri, başlangıçta, genellikle devlet kurumlarına, üniformalı-üniformasız kamu görevlilerine yöneliktir. Amaç ise sadece hedef olan kişi ya da grup değil toplumun tamamını korku ve baskı altında tutmaktır (Avşar, 1992:21). Ergil’e göre terörizm, mevcut siyasal iktidarı ve rejimi değiştirmeye veya ülkeyi bölmeye, özellikle devleti yöneten güçleri yıkmaya yönelikse, aşağıdan terörizm adı verilir (Ergil, 1980:2).

Aşağıdan terörde amaç eylemlere halkın büyük bir kesiminin katılımını sağlamak ve desteğini almaktır. Toplum içerisindeki adaletsizliklere dikkatin yoğunlaşmasını sağlayarak, toplumdaki ilgisiz kesimlerin şiddet eylemlerine destek olmalarını amaçlamaktır.

Devlete Karşı Terörizm (Aşağıdan terörizm) bazı terörizm uzmanlarınca, Bölücü ve Yıkıcı terörizm olmak üzere iki başlık altında, bazıları Milliyetçilik, Anarşizm, Sağ, Sol ve Nihilizm (Karacan, 1984:204) olmak üzere beş başlık altında, bazıları ise sağ, sol ve bölücü terörizm olmak üzere üç başlık altında toplamaktadırlar.

Devlete karşı terör, sosyal-siyasal düzenin başka bir düzene dönüşümünü öngören devrimci terör, statükoyu korumaya çalışan tutucu terör veya ülkenin belli bir parçasının koparmayı amaçlayan ayrılıkçı-bölücü terör olarak ortaya çıkabilir (Ergil, 1980:3).

Devlete karşı terörde terörist eylem devlet dışı kişi veya gruplardan devlet kurumlarına, üniformalı-üniformasız devlet görevlilerine yöneltilir. Şiddet eylemlerinin asıl mesajı eylemlere hedef olan kişilerin yanında, bütün toplum veya toplumun belirli tabakaları üzerinde olumsuz etki yapmaya yöneliktir.

2.2.1. Devrimci Terör Marksist- Leninist Terörizm

Türkiye’de olduğu gibi, dünyada da, terör örgütlerinin büyük bir çoğunluğunun ideolojik temellerini, genellikle Marksizm’den aldıkları görülmektedir.

Marksizm 1840’larda Marx ve Engels’in felsefi, ekonomik ve sosyo-politik görüş yöntemini içeren doktrindir. Marksist-Leninist terör, silahlı halk savaşı neticesi mevcut düzeni yıkıp Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda sınıfsız ve sömürsüz bir düzen kurmayı amaç edinen örgütlerin gerçekleştirdikleri terör eylemleridir. Bu tür terör eylemlerinde amaç, ülkeyi bölmek değil mevcut düzeni değiştirmektir (Yayla, 1990:1).

Marksizm, bu ideolojiyi Rusya koşullarına göre ilk defa uygulayan Lenin’in adı ile birlikte anılır. Maoist örgütlerin de kendilerini Marksist-Leninist olarak tanımlamalarının nedeni Marksizm’in ilk defa Lenin tarafından Rusya’da uygulanmasıdır. Örgütler, ideoloji olarak Marks’ı, ideolojinin uygulanmasında da Lenin’i örnek aldıklarını vurgulamak için Marksist Leninist adını kullanırlar.

Marksizm Rusya’da gerçekleşen 1917 Ekim devrimi ile birlikte dünya tarihinde kanlı bir şekilde yerini almış, etki alanı içinde kalan her yere bu özelliğini taşımıştır. Marksizm’in, insanları mevcut sisteme karşı başkaldırmaya yöneltmesi, özünde şiddet ruhu taşıması terör ile özdeşleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Marksizm, terörizm ile birlikte anılmıştır (Acar ve Urhal, 2007:322).

“Marksist-Leninist düzen, ister yumuşak metotlarla, ister darbe ve kanlı ihtilallerle, çizmeden yukarı veya tepeden inmeci yollarla değerlendirilsin, mevcut anayasal düzenin ve rejimini tamamen değiştirilmesi amacını taşır. Bu amaca ulaşmanın yolu, tonu farklı olmasına rağmen, yine terörden ve eylemden geçer (Erkal, 1998:368).

Uzun bir dönem varlığını hissettirmiş olan bu kavramın temelinde; sınırsız, sınıfsız, özel mülkiyetsiz, her yönü ile eşit bir toplum bulunmaktadır. Dar anlamda komünizm, üretim araçlarının kamu mülkü haline getirildiği bir sistemdir.

“MARKS ve ENGELS, toplumların zamanla birbirini izleyen tarihî aşamalardan geçtiği teorisini ortaya atmışlardır. Her tarihi aşama ekonomik sistemle belirlenmiştir. Her aşamada toplumu oluşturan çeşitli kuvvetler kurulu düzene karşı ayaklanarak, toplumun bir sonraki tarihi aşamaya geçmesini sağlamışlardır (Kuyaksil, 2000:512).

MARKS ve ENGELS sonra da LENİN, tarihin doğal hareketinin silahlı mücadele ile hızlanabileceğine inanmışlardır. Bunun sonucunda ise, şartların uygun olduğu zamanlarda ve yerde devrimin oluşturulması, yani silahlı mücadelenin başlatılması fikri geliştirilmiştir. Şiddet, ideolojinin bir unsuru olarak kabul edildiğinden, Marksist-Leninist kökenli bütün örgütlerde, devrime uygun şartların oluşturulabilmesi için şiddet yani terör kaçınılmaz olmuştur.

Devrimci terör, mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni yıkmayı nihai hedef olarak almaktadır. Yıkma isteğinin sebebi, düzenin kötü olduğu ya da kötülüğüne inanıldığı için; hoşnutsuz gruplar onu yıkmak isteyebilir veya inandıkları ideolojileri doğrultusunda düzeni yargılayarak ölüme mahkûm edebilirler (Yayla, 1990:3).

Özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinde, çoğu zaman aydınların önderliğinde baştaki egemen güçleri hedef alan şiddet eylemleri düzenlenerek yönetimden hoşnutsuz yığınlar da harekete geçirilmeye çalışılır.

Devlete karşı terör eylemlerine girişen terörist gruplar, silahlı eylemlerin yanında silahsız eylemler de yapmaktadırlar. Kullandıkları sloganlarla kitleleri yanlarına çekmeye çalışırlar. Fakat kullanılan sloganlar bu terör gruplarını tahlil etmede ve gerçek karakterini anlamada yeterli olmaz. Bu durum, birçok insanın yanılarak teröre karışmalarına sebep olmaktadır.

Mesela, Marksist-Leninist bir terör örgütü yaptığı propagandada toprak reformunu savunabilir; ama bu durum, topraksız köylülere toprak dağıtılmasını istiyor anlamına gelmez. Çünkü söz konusu ideolojide özel mülkiyet hakkı yoktur. Terör örgütünün mevcut rejimi yıkıp istediği yeni rejimi kurması halinde köylünün elinden toprağının geri alınması ideolojik bir mecburiyettir. Dolayısıyla kullandığı sloganlara bakarak böyle bir örgüt hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapmak mümkün değildir. Yani terörist hareketleri değerlendirirken, rejime karşı olmaları ve kullandıkları sloganlar yanında, nasıl bir düzen kurmak istediklerinin ve bütünüyle ideolojik yapılarının ve insan kompozisyonlarının da dikkate alınması zaruridir.

“...devrimin maddi ve manevi şartlarının oluşmadığı, bir ölçüde, oluşmuşsa bile devrim misyonunu yüklenen bir sınıf olmadığı ya da olduğu halde böylesine tarihsel bir misyonu yüklenecek örgütlenme ve bilinç düzeyinden yoksun bulunduğu durumlarda...” (Ergil, 1980:9), bu işi görev bilen küçük terörist gruplar ortaya çıkmıştır. Dünya üzerinde son yirmi yılda sıkça görülen şiddet olaylarının kaynağı olan küçük terörist gruplar hep kitle desteğinden yoksun kalmışlardır. İtalya’da Kızıl Tugaylar, Almanya’da R.A.F.(Baader Meinhof Grubu), Türkiye’de silahlı sol fraksiyonlar bunlardan bazılarıdır.

Gerek 12 Mart 1971 öncesi, gerek 12 Eylül 1980 öncesi “halk adına” cinayetler işleyen, soygunlar yapan DEV-GENÇ, THKO, THKP, THKP-C; gerek günümüzde aynı suçları işlemeyi sürdüren DHKPC, TİKKO, MLKP gibi örgütler hiçbir şekilde halktan tasvip görmemişlerdir. Halkın “anarşi dönemi” diye belirlediği bu dönemin sosyolojik etkileri, sosyal olaylar çerçevesinde çok oldu ise de toplumsal alanda sosyolojik bir kabulleniş görmemiştir

2.2.2.Ayrılkçı (Bölücü) Terör

Geçmişte ve günümüzde en çok rastlanan terör türüdür. Genellikle ülke bölücülüğünü hedefleyen ve kitlesel çok kanlı terörist eylem ve faaliyetlerle, geniş ve

tabana yayılan bir örgütlenme modeli ile ve hedef ülkenin sınırdaş- komşu ülkelerinden lojistik ve taktik destek bulan bir konsepti ihtiva etmektedir.

Kendi adlarını taşıyan ülkelerde yaşamayan bir etnik gurubun milliyetçi ve ayrılıkçı düşüncelerle giriştikleri terör eylemidir (Çakmak, 2008:33). Savaş dışı durumlarda belirli hedeflere karşı siyasi amaçlara ulaşmak için şiddet ya da tehdit kullanma olarak tanımlanmaktadır (Gürses, 2007:13). Çoğunlukla siyasi taviz koparmak amacıyla şiddet yoluyla toplumda korku salarak iktidara baskı yapmak etnik temelli örgüt terörizminin temel özelliğidir. Özellikle etnik farklılık nedeniyle dışlandıklarını, haksızlığa uğradıklarını iddia eden ve bu duyguyla beslenen bir taraftar kitle oluşturmaya çalışan etnik terör örgütlerinde amaç, öncüsü olduğunu iddia ettiği toplumun geleceğini kontrol etmek ya da gücün dağılımında söz sahibi olmaktır (Gürses, 2007:13). Nihai hedefi ise, yaşadığı ülkede kendisini farklı hisseden grupların, belirli bir bölgeyi bağlı olduğu ülkeden ayırarak bağımsız hale getirmektir (Yılmaz, 1994:97). Bu nedenle bölücü örgütler, insanların birbirini düşman olarak algılamasını sağlamak için, kendi taraftarlarını yaşadıkları ülkedeki vatandaşlardan farklı bir kimlikle tanımlamaktadırlar. Bu sabit kimlik, kültürel farklılık, düşmanlık ve sonuçta terörizmi doğurmaktadır. (Acar ve Urhal, 2007:324).

Bölücü terör de ırk ayrımcılığına dayandığı için ırkçı (etnik) terör başlığı altında değerlendirilebilir. Ayrılıkçı (etnik) terörist örgütlerin bu amaçlarını gerçekleştirmek için, genel olarak, iki önemli hedefi vardır; birinci hedefi, gerçekleştirdiği eylemlerle, devlete, bölgeyi elinde tutmanın çok pahalıya mal olacağını göstermeye çalışmak ve onu vazgeçmeye zorlamaktır. Diğer hedefiyse, ayrılıkçı hareketin mücadele ettiği ülkenin iç kamuoyunu ve dünya kamuoyunu etkilemektir (Yayla, 1990:361). Günümüzde gerek ülkemizde, gerekse dünyada sayılan ve etkinlikleri artan ayrılıkçı hareketlerin çoğu Marksist-Leninist eğilimlidir (Yayla, 1990:366).

Hangi ideolojiyi esas alırsa alsın, bölücü terör örgütleri ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunur. Bu isteğinde haklılığını kanıtlamak için, kültürel farklılıklar ve dil farklılıklarını, ekonomik sorunlarını gündeme getirip, kasıtlı olarak geri bırakıldıklarını iddia ederler ve bu iddialarını ekonomik verilerle desteklerler (Acar ve Urhal, 2007:325).

Genel olarak, kitle hareketlerinin toplumdaki hoşnutsuz kesimlerden beslenme imkânı buldukları bir gerçektir. Bu nedenle gelişmekte olan bir kitle hareketinin taraftar çekmesi ve bu taraftarları elinde tutması, onun ortaya koyduğu öğretinin gücünden değil, endişeler, imkânsızlıklar ve anlamsızlıklar içindeki hayatından kurtulmak isteyenlere sığınacak bir yer teklif etmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü işsiz kalan ve onurunun zedelendiğini düşünen kişilerin, kendilerine maddi yardım yapandan çok, umut aşıl原因ları takip edecekleri daha güçlü bir ihtimal olarak görünmektedir (Hoffer, 1997: 48).

Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, bütün bölücü terör örgütlerinin; toplumsal yapıyı güçlendirmeye yönelik olarak atılan her adım, gerçekleştirilen her demokratik gelişme ve refah düzeyindeki iyileşmeden, kısacası halkın rahatından büyük endişe duydukları çok açık bir şekilde görülecektir. Çünkü sermayesi yoksulluk ve dışlanmışlık olan bölücü terör örgütleri için, toplumsal yapıyı güçlendirici her iyileşme, taraftar ve militan kaybı demektir.

Çünkü onların yürütmüş oldukları faaliyetlerinin ana prensibinde, bu militanlarla birlikte uğruna mücadele ettiği belirli bir bölgeyi, bağlı olduğu ülkeden kopararak bağımsız hale getirmektir. Bunun kaynağı da bu militanlardan oluşturmaktadır. Dolayısıyla bölgedeki olumlu gelişmelerden her zaman rahatsızlık duymaları normal görünmektedir.

Bu kapsamda bir kitle hareketi olarak nitelenen ayrılıkçı terörün kaynağı ERGİL'e göre, "azınlıklardır". ERGİL azınlıkların teröre başvurusunu iki temel sebebe bağlar:

- a) İçinde yer aldıkları toplumun eşit bir üyesi olmak için verdikleri mücadelede, şiddet, etkin bir araçtır.
- b) Azınlıklar içinde giderek artan ekonomik olanaklar sağlayan girişimciler doğar ve gelişir. Bunlar, çoğunluk girişimcileri karşısında ayrıcalıklarını güvenceye almak için ayrılıkçı-milliyetçi akımları belirleyebilirler. Bu akımlar azınlıkları saran sosyal bütünleşmeyi değil, ondan ayrılıp yeni bir ulus- devlet yaratmak amacındadırlar (Ergil, 1980:8).

Ancak bu her zaman böyle olmayabilir. Örneğin, ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yirmi yıldan fazladır yaşanan terör olaylarının temelinde bir etniklik aramak yanlış olur. Kürtler bir etnik grup olmayıp, alt kültür

grubudur. Buralarda yaşanan olaylar da bir terör sorunudur. “Etnik grup, bütünden sosyal mesafe bakımından uzak, ırkî, daha ziyade, kültürel olarak teşekkül etmiş bir gruptur (Erkal, 1998:31). Bir etnik gruptan bahsedilebilmesi için bir coğrafya üzerindeki hakim kültürden dilde, dinde, örf ve âdetlerde, edebiyatta, mimaride, musikide yani sosyal ve kültürel hayatın her bir parçasında farklılık söz konusu olmalıdır. Sadece mahalli dil farkı etnik grubun oluşması için yeterli değildir. Etnik grup; ortak kolektif şuur, farklı tarihten, gelenek, görenek ve inançlardan kaynaklanır.

Alt kültür ise, yörelere göre ana kültür kalıbından temel özellikleri itibari ile fazla farklılık göstermeyen derece farklarını ve çeşitliliklerini içeren bir yaşama tarzıdır (Erkal, 1998:144).

Tarihi, siyasi ve sosyolojik bakımdan ele alındığında Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Ortadoğu'nun değişik ülkelerine dağılmış olan ve “Kürt” olarak ifade olunan topluluklarda “Bir Kürt milliyetinden bahsedilebilir mi?”

BRUINESSEN'e göre; Kürtlük, konuşulan yere ve konuşan kişiye bağlı olarak değişik gruplar, aşiret mensupları için kullanılıyor ve bu onları Türklerden ve şehirli Osmanlılardan ayırmaya yarıyordu. Kürt çiftçilerini, ağalarından ve Osmanlı idarecilerinden farklı düşünmek istenildiği zaman kullanılıyordu. Aynı dili konuşan ve “şeytana tapanlar” diye bilinen Yezidiler, Müslüman Kürtlerce, Kürt kabul edilmiyorlardı. Devlet hizmetinde olanlarla, şehirliler kendilerini Osmanlı yani Türk olarak kabul ediyorlardı. Onlar için Kürt adı, kırsalda yaşayanları ifade etmekteydi (Çay, 1994:334). Yine BRUINESSEN'e göre; “Kürtler kuşkusuz homojen bir topluluk olmamıştır ve hâlâ da değildirler. Karşılıklı olarak her zaman anlaşılır olmayan lehçeler kullanırlar. Dahası, önemli topluluklar has Kürtçe'den farklı diller konuşmaktadırlar...” (Çay, 1994:335).

Osmanlı idaresindeki otorite boşluğu, siyasi istikrarsızlık ve Arap, Fars, Türk kültürünün arasında bölge halkının devlet hizmetlerinden mahrum kalmaları sonucu oluşan boşluğu aşiretlerin doldurduğu görülmektedir. Bölgedeki aşiretlerin güç kullanarak birbirlerini etkilemesi ile bugünkü Kürt toplulukları ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla bir Kürt kimliğinden bahsedebilmek, etnik anlamda bir Kürt ırkının varlığını iddia etmek ilmen mümkün değildir. Olay, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Türkmen topluluklarının zamanla kültürel bir değişime

uğramasından başka bir şey değildir (Çay, 1994:337).

Ayrılıkçı terör hareketlerinin haklılığını sağlamak için uzun boylu ideolojik yorumlara gidilmesi gerekmez. Hareketin altında, sağ veya sol ideolojinin yatması çok önemli değildir (Yayla, 1990:366). Doğu bloğu, ayrılıkçı terör hareketlerini “milli bağımsızlık savaşı” ile eş tutarak destekleyici tavır almakta, demokratik ülkeleri terör yoluyla zayıflatmak için maddi yardımlar sağlamaktadır.

Toplumların nüfus yapısındaki farklılıklar bazı problemlerin ortaya çıkması için elverişli bir ortam hazırlar. Bilhassa toplumda etnik, din, dil, ırk farklılıklarının kesin bölünmelere sebep olması durumunda şiddet ihtimali artar (Alparslan, 1983:58). Nitekim ayrılıkçı terör hareketinin iki önemli hedefi vardır; ilki, sömürge durumlarında sömürgeci güce bölgeyi elinde tutmanın kendisine çok pahalıya mal olduğunu göstermeye çalışmak ve onu vazgeçmeye zorlamaktır. Diğeri ise, önce ayrılıkçı hareketin mücadele ettiği ülkenin kamuoyunu, sonra, dünya kamuoyunu etkilemektir (Akşen, 2002:19).

Bölücü terör olgusunda işin içine katılmak istenen ideolojik öbekler bir toplumun ve devlet nüfusunun önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Bu nedenle terör eylemi her yönüyle, sosyal yapıdan yeni yapılar ayırmak ve yeni yapıları kendi kuruluş ve geleceğine inandırmak zorundadır. Bu aslında büyük ölçekli bir kültürel, alt kültürel dönüşüm işi olarak da kendi içinde oldukça karmaşık oluşumları ortaya koymaktadır.

2.2.3. Kır Terörü

Teorik temelleri MAO'ya kadar uzanan kır terörünün teorik ve fiili gelişmeleri Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Terörist eylemlerin etki alanı ve yandaş unsurlarla başarıya ulaşması açısından taktik ve stratejik olarak kırsalda örgütlenip daha sonra geniş kitlelerin katılımıyla ülke sathında kabul görmesi ilkesine dayanır. Burada adlandırma terörist yapılanmanın konuşlanması ve eylemlerinin fizikî mekânı üzerinden yapılmaktadır.

Fidel CASTRO, Che QUEWERA kır terörünün teorilerini geliştiren isimlerdir. CASTRO'ya göre dağlarda, vadilerde yönetime karşı silahlı ayaklanmaya kalkışacak küçük bir gerilla grubu başka herhangi politik şartın yerine getirilmesine gerek kalmaksızın devrimin öncüsü olmuştur. Şehirlerde devrim mücadelesinden ümitsiz olan CASTRO şehirleri devrimciler için mezar olarak görmekteydi (Yayla, 1990:367).

Şehirlerin “mezarlık” olmasına karşılık kırlar, dağlar devrim için büyük bir potansiyel taşımaktaydı. Sarp, yalçın bölgelere güvenlik güçlerinin ulaşması imkânsız değilse bile, çok güç olacağından buraları devrimci güçler için sağlam sığınaklar durumundaydı (Debray, 1989:23).

Ayrıca şehirlerin hayat şartları daha yozlaştırıcı olduğundan, gerillalar, başka fikirlerin etkisinde kalabilirlerdi. Dolayısıyla devrim için yegâne verimli yerler, kırsal bölgelerdir.

2.2.4. Şehir Terörü

Kır teröristlerinin Latin Amerika ülkelerindeki başarısız denemeleri, kırların devrimci mücadele için sanıldığı kadar elverişli olmadığını göstermiştir. Çağdaş toplumlarda asıl önemli yerlerin büyük yerleşim birimleri olduğu, endüstri, zenginlik ve gücün birkaç büyük şehirde toplandığı ülkelerde, kırlarda ortaya çıkan ayaklanma ve terörist hareketlerinin merkezî yönetim için çoğu zaman önemli bir tehlike teşkil etmediğini ortaya koymuştur.

Kır terörünün başarısız deneme ve sonuçları kadar, şehirlerin terör faaliyetine sağladığı kolaylık ve çekicilik de terörist grupların şehirlere yönelmesinde etkili olmuştur. İlk olarak, kırlık alanlara nazaran teröristlere daha fazla hedef sağlayan şehirler; silah, malzeme ve para temini açısından da çok caziptirler. İstihbarat faaliyetlerinin yürütülmesindeki kolaylık, teröristlerin kalabalıklar arasında rahatlıkla gizlenebilmeleri, şehirlerin dikkat çekmeden çalışabilecekleri zemin hazırlaması, az gayretle elde edebilecekleri insan kaynakları, şehirleri teröristler için çekici kılan diğer sebeplerdir.

Robert MOSS şehir gerilla stratejisinden pratik bazı amaçlar gözetmektedir. Bunlardan ilki şehirlerdeki eylemlerle ilgili güvenlik kuvvetlerinin belirli yerlerde oyalanması ve şehirlere bağlı tutulmasıdır. Bu arada terör gruplarının, şehirlerin fırsat tanıdığı hedeflere, resmi binalara, havaalanlarına ve fabrikalara rahat saldırabilmeleri de bu amaçlardandır. İkinci olarak; terörist gruplarla mücadele etmedeki yetersizliği göstermek suretiyle, rejimin güvenlik kuvvetlerini ve diğer görevlilerini de-moralize etmeleridir. Üçüncü olarak, başarılı ve yankı uyandıran eylemlerle yönetimle mücadele edilebilmesi, yönetimin kendi adamlarını dahi koruyamadığını ortaya koyarak çekingen kimseleri cesaretlendirmek ve yeni insan

gücü kazanmaktır (Moss, 1975:24).

Şehirlerin sınırlarını oluşturan bu hedeflere yönelik saldırılar kuşkusuz ki, büyük etki ve yankı uyandırarak, teröristlerin seslerini çok geniş kitlelere duyurmalarını da sağlayacaktır.

Görüldüğü üzere, kır-şehir terörü ayrımı sadece stratejik açıdan yapılan bir ayrımdır. Her ne kadar iki strateji de devrimci terör tarafından geliştirilmiş olsa da sol, sağ ve ayrılıkçı terör örgütlerinin hepsi tarafından izlenen yollardır.

2.2.5. Ulusal (Yerel –Ülke İçi- İç- Yerli) Terör

Burada yine terörist eylem ve faaliyetlerin fizikî ve fiilî yapılanmasının yer aldığı ülke sınırları ifade edilmekle birlikte; eylem ve faaliyetlerin amacının, sonuçlarının dış ülkelere veya unsurlardan herhangi bir destek ve etki olmaksızın ve onların amaç ve beklentileri ile birleştirilemeyecek şekilde “millî” olması söz konusudur. Ulusal terör başlığı altında terörizmin insan kaynakları, mali finansmanı, eylem alanı ve hedefleri bakımından söz konusu ülkeyi “ulusal ölçekte” ilgilendirmesi esastır.

Günümüz koşulları dikkate alındığında ülke içi terörün çok az rastlanan bir terör tipi olduğunu söyleyebiliriz. Zira ülke içi terör, hiçbir dış bağlantısı olmayan terördür. Kaynağını, nedenlerini ülke içinde bulan terördür (Çakmak, 2008:39)

Terör uzmanlarınca, “Bir devletin millî hudutları içerisinde cereyan eden ve dış kaynaklı hiçbir terörist örgüt veya örgütlerce işbirliği yapmadan gerçekleştirilen, başka bir devletin veya şahsın menfaatini veya zararını amaçlayan tedhiş hareketleri (Yayla, 1990:375) olarak tanımlanan iç (yerli) terörde teröristin milliyeti söz konusudur. Ortaya konan eylemin, o memleketin toplumunu veya fertlerini ya da mevcut otoriteyi hedef alması gerekir (Akşen, 2002:21).

Bu durumda iç terör, bütün yönleriyle sadece belirli bir ülkenin sınırları içerisinde cereyan eden, yalnızca o ülkedeki bazı hedeflere yönelen ve söz konusu ülkenin vatandaşları tarafından gerçekleştirilen terör olarak tasvir edilebilir (Tezcan, 1988:694). Ünlü bir politikacı, sanayici veya özel ve resmi bir kuruma karşı yapılan terör hareketleridir. Örneğin ünlü sanayici Özdemir Sabancı'nın öldürülmesi gibi, eğer bir dış bağlantı varsa, bu, ülke içi terör olmaz (Çakmak, 2008:39).

Başta da ifade edildiği üzere, bu terörist eylemlerin ulusal kabul edilebilmesi için, hiçbir yönü ile dış bağlantısının olmaması gerekmektedir. Ne var ki, hangi ülke içerisinde, hangi nedene dayalı olarak bir terörist faaliyet gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, sonuçta o ülke açısından bir zafiyet doğuracağından burada terörist mantığının amaçladığı “millî hedef” asla tahakkuk etmeyecektir. Aksine millî bir zafiyet doğacak ve ülke dışı odaklar açısından kendiliğinden gelen bir “karşı ülkeye zarar verici” faaliyet gerçekleşmiş olacaktır.

2.2.6. Uluslararası Terör

Uluslar arası terörizmde, terörist eylem ve faaliyetin bir ülkenin millî sınırlarını aşacak şekilde bağlantılarının olması durumu söz konusudur. Terörist faaliyet ve eylemlerin plânlamasından organizasyonuna, insan kaynaklarından malî ve lojistik takviyesine kadar pek çok aşamada dışsal yardımlar, katkılar, etkiler olduğu gibi nihai amaç ve hedeflerin de bu dış güç unsurları tarafından belirlenmesi hâli vardır.

Ayrıca, terörist eylem ve faaliyetlerin alanının bir ülkeyle sınırlı olmayıp pek çok değişik ülke millî hudutları içerisinde de gerçekleştirildiği durumlar da bu kapsamda ele alınmalıdır.

Bir terör eyleminin birden fazla ülkede gerçekleşmesi, birden fazla ülke vatandaşını etkilemesi, birçok ülkenin üye olduğu örgütlere karşı işlenmesi birden çok ülke kaynaklı terör örgütlerinin ortak eylemleri, birden çok ülkenin desteklediği terör eylemleri ve uluslar arası sonuç doğuran eylemlerine uluslararası terör denir. Aynı zamanda uluslararası ilişkiler kurallarına ve uluslar arası hukukun öğelerine karşı yapılan eylemlere de uluslararası terör denir (Çakmak, 2008:39).

Diğer bir ifade ile bir devletin millî hudutları içinde cereyan eden ve başka memleketlerin ya da memleketlere mensup fertlerin menfaatlerini hedef alan veya haleldar eden, organize bir şekilde yönetilen tedhiş hareketine uluslararası terörizm denir (Avşar, 1992:30; Güvenir, 1980:91).

Uluslararası terörizm, siyasal bir amaca yönelik olarak hedef ülkede gerçekleştirilen şiddet eylemleridir (Avşar, 1992:30). Amaçlarına daha az riskli yoldan ulaşmak isteyen devletler doğrudan ya da dolaylı olarak Uluslararası terörizmi kullanmaktadırlar. Bu ülkelerin güçlü ekonomileri ve güçlü istihbarat

örgütleri olduğunu biliyoruz. Güçlü bir istihbarat örgütü olmayan devletlerin Uluslararası Terörizmi kullanmaları çok zordur.

Terör örgütleri gerek ideolojik bakımdan gerekse lojistik bakımdan uluslararası bir örgütlenme içinde bulunmak zorundadır. Ülkemizdeki bütün terör örgütlerinin de yurt dışı büroları bulunmaktadır. Bir ülke içinde faaliyet gösteren terörist unsurlar, başka devletlerin psikolojik, siyasi, lojistik hatta askeri desteğini almadan varlıklarını sürdüremezler.

Doğrudan bir devletin desteği olmasa bile, eylemlerini gerçekleştirmek için silaha ihtiyaç duyan teröristlerin, uluslararası silah tüccarları ile ilişki içine girmeleri kaçınılmazdır. Silah alımının finanse edilmesi için ihtiyaç duyulan paranın büyük bir kısmının uyuşturucu ticaretinden karşılanması, birçok ülkenin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde terörizmden etkilenmesine neden olmaktadır. Terörizm artık belli ülkelerin sorunu olmaktan çıkmış, tüm insanlığın sorunu haline gelmiştir.

Bu nedenle günümüzde hiçbir ülke terörizmin olumsuz yansımalarından uzak değildir. Her gün yaşadığımız olaylar terörizmin insan hayatına ne kadar girdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Terörün ne zaman, nerede, kimi hedef alacağı belli değildir. Dünya üzerinde gerçekleşen terörist saldırıların ürkütücü tablosu bu tedirginliği doğrular boyuttadır (Acar ve Urhal, 2007:325).

Teröristlerin, ülkenin ekonomik altyapısını oluşturan unsurlara yönelik saldırılar gerçekleştirmeleri, ülkede sadece ekonomik kalkınmayı engellemekle kalmayıp başta eğitim olmak üzere sosyal hayatın pek çok alanında geri kalmışlığa da neden olmaktadır. Terörle mücadele için yapılan askeri harcamalar ise terörizmle mücadele eden ülkeler için ayrı bir ekonomik yük oluşturmaktadır.

İnsanlar terörizmle, evlerinde otururken, sinemada film izlerken, alışveriş merkezinde dolaşırken, otobüste - uçakta yolculuk ederken ya da işyerlerinde çalışırken hiç beklemedikleri bir anda karşılaşmaktadırlar. İnsanların terör eylemleriyle her an her yerde karşılaşma olasılığı, doğal olarak insanlarda büyük bir tedirginlik, korku ve endişeli bir bekleyiş ortamı oluşturmaktadır.

Dolayısıyla, insanlar kalabalık ortamlara girmekten, toplu taşıma araçlarını kullanmaktan çekinmekte, günlük hayatlarını yaşayamaz hale gelmektedirler. Bu durum, terörizmin hedeflediği her an korku ve endişe yaşayan toplum modelidir. Bu psikolojiyi yaşayan toplumlarda terör örgütlerinin her türlü talepleri insanlar

tarafından yerine getirilmektedir. Artık hiç kimse terörizmle mücadeleyi terörizmle mücadele eden belli ülkelerin görevi olarak göremez. Terörizm tüm dünyamızı tehdit etmektedir (Acar ve Urhal, 2007:326).

Uluslararası terörizmi, ferdi şiddet eylemlerinden ayıran fark, mutlaka siyasi bir maksada yönelik olması ve bir ülkenin toprağında şekillenerek başka bir ülkeye yönelmiş bulunmasıdır (Akşen, 2002:21).

Güçlü devletlerin etkin politikaları karşısında kendileri için bir çıkış noktası bulamayan ve uluslararası kabul görmüş usuller içinde hakkını elde edemeyen bazı devletler, terörü, engelleri aşmada bir araç olarak görmektedirler. Güçlü devletler de uluslararası alanda kendi politikalarını kabul ettirmek ve rakiplerini etkisiz kılabilmek için terörü bir araç olarak kullanabilmektedirler.

Devletlerin jeopolitik, ideolojik, tarihi, politik ve güncel çıkarılara dayalı olarak diğer milletler üzerinde çeşitli emelleri bulunabileceği, bu emellerin gerçekleştirilmek istenilmesi durumunda uyuşmazlıkların ortaya çıkabileceği ve sıcak savaflara sebep olabileceği ihtimali vardır. Irak'ın Kuveyt'i işgali ile aldığı tepki ve doğan Körfez krizi bunun en belirgin örneğidir (Akşen, 2002:22; Avşar, 1992:30).

Devletler, emellerine ulaşabilmek için diplomatik girişimlerden sıcak savaş safhasına kadar uzanan bir çizgi üzerinde bulunan en etkili yöntem olarak yıkıcı faaliyetlere ve bunun ileri götürülmüş hali olan terörizme başvurmaktadır (Akşen, 2002:22; Avşar, 1992:30).

Bir ülkede ekonomik ve demokratik talepler, ideolojik, millî, dinî, ırkî istekler körüklenerek, toprak isteklerinde bulunarak diğer ülke tarafından rahatlıkla terörist faaliyetler desteklenebilmekte, yönlendirilebilmektedir (Akşen, 2002:22; Avşar, 1992:31).

Terörizmin iç ve dış bağlantılar sonucu, bir amaca ulaşmak için mevcut toplum yapısının eksiklerinden de yararlanılarak ortaya çıkartıldığı dikkate alındığında, dış etkenlerin ağırlığının azımsanmayacak ölçüde olduğu görülmektedir. Ancak, hiçbir sorun terörle çözülemez ve çözülmesi düşünülemez. Terör olayları, sorunlara çözüm getirmediği gibi toplumlarda büyük bir tepki ve nefret uyandırmaktadır (Akşen, 2002:22). Bu durum da uzun zaman içinde toplumsal düşünüş ve kabullenişler açısından iki kutuplu ve gergin davranış biçimlerini ve toplumsal tutumları ortaya çıkarmaktadır.

Komşularımızdan hiçbirisi kendi menfaatleri bakımından güçlü bir Türkiye'yi istememektedir. Yunanistan, Bulgaristan, Ermenistan, Irak, Suriye gibi devletlerin hepsi Osmanlı toprakları üzerinde kurulduklarından dolayı Osmanlı'nın devamı Türkiye Cumhuriyetine düşmanca tavır almaktadırlar. Yurt dışında Türk görevlilerine yöneltilen Ermeni saldırıları, Bulgaristan'da, Batı Trakya'da ve Kerkük'te Türklere uygulanan muameleler, 1974 öncesi Kıbrıs Türk toplumuna reva görülen sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi baskılar ve Türkleri sindirme ve yok etme hareketleri bu ülkeler tarafından uygulanan teröre örnek gösterilebilir.

Dünya üzerinde uluslararası terörizme baktığımızda, CASTRO ve arkadaşlarının 1950'lerde Küba'da yürüttükleri gerilla savaşı sonunda iktidarı ele geçirerek Marksist-Leninist bir düzen kurmaya yönelmeleri, 1967-1968 yıllarında A.B.D'den başlayarak dünyaya yayılan ve özellikle Orta Avrupa ülkelerinde etkili olan öğrenci olayları İkinci Dünya Savaşından sonra doğan kuşağın kendi toplumuna karşı açtığı savaş şeklini aldı. Aynı yıllardaki siyah-beyaz ayırımı ve siyahlara uygulanan baskı uluslararası teröre tipik bir örnektir.

Diğer taraftan 1980 yılında Rusya'nın, rejimi değiştirmek ve ülke üzerinde hakimiyet kurmak için Afganistan'a girmesi, İsrail tarafından yapılan binlerce insanın ölümüne sebep olan Arap topraklarının işgali, Bosna-Hersek'te Müslümanlara karşı yürütülen sindirme ve yok etme hareketleri, Rusya'nın ve batılı ülkelerin Azerbaycan'daki demokratik gelişmeleri hazmedememesi ve bu ülkenin diğer Türk Cumhuriyetlerine örnek olabileceği korkusu ile 1990 yılında Rusya'nın Bakü'ye girmesi, yüzlerce insanı öldürmesi, yine yakın zamanda A.B.D.'de meydana gelen "ikiz kuleler" olarak isimlendirilen Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan uçakla intihar saldırısı ve yüzlerce insanın ölümü uluslararası terörizme örnek gösterilebilir (Akşen, 2002:24).

Son yıllarda uluslar arası terörizm faaliyetlerinin artması bütün dünya açısından ciddi anlamda üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Çünkü terörizm salt ve yalın tanımıyla ifade edilme sınırlarının çok ötesine geçmiş ve uluslar arası ilişkilerin, diplomasinin "örtülü bir unsuru" haline gelmiştir. Bunun içindir ki, terörizme ilişkin tanımından başlamak üzere mücadele metotlarına kadar ortak bir zemin ve anlayış geliştirilemez ise mevcut durum bütün dünyayı tehdidin ötesinde etkileyecek bir muhteva kazanma yolundadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖR ve ÇEŞİTLERİ

1. TERÖRİZMİ YAYGINLAŞTIRAN NEDENLER

Terörü ele alırken terör eylemlerini ve terörist grupları oluşturan kişilerin yaşadıkları çevreyi, ailelerini, ekonomik durumlarını, ortak yönlerini, psikolojik yapılarında belirli bir bozukluk olup olmadığını ve onları bu eylemlere iten faktörlerin neler olduğunu ele almak gerekir. Çünkü terörist eylem, bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatine, beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve bütünlüğün devamına ters düşen masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zarar veren çeşitli faaliyetleri içine alan bir sosyal sapma davranışdır.

Toplum fonksiyonel ve kültürel olarak bütünlüğünü sürdürebilmesi için bozulan iç dengelerini tekrar işleyen anlamlı bir bütün haline getirmek zorundadır. Sosyal dengeler kurulamazsa, ihtiyaçlara cevap verecek kanunlar ve müesseseler geliştirilemezse, çözülme dolayısıyla ortaya “sosyal bir boşluk” çıkar ve toplumu yıkmaya ve parçalamaya dört gözle bekleyen iç ve dış hıyanet şebekeleri terörü kullanabilir (Erkal, 1985:137).

Terörist, toplumun içinden çıkmakta ve yine o toplum adına topluma ve onun oluşturduğu devlete karşı faaliyette bulunmaktadır. O halde kişileri terörist olmaya iten sebepler nelerdir? Bu durumda terörü yalnızca iç ve dış düşmanların varlığına bağlamak yeterli olmayabilir. Başka bir deyişle terörü yaygınlaştıran nedenler, iç nedenler ve dış nedenler olarak gruplandırılabilir.

1.1. İç Nedenler

Terörizmin pek çok sebebi vardır. Bu sebeplerden bazıları dünyanın her yerindeki terör eylemlerinin ortak paydasını oluştururken bazıları da o ülkeye hatta terör örgütüne veya terör örgütünü kuran kişiye ait özelliklerden kaynaklanan nedenler olabilmektedir. Terörizm ülke içersindeki mevcut sorunların çözülmesi veya daha önce sorun olmamasına karşın özellikle dış güçlerin, etnik, ekonomik ve mezhepsel farklılıkları gündeme getirmesi sonucu belli şartların oluşması halinde ortaya çıkar. Bu durumla terör ülkedeki mevcut sorunların nedeni olmaktan çok mevcut sorunların sonucudur.

1.1.1. Sosyo-Kültürel Nedenler

Kültürel değişim sosyal yaşamda bir takım değişimler meydana getirmekte, daha doğrusu, sosyal yapı da kültürel değişime paralel bir değişim süreci izlemektedir. Toplumda geçerli olan değer yargıları ve bunların benimsenmesi zaman içerisinde değişikliğe uğramakta, söz konusu değerler çağın ihtiyaçlarına göre farklılıklar arz etmektedir. Ancak, sosyal yapıdaki ve değerlerdeki değişim çok hızlı olursa ve toplum genelini kapsayacak özellik taşımazsa, problemler baş göstermekte, sosyal dengenin bozulmasını gündeme getirmektedir.

Toplumda bir kesimin ak dediğine diğer bir kesim kara diyorsa, ortada büyük bir uçurum oluşmakta, bu ise çatışmalara yol açmaktadır. Her insanın aynı düşünmesi mümkün değildir. Ancak, asgari müştereklerde birleşme de toplumun bekası için gereklidir. Toplumlarda farklılıkların çatışmacı bir anlayışla dile getirilmesi ile demokratikleşme hareketinin bir ilişkisi olsa da aslında, farklı düşüncelerin bir yönetim ve kabulleniş anlayışına yönelmesi de demokrasinin temel niteliği olarak dikkate alınmalıdır. Farklılıkların uzlaşması yerine benzerliklerin ayrışması demokratik yaşama vurulan önemli bir darbe olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle kutuplu düşünce çekişmeleri ile farklılıkların tartışılması biri birinden ayrılması gereken davranış ve tutumlardır. Terörizm bu kutuplaşmayı seven bir anlayışla işe koşulmaktadır.

Sosyal değişim, ne ölçüde olursa olsun toplumun genelini ilgilendiren ve sosyal bütünleşmenin temelini oluşturan değer yargılarında, uzlaşmanın sağlanmış olması gerekmektedir (Erkal, 1998:223).

Tarih, dil, örf ve âdetler, sanat ve edebiyat eserleri gibi kültür unsurları millî karakterin sürekliliğini gösterir. Bunlar arasındaki gelişmeci ve tekâmülcü bağın koparılması toplulukta anormal belirtilerin görülmesine yol açar. Bu anormal belirtiler genellikle anarşi, şiddet ve sosyal çözümlenme olarak kendini gösterir. Esas itibarıyla şiddet ve anarşi taraftarları da özellikle kültür, dil, din, ahlak ile ilgili kavramlarda kargaşalık yaratarak toplumu ve onu oluşturan fertleri, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeyecek bir duruma getirmek ve böylece kendi sundukları reçeteyi itirazsız kabul etmelerini sağlamak amacını güderler.

Şiddet yanlıları veya teröristler, hızla değişen sosyal değerlerden istifade ederek sürekli değişen düşman hedefleri, art arda verilen sloganlar ile kitlelerde şaşkınlık yaratmakta, toplumda çeşitli sosyal gruplar arasındaki

ayrılıkları körüklemektedirler. Sosyal değerlerdeki veya normlardaki hızlı değişimler toplumda artan sapmalara, uyuşmazlıklara sebep olmakta; sosyal problemleri ortaya çıkardığı gibi, hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte, hem de, onların toplumu etkilemelerine sebep olmaktadır.

Sosyal değerlerdeki hızlı değişim sosyal çevrede olumsuz şartlar meydana getirerek, sosyal problemlere, çatışmalara sebep olmakta, birey üzerindeki etkileri sebebiyle bireyin içine kapanık, şiddet yanlısı görüşlerini açıklamak yerine, zorla kabul ettirmeye yönelik kişiler haline gelmesine yol açmaktadır. Sosyal değerlerdeki bu erozyon, milleti kamplara bölerek birbirine düşman kitlelerin oluşmasına sebep olmaktadır.

Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin önemli rolü olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, ailelerin bu vazifelerini yeterince yerine getirememeleri, terörist veya şiddet yanlısı kişilerin yetişmesinde basamak olmaktadır. Ailenin bıraktığı boşluk okullarda, yurtlarda, siyasal dernek ve kuruluşlarda yoğun olarak sürdürülen ideolojik pompalama ile doldurularak deyim yerinde ise, programlanmış insanlar meydana getirmektedir. Hiç tanımadıkları çocukları ve kadınları öldürmek için saldırmak, sosyalleşmiş bireylerden beklenen bir davranış biçimi değildir.

Sosyal değişme, toplumun bünyesinin, teşkilatının ve kurumlarının bir bölümünde veya tamamında meydana gelen olumlu veya olumsuz, iradî veya gayri iradî her türlü değişmeyi ifade etmektedir. Sosyal çözülme ise, fertlerin ve sosyal grupların dünya görüşleri arasındaki farkların toplumun milli kültüründen maksimum seviyede sapma göstermesidir (Kızılçelik ve Erjem, 1996:486-487).

Toplumlar sürekli olarak değişim içindedirler. Bu sosyal değişme toplumdaki kurumların fonksiyonlarını ve görevlerini yapamayacak duruma getiriyorsa ve sosyal sistemde kopukluk doğuyorsa bu takdirde değişimin çözülmeye sebep olabileceği söylenebilir.

Sosyal rollerin farklılaşması, davranış şekillerinin değişmesi, toplumun varlığını sürdürebilmesi için dinamizmdir. Ancak, toplumun var oluşu ile özdeş olan kurumlar ortadan kalkıyor ve yerleri sosyal sistemde boş kalıyor, fonksiyonel ve sosyo-kültürel değerleri yitiriyorsa, bu durum, değişme değil; çözülmüştür. Çünkü toplumun sürekliliğinde sosyal ve millî nitelik kayboluyor demektir. Sosyal

çözülmenin önlenmesi için dikkat edilmesi gereken bir husus da değişimlerin çoğu zaman dıştan kaynaklanan ideolojik maksatlarla, müdahale ve telkin yolu ile millî kurumlar üzerinde beyin yıkama faaliyetlerinin yapılması şeklinde görülmektedir.

Günümüzde yaşanan hızlı kentleşme, toplumda yeni bir yapının, değişik bir hayat tarzının ve kültürünün oluşması açısından büyük önem arz etmektedir. Bölgeler arasındaki, kırsal alanlar ve kentler arasındaki dengesizlikler ve kentler içinde gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri kısacası çarpık kentleşmenin özellikleri şiddet olaylarını beslemekten geri kalmamaktadır. Yani “...şiddet konusunda kentsel alanlarda, endüstri tarafından emilemeyen iş gücünün yarattığı gecekondu bölgelerinin etkisi olduğu da, yapılan araştırmalar sonunda saptanan gerçekler arasındadır” (Kongar, 1998:210).

Kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, geleneksel toplumdaki büyük kentlere göç eden insanlar kültür çatışması, sosyal çözülme, alt kültür gruplarının oluşması gibi sosyal süreçler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Göç ettikleri şehirlerin kültürü ile uyşamayan insanların amaçları ve beklentileri yok olmaktadır. Kendilerini bu boşluktan kurtaracak değişik gruplarla bağlantı kurmaktadır.

Ayrıca, büyük kentler etrafındaki gecekondu bölgelerinde köy, mahalle ve belediye gibi kuruluşlar hemen oluşturulmadığından bir otorite boşluğu meydana gelmektedir. Bu otorite boşluğu, şehrin diğer problemleri ile birleştiği zaman rejim düşmanlarının sürdürmeye çalıştıkları anarşi ve terör için uygun bir ortam olmaktadır.

Yönetenler ve yönetilenler ayırımının gerçekleşmesini sağlayan kurallar bir çatışma durumu olan iktidar olma mücadelesini düzenler (Kapani, 1978:3). İktidar olma mücadelesi sırasında toplum düzeni bozulabileceği gibi, iktidarın kullanımı sırasında yanlış davranışlarda toplumsal düzenin bozulmasına neden olmaktadır. İktidarlar genellikle kendilerini kurtarıcı, muhalefeti ise ülkenin gelişmesini engelleyen bir güç olarak göstermektedirler. Uzlaşmayı değil, sürekli birbirini suçlamayı amaçlayan iktidar-muhalefet ilişkisi toplumun her düzeyinde bir çekişme yaşatmaktadır.

Siyasal katılımcılığın yeterince gerçekleşmediği gelişmekte olan ülkelerde, işveren devlet olduğu için, iş arayanlar da, ürününe taban fiyat isteyenler de devlete

müracaat etmektedir. Bir iş sahibi olmanın ve ekonomik beklentilerin karşılanmasının en kolay ve güvenilir yolu siyaset yapmak olduğu için, ülke nüfusunun bir kısmı ülkenin geleceğini kurtarmaktan çok, kendi geleceğini kurtarmak için siyaset yapmakta, bu durum şahsî çıkarların ülke çıkarların önüne geçmesinin nedeni haline gelmektedir (Acar ve Urhal, 2007:351).

Bu sistem içerisinde devlet, üretmeyen siyasal yapı içerisinde yer alarak ekonomik ve sosyal beklentilerini karşılamaya çalışan insanlar yetiştirmektedir. Üretmeyen bir toplumun, paylaşımında ortaya çıkan sorunlar nedeniyle huzur bulması olanaksızdır. Mal ve hizmet üretmeyen toplumların terör örgütü üretmesi de son derece doğaldır. İnsanları çalışmaya ve üretmeye yönlendirecek idari sistemi kuramayan ülkelerde, toplumsal barışı bozan çekişmelerin ve gerginliklerin yaşanması da, kaçınılmazdır.

1.1.2. İdarî Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler

Günümüzde, kamu yönetimine yöneltilen temel eleştiriler; verimsizlik, yavaşlık, kaynak kullanımında savurganlık, aşırı merkeziyetçilik, kadrolarda şişkinlik, halkla ilişkilerde yetersizlik, değişen koşullara uyum sağlama esnekliğinden ve yönetsel saydamlıktan yoksunluk, görev, yetki ve sorumluluk dengesinin iyi kurulamamış olması, eşgüdüm eksikliği gibi konular üzerinde odaklanmaktadır.

Dünya genelinde ve ülkemizde yaşanan sosyo - ekonomik gelişmeler ile bilim ve teknolojiadaki hızlı değişim, uluslararası rekabet ve küreselleşme kamu yönetiminin merkezî ve yerel düzeydeki örgütlenmesinin ve işleyişinin yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Kamu yönetim anlayışını, işleyişini, insan kaynaklarını, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri bütüncül bir yaklaşımla ele alan, köklü bir değişikliği gerektirmektedir. (Acar ve Urhal, 2007:352).

Gelişmiş ülkelerde dahi sürekli gelişme gösteren yönetimin yeniden yapılanma çalışmaları, gelişmekte olan ülkelerde genellikle yapılamamaktadır. Yeniliklerin getireceği yükümlülük ve yetki paylaşımına karşı, en alt seviyeden en üst seviyeye kadar bir direnç sergilenmektedir. Bürokraside görevli büyük bir çoğunluk değişimi istememektedir.

Anayasa'nın 127. maddesinde, yönetimin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve yerel gereksinmelerin gereği gibi karşılanması amacıyla, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisine sahip olması öngörülmüştür. Yerel olarak yapılabilecek birçok hizmetin merkezden planlanması, halkın ihtiyaç ve önerilerinin dikkate alınmaması, karar vermede ve uygulamada gecikme, duyarsızlık ve kırtasiyecilik gibi yönetimin etkinliği ve verimliliğini olumsuz etkileyen sorunlar, kamu görevlileri ile yurttaş arasında gerilimlere neden olmaktadır.

Her toplumda ve her dönemde görülen, kamu güç ve yetkilerinin bireysel çıkarlar için kullanılmaya başlanması, yurttaşın devlete karşı olan güvenini sarsmaktadır. Birçok kişinin terörizme yönelmesinin nedeni incelendiğinde, kamu görevlilerinin olumsuz davranışlarının önemli bir rol oynadığını görüyoruz. Terörizme kamu görevlilerinin kötü davranışlarına bir tepki olarak yönelme çok kolay olmaktadır. Basit de olsa bazı kamu görevlilerinin olumsuz davranışları, terörizme yatkın kişilerin terör örgütlerine katılmalarına neden olmaktadır. Kamu görevlilerinin olumsuz davranışlarını bizzat yaşamak dışında, bu olumsuzlukları yaşadığını iddia eden kişilerin abartılı anlatımları bile, bireylerin terör örgütlerine katılmalarında etkili olabilmektedir.

Günümüzde yolsuzluk sorununu önemli kılan özellik, yolsuzluğun yapısal, kurumsal, sistematik boyutlarda görülmesidir. Yaşanan ekonomik krizin nedeni olarak yolsuzlukların gösterilmesi ve yolsuzlukların aktörleri olarak kamu görevlilerinin ilân edilmesi, siyasi ve bürokratların güvenilirliklerini zedelemiştir. 2000 yılı yolsuzluk sıralamasında Türkiye dördüncü olmuştur. Gelir dağılımı en kötü ülke sıralamasında da ilk beş içerisinde yer alan Türkiye'de, bütün bunların-nedeni olarak, siyasiler ve kamu kurumlarındaki yozlaşma gösterilmektedir. Bu durum toplumda karamsarlık ve güvensizlik duygusunun oluşmasına neden olmaktadır. "Bu iş böyle gitmez" görüşünün egemen olduğu ülkelerde özellikle gençlerin terör örgütlerinin reklam ve propagandalarına inanmalarını sağlayan bir ortam oluşmaktadır. Yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin %72'si "çok çalışan değil dayısı olan kazanır" inancını taşımaktadır (Bozkurt, 2000:185). Bu duygu ve düşünce içinde, gelecek endişesiyle stres altında yaşayan gençlerde zamanla, sisteme ve devleti idare eden kişilere karşı bir tepki oluşmakta, oluşan bu tepkiler terör

örgütleri tarafından istismar edilmek suretiyle, şiddet eylemlerine kanalize edilmektedir.

Toplumun etik ve hukuksal kurallarını ihlâl eden yolsuzluk yanında, dar bir çevreye büyük çıkarlar sağlanmasına olanak veren, kamu kaynaklarını belirli çevrelerin çıkarına dönüştüren, kıt kaynakların kamu yararına eşitlik ve adalet ilkelerine uygun, akılcı kullanımına engel olan tüm siyasal ve yönetsel yozlaşmaları da yolsuzluk kapsamında ele alıp değerlendirmek gerekir.

Devlet yönetiminde görev alan siyasî ve bürokratlar, bireylerin temel gereksinimlerini karşılayacak başarıyı gösterirlerse, yolsuzluk ve rüşvetle mücadelede başarılı olurlarsa, siyasal şiddet belki sıfırlanamaz ama bu kadar yaygın da olmazdı (Ergil, 2000:180).

Bu nedenle terörizmi önlemede çok önemli sorumluluğu olan ve topluma hizmet etmede bir araç olan siyasîlerin ve bürokratların olumlu davranışları, yurttaşların devlete olan güvenlerini artıracaktır. Aksi davranışlar ise, devlete karşı küskün vatandaşların sayısını artırmaktadır. Bir devlet içinde en büyük tehlike küskün vatandaşların sayısının artmasıdır.

Halkın gözünde yöneticilerin, devlet kurum ve kuruluşlarının yetersiz olduğu fikrini, kusur kâşifliği yaparcasına kamuoyuna yerli yersiz anlatarak öğrenilmiş çaresizliğe neden olan yüzeysel ve siyasal bilgilendirmenin de toplum ve kurumlar arası güvensizliği dile getirdiğini hesaba katmak gerekir. Bu durum doğrudan terör ile ilgili görünmese de bireysel ve toplumsal değer yargılarını zayıflattığı için çözülme ve eylemsel bozulmaya neden olmaktadır.

Bu sorunların yoğunlaştığı ülkelerde ise, teröre hazır bir ortam oluşur. Bunu önlemek için yurttaşların yatırımlarla ilgili bilgilendirilmeleri ve onların bu yatırımları sadece izlemeleri değil, aynı zamanda, sahiplenmelerini de sağlamak gerekmektedir.

Kamu yönetiminde kayırmacılık, eş-dost, akraba- yakın, partili kollama gibi anlayışlar; “torpil” ve rüşvet gibi adeta kurumsallaşan yozlaşma ve yolsuzluklar terörizme uygun bir ortam yaratmaktadır.

Kamu yönetiminde işe alınırken yarışma ve yeterlilik sınavlarının çok objektif ilkelere dayanması; görevde yükselme ve atamalarda ehliyet ve liyakat ilkelerinin tavizsiz bir şekilde uygulanması şarttır.

Kişilerin bilgi ve deneyimleri dikkate alınmadan, sadece iktidar partisine yakın oldukları için hak etmedikleri görevlere atanmaları, hem idarenin tarafsızlığı ve dürüstlüğü ilkesine ters düşmekte, hem de etkin ve güçlü olmasını engellemektedir.

1.1.3. Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Nedenler

Terörizm ve eğitim arasında da ilişki kuran yaklaşımlar vardır. Bunlardan bir kısmı eğitimsizliğin terörizmin aradığı zemini daha rahat oluşturduğunu temel alırken, bir kısmı da bizatihi eğitim süreçlerinin terörizmin insan kaynağı noktasında eksikliklerini gideren bir ortam doğurduğuna yönelik düşünceler üzerine inşa edilmektedir.

Hayatın sürekliliğini ve nesiller arasında kültür naklini sağlayan eğitimin, emeğin niteliğini geliştirmek, onun üretimde daha verimli hale gelmesini sağlamak, beşeri faktörün nitelikçe artışına sebep olmak gibi faydaları vardır (Erkal, 1998:113).

İnsanların gençlik çağları; sıcak yaz günlerinden sonra toprağın yağmura muhtaç olduğu kadar, bilgiye, öğrenmeye ihtiyaç duyduğu çağlardır. Yağan yağmur normal ise toprak verimli hale gelir. Yağmur dolu gibi, sağanak gibi olursa o zaman toprağın en verimli yerlerini sel suları götürür ve bir taş tarlası bırakır.

Anarşi ve terörün altında yatan eğitime ilişkin sebepler ikiye ayrılabilir. Bunlar:

- a) Gençlerin kötü eğitilmelerinden kaynaklanan sebepler,
- b) Bizzat eğitimin kendi sorunlarından kaynaklanan sebeplerdir.

Ülkemizde eğitim sistemi miâdını doldurmuş ve toplumumuzun gereksinmelerine cevap vermekten uzak bir hale gelmiştir. Eğitim sistemi yaratıcı, araştırmacı insanlar yetiştirmekten çok uzaktır (Kongar, 1998:211).Gençliğimizin bu dönemini çok iyi değerlendiren ideolojik güç odakları, gençlerin tecrübesizlikleri ve heyecanlarından istifade ederek gelişmelerinin önünde engel olarak gördükleri dini ve milli duyguları zayıflatmak ve giderek yok etmek suretiyle düşünce alanında bir boşluk yaratmaktadırlar. Millî düşünceler yerine enternasyonalizmi, millî ahlâk yerine “proleter ahlâk” dedikleri komünist ahlâkı yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Bütün bunların yanı sıra ekonomik, sosyal ve siyasal sorunları istismar edip tek çıkar yolun komünist ideoloji olduğunu kabul ettirmek istemektedirler.

Ayrıca, fertler açısından eğitim maliyetinin yüksek olması; barınmadan yiyeceğe, pahalı kitaptan bulunmayan ders notuna, defter ve kaleme kadar bir

diploma alabilmek için aşılması gereken birçok sorun vardır. Özellikle Türkiye’de 1960’lı yılların sonlarındaki öğrenci hareketlerinin başlamasında ve gelişmesinde bu tür sorunlar önemli bir yer tutmuştur (Kongar, 1998:211). Eğitimin amacı; bilmek, ezberlemek değil, neden-sonuç arasındaki ilişkiyi kurabilmektir. Bizde eğitim insanları hayata değil, bir maaşla masa başına yeterli insan olarak yetiştirmektedir. Böylece yukarı makamlara gelen insan, eğitimin faydasını görmekten uzak kalmakta ve sosyal kanunların çapını, muhtevasını ve akışını anlayamamaktadır.

Günümüzde, sanayide ilkel tekniklerden modern tekniklere geçilmesi, teknik bilgiye sahip nitelikli insana olan ihtiyacı artırmıştır. Dünyanın en zengin insanları sıralamasına baktığımızda en ön sıralarda bilgi teknolojisi üreten firmaların sahiplerini görüyoruz. Gelişmiş ülkeler eğitime yaptıkları yatırım sonucu, hem insanlara iş olanakları yaratmış, hem de firmalar daha yüksek reel kazanç sağlamıştır. ABD’deki ve Japonya’daki üniversitelerin ekonomik kalkınmadaki rolleri çok önemlidir. Bu ülkeler, uzun yıllardan beri eğitime yapmış oldukları yatırım neticesinde, sahip oldukları nitelikli insanlarla bugünkü gelişmişlik düzeyine ulaşmışlardır (Acar ve Urhal, 2007:355).

Modern sanayinin ihtiyaç duyduğu, araştıran, düşünen, bilgili insanlar, eğitim kurumlarında yetiştirilmektedir. Teknolojiye, ya teknoloji transferi ile ya da yetişmiş insanların üretimi ile sahip olabilirsiniz. Teknoloji üretimi zor bir iştir. Bilgi birikimi ve finansal kaynak gerektirir. Teknolojik gelişmeler her seviyedeki eğitim kurumuna yeni görev ve sorumluluklar getirmiştir. Her geçen gün yeni meslekler oluşmaktadır. Üniversiteler gençleri yeni mesleklere hazırlayan eğitim kurumu olmalıdır (Yıldırım, 1997:218). Ülke kalkınması, nitelikli, bilgili, üretken insanların sayılarının artmasına bağlıdır. Modern toplumların gelişme dinamiği, nitelikli iş gücüdür. Nitelikli iş gücünün yetişmesi ise eğitimin günün koşullarına uyum sağlamasına bağlıdır. İyi bir eğitim sistemi, gençleri terör örgütlerinden uzaklaştırarak, ülkenin ulusal değerlerine yöneltmede başarılı olabilecektir (Türkdoğan, 1985:245-256).

Gelişmekte olan ülkelerde ise, sanayinin ihtiyaç duyduğu az sayıdaki nitelikli insan yetiştirilmesi için bir eğitim politikası olmadığından, hem ülke kalkınması gerçekleşmemiş, hem de hiçbir becerisi olmayan işsiz gençlerin bir kısmı terör örgütüne katılmıştır. Terör örgütüne katılanların %85 gibi büyük bir çoğunluğu

eğitimini tamamlayamamış gençlerden oluşması tesadüfî değildir. Özellikle silahlı militanların büyük bir çoğunluğunu cahil veya ilkokul mezunu kişiler oluşturmaktadır (Acar ve Urhal, 2007:355).

Bununla birlikte, terör örgütlerinin yapılanma modellerine göre özellikle tavanında genel olarak çok iyi eğitim görmüş kimselerin bulunduğu da açıktır. Ancak, taban örgütlenmesinde eğitimden kaynaklanan zafiyetlerin kullanıldığı da bilinmektedir.

1.1.4. Kültürel Nedenler

Toplum düzenini sağlayan en önemli unsurlardan biri olan kültürü Dönmezer şu şekilde tanımlamaktadır: “*Bilgi, inanç, sanat, ahlâk, hukuk, örf ve adetlerden ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşmuş, karmaşık bir bütün*” dür (Dönmezer, 1977:116). Gelenek ve görenek toplumsal yaşamın birçok alanında etkilidir. Hemen hemen bütün ülkelerin ırk, din, gelenek ve kültür unsurları açısından farklılıklar görölmektedir.

Kültür değişmeleri, çatışmaları ve kültürel yabancılaşmanın toplumlarda “ötekileşmeyi” hızlandırdığı ve bunlardan kaynaklanan sosyal şiddet ve çatışma ortamlarının terörist örgüt ve yapılanmaların özellikle insan kaynağı temini ve toplumsal hoşnutsuzluklar üzerine bina edecekleri eylem ve faaliyetleri için en azından söylem bakımından bir meşruiyet zemini yakalamak amacıyla sıklıkla kullanıldığı açıktır.

Özellikle ülkenin belirli bölgelerinde nüfus yoğunluğu oluşturan insanlar içinde, etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıkların istismar edilerek şiddet eylemlerine yöneltilmesi, terör için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Tarih; etnik, dinsel ve mezhepsel savaşların örnekleriyle doludur.

İnsanlar tarih öncesi dönemlerde bile, kendilerini ifade etmek için genellikle din ve etnik kökenlerini ön planda tutmuşlardır. Hatta dinde mezhep, etnik kökende ise boy ve kabile anlayışını ön plana çıkarmışlardır. Bunun nedeni sosyal alanda diğer gruplara karşı kendilerini daha güçlü tutmak anlayışı olmuştur. Bu durum ise, devletleri oluşturan sosyal grupların bir araya gelmelerini zorlaştıran etkenlerin en önemli nedeni olmuştur (Sarınay, 1995:74).

Sosyal yapıdaki değişme, kültür çatışmasını da beraberinde getirir. Toplumla bütünleşemeyen, yabancılaşan gruplar “Karşıt Kültürlerin” oluşmasına neden olmaktadır. Bir toplumda iyi dövüşmek sanatsal etkinliklerden fazla ilgi görüyorsa, istenilmeyen davranışlar şiddetle bastırılıyor ve şiddeti kullanan kişi toplumda itibar görüyorsa, şiddet alt kültürü oluşmuş demektir. Karşıt kültür mensupları sosyalleşme süreci sırasında karşılaştıkları sorunların çözümünde, genellikle kutsal motifler altında şiddete başvurmayı benimseyebilirler (Balcıoğlu, 2001:148). Şiddet karşıt kültürü taşıyan grup, toplum kuralları ile çatışma halinde olacaktır.

Gençliğin sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye kalkmasının en önemli nedeni, yetiştiği kültürün doğasında şiddetin var olmasıdır. Şiddete başvurmayı bir kültür özelliği olarak taşıyan toplumlar, terörizm için uygun bir ortam oluşturmaktadır.

Tarihsel olaylar, etnik kimliğin ve etnik gruplar arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Etniklik, toplumun tarihsel gelişimine ve kültürel değerlerine önem verir. Etniklik siyah ve beyaz ırk gibi bedensel dış görünüş özellikleri ile belirlenemez. Etnikliğin kökenleri ilkel dönemlere kadar gider. İlkel insanların psikolojisinde de “biz” ve “onlar” dürtüsünün tarih öncesi dönemde bile var olduğunu biliyoruz. İlkel insan giyinme ihtiyacını hayvanların postunu, tüylerini takarak gidermişti. Zamanla bu giysiler her kabile ve boy için kimliğin oluşmasında temel olmuştur. Her grup için kendilerinden farklı biçimde giyinenler ve işareti olanlar düşmanları olmuştur. Nesnelere hem gereksinimleri karşılayan, hem de güç ve prestij işareti olan obje durumuna gelmiştir.

Kendisini yaşadığı ülkede farklı hisseden veya bu psikoloji içersine çekilmeye uygun gruplar, terör örgütlerinin her zaman hedefi olmuşlardır. Özellikle günümüzde ülkemizde ve dünyadaki terör örgütleri etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıkları istismara çalıştıkları görülmektedir. Bu durumda örgütlenme sadece ideolojik değil, farklı bir karşıt kültüre ait olduğuna inanan insanların bir araya gelmesiyle oluşan yakınlıktan dolayı yasa dışı örgüt daha etkili olabilmekte, genişleme olanağı bulabilmektedir.

1.1.5. Feodal Yapı

Osmanlı döneminden beri başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere çıkan ayaklanmaların çoğunda kabile ve aşiret sosyal yapısının önemli rol oynadığını görmekteyiz. Bu tarz bir örgütlü yapı feodalite özelliği taşır. Bu tarz bir feodal yapıda

aşiret reisleri ve aileleri çok güçlü, ulaşılamaz hatta dokunulamaz olarak algılanmaktadır.

Aşiret reislerinin her şeye gücü yeten, bilgili, akıllı, büyük kişiler olduğu duygu ve düşüncesi, aşiret üyelerinin gerçek dünyasını oluşturmaktadır. Aşiret reislerinin bu şekilde algılanmaları, eğitim ve kültür seviyesi düşük, ekonomik olarak da yetersiz kişilerin, güçlü bir lidere olan psikolojik gereksinimlerinden kaynaklanmakla birlikte bu algılama biçiminin dayandığı başka öğeler de vardır. Söz konusu öğeler arasında aşiret ağaları ile çıkar birlikteliğine sahip din adamları ve onların müritleri veya akrabalık ilişkileri ile soydan gelen hiyerarşik özellikler bunda etkilidir. Aşiret üyelerinde lidere bağımlılık gereksinimi ağayı her zaman birinci plana çıkarırken, kendilerini ikinci planda, ikinci sınıf insan olarak algılamaya neden olur. Bu durumdan da hiçbir rahatsızlık duymayan aşiret üyeleri, yarattıkları bu lidere, bağlanma ve itaat etme zorunluluğu hissederler. Bu psikolojik ve sosyal nedenlerle böyle bir sosyal yapı değiştirilmek istendiğinde, düşünüldüğü gibi sadece aşiret reislerinden gelen direnç ve engellemelerle karşılaşılacaktır. Her durumda karşılıklı psikolojik doyum içinde olan gruplar düzenin değişmesine direnç göstereceklerdir. (Bloch, 2007: 256 vd.)

Bu durum çelişki gibi gözükabilir. Aslında mantık açısından kendine ikinci sınıf insan gibi davranılan ve liderin her türlü kararına uymak zorunda olan insanların bu ezik durumdan bir an önce kurtulmak isteyecekleri düşünülmektedir. Mantık ve duygu ikileminin yaşandığı bu durumda insanların duygusal ve psikolojik yönde hareket ettikleri görülmektedir. Aşiret reisleri, yetkilerinin elden gitmesine direnç gösterirken, aşiret üyeleri de alışageldikleri geleneksel ilişki biçimlerinin, bağımlılıklarının ve bu bağımlılık sayesinde kazandıklarına inandıkları güçlerinin verdiği psikolojik, sosyal ve ekonomik doyum ilişkilerinin yitirileceği kaygısını taşırlar. Her iki tarafın da, bazen bilinçli, çoğu kez bilinçsiz yaşadığı bu kaygılar, feodal yapının değişmesine karşı farklı direnç kaynaklarının gelişmesine neden olmaktadır (Acar ve Urhal, 2007:358).

Bu nedenle geleneksel yapının devam etmesinin sağladığı psikolojik doyumla yetişen, aynı zamanda dünya gerçeklerinin zorladığı mantıklı değişim baskılarının arasında kalan özellikle genç nüfus, yoğun kaygı ve çatışma yaşamaktadır. Bu çatışmanın beklenen sonuçları aşırı duyarlılık, alınganlık, kontrolsüz öfke

durumlarıdır. Buna bağılı olarak bireyde mantıktan ve gerçekten uzak, engellemeye dayanamayan, bekleyemeyen ve sabredemeyen davranışlar ortaya çıkmaktadır. Bireyler, yaşadıkları ikilemin devam etmesi durumunda şiddet içeren bazı savunma mekanizmalarını kullanmaya başlayacaklardır.

Cemaat tarzı bir örgütlü yapı içinde kalıplaşmış davranış örüntülerine sahip insanların modern hayattaki zorunlu bireyselleşme sürecini yeterince yaşayamayan ve dolayısıyla bu konuda gelişme kat edemeyen insanlar, yaşantılarındaki olumsuzluklardan yana yakınırken yürürlükteki düzenin gidişatına eleştiriler yapmakta alternatif sistem arayışlarına girişmektedir. Bu konuda gerekli zihinsel süreç pratik durumla baş edecek çözümleri üretemeyince bireyler artık şiddete ayrılıkçı toplumsal veya siyasi hareketlere yönelirler. Böylece pasif bir beklenti içinde olan ve beklentileri gerçekleşmeyince sürekli hayal kırıklığı yaşayan bireylerde, saldırganlık eylemleri giderek devlete yönelik bir tehdide dönüşme eğilimi gösterir. Diğer yandan hayal kırıklığının yarattığı mağduriyet psikolojisi, bu bireylerin terör örgütlerine katılmalarına neden olmaktadır.

Buraya kadar aktarılan söz konusu süreç ile ilgili bir örneklik olarak PKK hareketini gösterebiliriz. Bu durumu PKK Hareketini doğuran siyasal süreçte de çok açık bir şekilde gözlemlemek mümkündür. Sosyal hareketler sosyolojisi açısından incelendiği vakit, PKK'nın, özellikle kırsal kökenli gençlik arasında ciddi bir taban bulduğu, bu gençliğe hem siyasî bir bilinç aşılamaya çalıştığı, hem de şiddete dayalı bir süreci başlattığı görülmektedir. Ayrıca yetmişlerin dengesiz şehirleşmesinin, gerginlik boyutunu derinleştirdiği ve şiddete kayışı kolaylaştırdığı da gözlenmektedir (Karadeniz ve Usta, 2007:218).

1.1.6. Medyanın Etkisi

Terör ve basın ilişkilerinde belirleyici unsur, birbirleri için yararlı olmalarında, teröristin ve aynı zamanda teröre karşı hareketin basın kurumuna büyük ihtiyaç duymasında görülebilir. Konuya bu noktadan bakıldığında, terör basın için çekici bir konudur. Çünkü terör olayları satışı, sürümü ve izlenmeyi artıran en heyecan verici hallerden birisidir. Bu durumuyla basının terör haberlerinden vazgeçmesi pek mümkün görünmemektedir.

Diğer taraftan bu ilişkinin bir diğer unsuru olarak terör eylemlerinin amacına ulaşmalarında basını kendileri için kolaylaştırıcı unsur olarak gördükleri bilinmektedir. Bu yaklaşımı ile terör eylemlerinin amaçlarına ulaşmada bir fiziksel zararının yanı sıra, eylemin toplum üzerinde psikolojik etki yaratması da büyük bir önem arz etmektedir.

Terör örgütlerinin alışılmış eylemlerden daha çok sansasyonel eylemleri tercih etmelerinin nedeni de budur. Terör eylemleri kamuoyunun gündemini ne kadar çok meşgul ederse, o kadar amacına ulaşmış demektir.

Böyle bir etkiyi medyadan başka sağlayabilecek araç yoktur. Medyanın bireyin yaşamındaki etkisi herkesçe kabul edilen bir gerçektir (Arendt, 1997:41). Terör örgütleri eylemlerini planlarken, medyanın ilgisini çekecek, kamuoyunun uzun süre hafızasından silinmeyecek eylemleri tercih ederler. Bunun iki nedeni vardır:

- Gerçekleştirdikleri sansasyonel eylemle ne kadar güçlü olduklarını göstererek taraftarlarına moral vermek.
- Kamuoyunda yılgınlık, korku, panik ve ümitsizlik ortamı yaratmak.

Yapılan çeşitli kamuoyu araştırmalarının sonuçları, en çok izlenen, okunan haberlerin terör haberleri olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan anket uygulamasında katılımcılara, televizyon ve gazetelerde en çok hangi tür haberlerin ilgisini çektiği sorulmuş, %77,1'i Terör, %8,6'sı enflasyon, %8'i güzellik yarışmaları, %5'i vergi affı cevabını vermişlerdir (Topcuoğlu, 1992:41). Aynı araştırmada terörle ilgili haberleri hangi kaynaktan öğrendikleri sorusuna ise, %36 Televizyon, %60'ı televizyon ve gazeteden cevabını vermişlerdir (Topcuoğlu, 1992:41). Bu araştırma da gösteriyor ki; terör örgütünün kamuoyuna vermek istediği mesajların yayılması ve eylemlerin amaçlarına ulaşmasında medya vazgeçilemez bir reklam ve propaganda aracı olmaktadır (Yarar, 1996:1211).

Şüphesiz terör eylemleri, kitle iletişim araçları tarafından kullanılması gereken bir haberdur. Terör haberleri insanların ilgisini çekmektedir. Amerika'daki 11 Eylül 2001 eylemi, Türkiye'de 10-15 Kasım 2003 bombalama eylemi sonrasında gazete satışlarının arttığı, televizyonda ise terör haberlerinin daha çok izlendiği, yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Bir ticari işletme olan medyanın bu haberleri manşetten vermesi doğaldır (Topcuoğlu, 1992:42). Bu her şeyden önce yurttaşın anayasal hakkı olan bilgi edinme hakkının kullanılmasının doğal bir sonucudur.

Burada önemli olan medyanın olayları sunarken, bilerek veya bilmeyerek örgütün reklam ve propagandasını yapması, örgütün amacına hizmet etmemesidir.

Söz konusu araştırmada katılımcılara sorulan, “TV ve gazetelerden terörle ilgili bir haber öğrendiğinizde ne hissediyorsunuz?” sorusuna, katılımcıların %43,6’sı nefret, %20’si korku, %12,9’u devletin güçsüzlüğü, %20’si kanunların yetersizliği ve uygulanmadığı, %2,1’i teröristlerin güçlü olduğu şeklinde cevaplar vermiştir (Topçuoğlu, 1992:43). Bu araştırmaya dayanarak, terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemlerle istedikleri sonuca ulaştıklarını, toplumda korku ve güvensizlik duygusunun oluşmasına sebep olduklarını söylemek mümkündür.

Terörist eylemlerle ilgili haberlerin medyada tekrar tekrar yayınlanması, yayın sırasında dikkat edilmeden söylenen gerilla, bölge komutanı, savaşçı, botan eyaleti vb ifadeler bile teröristlerin özgürlük mücadelesi veren bir kahraman olarak algılanmasına neden olabilmektedir (Avsar, 1992:64). Otuz bin masum insanın ölümüne neden olan terörist A.Öcalan ile örgütün dağılma sürecinde röportaj yapmanın çok önemli bir gazetecilik olayı olarak sunulması, birçok ünlü gazetecinin röportaj için birbirleriyle yarışması ve teröriste “sayın başkan” diye hitap edilmesi, futbola olan ilgisi, Galatasaray taraftarlığı, çocukluğunda yaşadıkları, eline hiç silah almadığı anlatılarak, teröristin çok insancıl bir kişi olarak tanıtılması, habercilik boyutunu aşan, haberlerin yansızlığı ilkesini yok eden ve bir haberde öncelikle olması gereken kamu yararını hiçe sayan bir anlayıştır.

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere medya ne kadar terör eylemleri ile ilgili haberleri sunarken kendi oto kontrol sistemini kurarak, vatandaşların haber alma özgürlüğünü kısıtlamadan, örgütün reklâm ve propagandasına alet olmadan yayın yaparsa, terör örgütlerinin gelişmesi, taraftar ve destek bulması o kadar zorlaşacaktır.

1.1.7. Halkın Tepkisizliği

Terörizmle mücadelede, devlet açısından da örgüt açısından da en önemli konu halkın desteğinin kazanılmasıdır. Bu yüzden örgütün amaçlarının ve bu amacı gerçekleştirmek için yaptıkları eylemlerin halk tarafından hoşgörü ile karşılanması, örgüt için çok önemlidir. Terörizmle mücadelede halkın desteğini örgüt kazanırsa güvenlik güçlerinin örgütle mücadelede başarılı olması; devlet, halkın desteğini

kazanırsa, örgütün varlığını uzun süre devam ettirmesi zordur. Siyasal şiddet olaylarının yoğun olarak yaşandığı ülkelerde halkın terör örgütlerine karşı davranışını üç grupta toplayabiliriz:

- Terör örgütünü aktif bir şekilde destekleyenler,
- Terör örgütüne aktif bir şekilde karşı olanlar,
- Terör örgütünü ne destekleyen ne de karşı olanlar,

Birinci gruptaki insanların sayısı fazla olmasa bile örgütlü olmanın vermiş olduğu güçle kamuoyunda etkilidirler. Yapmış oldukları reklam ve propagandanın etkisinde kalan örgütle hiçbir ilişkisi olmayan hatta örgütün gerçekleştirdiği şiddet eylemlerine karşı olan kişilerin dahi örgütün amaçları için istismar edildiklerini ve kamuoyunda etkili olduklarını görmekteyiz.

İkinci gruptaki insanlar genellikle tepkilerini demokratik olmayan yollarla ifade ettikleri için ülkedeki gerginliğin daha da artmasına neden olurlar. Güvenlik güçlerinin bu grubun gerçekleştirdiği eylemlere hoşgörü ile baktığı düşüncesinin kamuoyunda yaygınlaşması, devletin tarafsızlığının zedelenmesine ve şiddet olaylarının artmasına uygun ortam yaratır. 12 Eylül 1980 öncesi ülkemiz bunun acı sonuçlarını yaşamıştır.

Üçüncü gruptakiler sayı olarak diğer iki gruptan çok fazla olmasına-rağmen terörün önlenmesi konusunda hiçbir katkıları yoktur. “Beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın” anlayışında olan bu insanlar, yılan kendilerini sokmaya başlayınca seslerini çıkarırlar, fakat o zaman da iş işten geçmiştir.

Terör örgütü bu üç gruptaki insanları etkilemek ve güçlü olduğunu kanıtlamak için kendisini şiddet eylemi gerçekleştirmeye mecbur hisseder. Gerçekleştirdiği sansasyonel şiddet eylemleri ile hem kamuoyuna hem de militanlarına güçlü olduğu duygusu verilmeye çalışılır. Terör örgütü geleceğe ait ümidini daima canlı tutmak için eylem yapmak zorundadır, eylem yapmadığı takdirde örgüt dağılır.

1.1.8. Sosyo-Ekonomik Nedenler

Ekonomik ve toplumsal geri kalmışlık bir ölçüde teröre altyapı oluşturan önemli bir etken olmuştur. Değişik araştırma gruplarının yaptığı çalışmalarda terörizmin nedenini ekonomik koşulların olumsuzluğunda görenlerin oranı yaklaşık

%50'dir. Kişi başına düşen ulusal gelirin yüksekliği veya düşüklüğü kişilerin şiddet eylemlerine katılım oranını etkilemektedir (Keleş-Ünsal, 1982:124).

Nüfus artışının olumsuz bir etkisi de gelir dağılımındaki dengesizliği artırmasında görülür. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1994 yılına ilişkin istatistiklerine göre, Türkiye genelinde yüzde yirmilik bölümlerden en altta yer alan grupta ulusal gelirden alınan pay yüzde 4,9, alt orta grupta % 8,6, orta grupta % 12,6, üst orta grupta yüzde 19 ve üst grupta % 54,9'dur. Gruplar arasındaki uçurumun yorumu gerektirmeyecek kadar açık olması, gelir dağılımındaki dengesizliği ve adaletsizliği tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir (Acar ve Urhal, 2007:364).

Bununla birlikte ekonomik nedenler, başlı başına bir faktör olmaktan ziyade, diğer faktörler üzerinde hızlandırıcı etki yapan bir faktördür. Zira, Orta Anadolu, Kuzey ve Güney Anadolu'da ekonomik yetersizlikler içinde olmasına rağmen PKK terörizmine destek vermeyen, çok sayıda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bulunmaktadır.

1.1.8.1. Ülkenin Ekonomik Durumu

Ekonomik şartların zorluğu, insanları maddî yönden etkilediği gibi psikolojik ve moral yönden de etkiler. Bu nedenle toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, terör odakları için yararlanılması gereken en önemli unsurlardan biridir. Konu propaganda malzemesi yapılarak, mümkün olduğunca istismar edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla eğitim verilmemiş, cahil insanlar gelir düzeylerinin düşüklüğünden dolayı istismara açıktırlar. Araştırmalara göre, eylemlere katılan militanların büyük çoğunluğunu bu insanlar oluşturmaktadır.

TÜRKDOĞAN'a göre, ferdi gelirlerin milli dağılımındaki eşitsizlik ne kadar büyük olursa şiddetin seviyesi de o kadar büyük olur (Türkdoğan, 1996:346). Marksist-Leninist ideolojilerin en çok istismar ettikleri konu ekonomik durumdur. Bu ideolojilerin alfabeti, yoksulluğun sömürülmesi ile başlar.

Geçimini ırgatlık ve amelelik yaparak zar zor sağlayan, ailesinden kopuk yaşamış, dinî ve millî düşünce doğrultusunda eğitim alamamış bazı insanlarımız ideolojik inancından dolayı değil de, şartların zorluğu yüzünden örgüte katılmaktadırlar.

Ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmeler birçok olumlu sonuçlar

doğurmakla birlikte hassas dönemde bulunan bir gençlik kesiminde, uyumsuzluk ve dengesizliklere de yol açabilmektedir. Ülkemizdeki temel koruyucu müesseselerin eksikliği veya yetersizliği bu uyumsuzlukları artırıcı rol oynamaktadır. Ekonomik gelişme ve büyüme sosyal bütünleşme ile desteklenemiyorsa sistem aksayabilmektedir.

Toplum hayatında zamanla daha iyi ve anlamlı bütünleşme görülebileceği gibi, çözülme eğilimleri de ortaya çıkabilir. Toplumun işleyişinde herhangi bir kurumda ortaya çıkan sorunlar, bozulmalar zamanında ortadan kaldırılmadığı takdirde, diğer kurumlar ve toplumun bütünü de bundan etkilenir. Sistemin bütün olarak düzenli işleyebilmesi, bütün parçaların veya alt sistemlerin birbirleriyle ahenkli ve anlamlı işlemesiyle gerçekleşir. Yolsuzluk ve bazı bozulma örnekleri toplum işleyişinin olumsuz yanlarıdır. Yolsuzluk ve diğer yapısal bozulma örnekleri sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki mesafeye bağlı olarak değişmektedir. (Erkal, 1998:173)

Yani “olması gereken” (kültürel yapı) ile “olan” (sosyal yapı) arasındaki fark büyüdükçe sistemdeki bozulma yolsuzluk dahil, çeşitli somut örneklerle kendisini hissettirir. Sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki mesafenin büyümesi **anomi** veya **kuralsızlık** olarak isimlendirilir.

Sapma bir davranış olan yolsuzluk, toplumsal bir hastalıktır, daha çok gelişmekte olan ülkelerin problemidir. Bu tür davranış biçimleri toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

Yolsuzluk, bir kamu otoritesinin kişisel çıkar sağlamak amacıyla kötüye kullanılmasıdır. “...yolsuzluk, bir kamu yetkisinin özel çıkar, maddi kazanç ya da statü edinme amaçlarıyla saptırılması davranışıdır” (Korkmaz ve Erkal, 2001:16).

Buna göre yolsuzluk, “resmi görevlerin ve toplumda kabul görmüş davranış biçimlerinin özel çıkar ve statü kazanılması için kullanıldığı saptırılmış bir kamu otoritesi davranışıdır” şeklinde tanımlanabilir.

Yolsuzluk, bir toplumda çürümenin ve bozulmanın hızlanmasına sebep olur. Bozulmaya başlayan bir toplumda, sosyal gruplar ve kurumlar arasındaki mesafe büyümeye başlar. Bunun neticesinde toplumda sosyal bir çözülme görülebilir.

Yolsuzluğun ortaya çıktığı çevreyi ikiye ayırabiliriz. Bunlar; siyasal çevre ve bürokratik çevre'dir. Siyasal yolsuzluk, siyasal karar alma mekanizmalarında rol alan kişilerin, şahsi çıkar sağlama amacıyla toplumun mevcut hukukî, ahlâkî, kültürel normlarını ihlal edici davranış ve eylemlerde bulunmalarıdır. Oy satın alma, adam kayırma, lobicilik, rüşvet ödeme gelişmemiş demokrasilerde oldukça yaygındır. Siyasal yolsuzluk en fazla seçim dönemlerinde görülür, seçilebilmek için mali gücünün üzerinde harcama yapan adaylar, seçildikten sonra kendisini mali yönden destekleyen kişi ve kurumların menfaatlerini kollamaktadır.

Bazı mal ve hizmetlerin satın alınmaları ile ilgili harcamalar da, bürokratik yolsuzlukların ortaya çıktığı başka bir alandır. Yolsuzluk; rüşvet, rant, hırsızlık, adam kayırma, toplumun bazı kesimlerine sağlanan avantajlar ve çıkarlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Rant; kamu otoritesi tarafından yaratılan kâr fırsatları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözgelimi, bir iş kolunda piyasada sınırlı sayıda firmanın faaliyet göstermesinin sağlanması ve bu firmalara bir takım imtiyazlar tanınmasıdır. Kişi veya kuruluşların haksız rant elde etmeleri toplumdaki ahlaki değerlerin zedelenmesine yol açacaktır. Eğitim, sağlık, alt yapı gibi hizmetlerin yerine getirilmesini üstlenen devlet, ekonomik gelişme ve büyümeye katkıda bulunması amacıyla rantları verimli alanlarda kullanması ile haksız kazançların önüne geçebilir.

Yolsuzluğun en önemli parçalarından birisi rüşvettir. Bir kişiye veya kuruma doğrudan veya dolaylı olarak verilen bir söz, gizli bir ödeme, bir fayda sağlamak amacıyla kurumun veya kişinin kararının etkilenmesidir. Kamu sektöründe sıklıkla görülen rüşvet konusu, devletin faaliyet alanındaki mal ve hizmetlerin, özel firmalara ihalelerinde çokça gündeme gelmektedir.

Devlet mal ve hizmet yönetimlerinin özel kişilere satılması anlamına gelen hırsızlık, alt kademelerdeki memurların parasal kazanç elde etmek için kamuya ait araç, benzin ve ekipmanları satması veya kullandırması olarak ifade edilebilir.

Adam kayırma; bir kişinin kabiliyet, bilgi, başarı, tecrübe, eğitim vb. faktörler dikkate alınmaksızın, bürokratlarla yakın ilişkileri olan eş, dost, akrabaların bir devlet görevinde istihdam edilmesidir. Devlet içinde adam kayırma, rüşvet, rant gibi yolsuzlukların görülmesi, teröre karışan kişiler tarafından mevcut otorite hedef gösterilerek, halk ile halkı yöneten kişiler arasında uçurumun, ekonomik ve siyasi

eşitsizliklerin var olduğunu ileri sürmelerine sebep olmaktadır. Çözümü mevcut otoritenin yıkılması olarak göstermektedirler.

Yolsuzluk sosyal yapıyı bozmaktadır. Hukuki ve ahlaki değerlerin çığnenmesine, haksızlıklara neden olmaktadır. Öte yandan sapma bir davranış olan yolsuzluk, sosyal tepkilere ve toplumun huzursuzluğuna sebep olmaktadır. Yolsuzluğun olduğu toplumlarda halkın devletine güveni sarsılır. Yakın zamanda Arjantin’de yaşanan toplumsal olaylarda görüldüğü gibi, istenmeyen bir ortam oluşur. Toplumda sapma davranışlarının görülmesi yerleşmiş sosyal norm ve değerlerin aşınmasına ve güvenilirliklerini kaybetmelerine sebep olmaktadır. Anominin olduğu toplumlarda faydacılık bir sosyal norm haline gelmektedir.

Marks’ın çalışmalarının büyük bir kısmı, insanın toplumsal davranışını, ekonomik determinizme dayandırır. Marks zenginliğin artmasıyla, fakirlerle zenginler arasındaki farklılaşmanın devrimci bunalıma neden olacağını söylemektedir. Engelsde “Zor Teorisi” isimli çalışmasında, her siyasal zorun ekonomik bir nedene dayandığını söyleyerek, zorun tarihte devrimci bir rolü olduğunu, Marks’ın şu sözüyle açıklar; “*Zor bünyesinde yeni bir toplum taşıyan, eski toplumun ebesidir.*”

Bu kurama göre ekonomik çelişkiler uzlaşmayla çözülemez. Terör örgütleri tarafından ekonomik sıkıntı içindeki kişilerin kazanılması çok daha kolaydır. Terör örgütüne katılanların ailelerinin %75’inin geliri orta ve ortanın altındadır. Bu nedenle Türkiye’deki teröre “yokluk terörü” de denilebilir (Bozdemir, 1982:523).

İşsiz ve ekonomik durumu zayıf olan kişiler kendilerini toplum tarafından dışlanmış olarak gördükleri için özgüvenlerini de kaybetmişlerdir. Açlık ve yoksulluk sınırında bulunmanın neden olduğu stres, ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyerek, öfke duygusuna yol açar, bu da insanda şiddet ve saldırganlık duygularını artırır. Sürekli stres altında yaşayan insanlarda düşmanca duygular gelişir, şiddet ve saldırganlık görülebilir (Türkdoğan, 1996:135).

Etnik terör örgütleri bölgesel geri kalmışlık sorununu ırkçı esaslara dayandırarak açıklayıp, farklı etnik kökende olduklarını iddia eden gruplarda, ırkçılık bilincinin uyanması sonucu etnik terörizme zemin hazırlar (Ozankaya, 1979:179).

Ekonomik koşullar insanların hem yaşam biçimlerini hem de kimliklerini yakından etkilemektedir. Ekonomik olarak az gelişmişlik ve geri kalmışlık özellikle etnik terörün gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

1.1.8.2. Terörist ve Ailesinin Ekonomik Durumu

Anne ve babanın ekonomik koşulları çocuklar üzerinde farklı etki göstermektedir. Ekonomik koşulları iyi olan ailelerin çocuklarının da az da olsa terör örgütlerine katıldıklarını görüyoruz.

Ekonomik koşulları iyi olan ailelerde, eğer kişisel ilişkiler zayıfsa, çocuğa karşı ilgi azsa, anne veya babanın katı tutumları çocuklar üzerinde ekonomik bir baskı yaratıyorsa, ailenin ekonomik durumunun iyi olması çocuklarının terör örgütüne katılmalarını engellememektedir. Gelir düzeyi iyi olup da terör örgütüne katılan gençlerin büyük bir çoğunluğu, ailelerinin maddi durumu iyi olmasına karşın, kendilerinin ekonomik sıkıntı çektiklerini, ailelerinin kendilerine yeterince güvenmedikleri için ekonomik taleplerini yerine getirmediklerinden ekonomik sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda çocukların ailelerine karşı bir tepki olarak terör örgütlerine katıldıklarını görüyoruz (Acar ve Urhal, 2007:365-366).

Buna rağmen, ekonomik koşulları iyi olan ailelerin çocuklarından terör örgütüne katılanların sayısı fazla değildir. Dolayısıyla şu ana kadarki pek çok alan araştırması bulgularından da görüleceği üzere terörist profili çıkarılırken ekonomik olarak zayıf durumdaki ailelerin çocuklarının çok daha rahat terör örgütleri tarafından devşirilmektedir.

1.1.8.3. Göç

Sosyal bilimlerde esas olan kavramlardır. Bu kavramlar nasıl tanımlanır ve adlandırılırsa onlara uygun sonuçlar elde edilir. Bu nedenle kavramların yerli yerinde kullanılmasına büyük özen gösterilmelidir.

Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, sosyal bilimcilerin az veya çok uğraşı alanlarından birinin de göç konusu olduğu görülür. Biz burada göç konusunu “sosyal yapı”, “sosyal ilişki”, “sosyo- kültürel değişme” vb. açılardan değerlendireceğiz.

Konuya sosyolojik açıdan yaklaştığımızda şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Göç, insanların yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir sosyo-kültürel çevreye yerleşmesi şeklinde gerçekleşen yatay hareketliliklerdir. Özelliklerine göre iç göç, dış göç, gönüllü göç, zorunlu göç, geçici göç, sürekli göç olarak sınıflandırılabilir. Türkiye 1940’lı yıllardan sonra hızlı nüfus artışı ve

ekonomik sorunlar sonucu yukarıda belirttiğimiz göçün her türüyle karşılaşmıştır (Acar ve Urhal, 2007:366).

Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarından itibaren sanayileşme yönünde başlatılan çalışmalar, toplumun sosyal ve siyasal yaşamında da büyük çaplı değişimlere neden olmuştur. Özellikle tarım bölgelerine makinelerin de girmesiyle köylü kesimde önemli çözümler olmuş, büyük kentlere alt yapısı ve iş olanakları hazır olmayan yoğun bir göç başlamıştır (Acar ve Urhal, 2007:366).

Kırsal alandaki yoğun nüfus artışı sonucu, başlangıçta ekonomik nedenlerle, 1980'lerden sonra ise güvenlik nedeniyle kentlere doğru göç hızlanmıştır. Bu yatay hareketliliğin temel güdülerinden biri de kentte eğitim ve ekonomi koşullarını iyileştirerek göçenlerin dikey bir harekete katılmasıdır. Kentlerde yaşayanlar 1935'te nüfusun % 23,5'unu oluştururken, 1997'de bu oran % 65'e yükselmiştir. Sağlıksız kentleşme, ekonomik ve sosyal birçok sorunu birlikte getirmiştir. Kent yerleşmelerinde yaşayan insanların farklı kültürel nitelikleri ve yaşam biçimleri ikili toplum yapısının oluşmasına neden olmuştur. Kentlerdeki çarpık yapılaşma da bu sağlıksız kentleşmenin sonucudur. Ayrıca, kırsal kesimden gerçekleştirilen göç olgusu üretimin düşmesine neden olmuştur (Acar ve Urhal, 2007:366). Bu durum ise kırsal kentin yanında ikinci plana itmiş ve ister istemez kente gitmenin bir dikey hareketlilik ve statü artışı olmasını ortaya çıkarmıştır.

Ülke nüfusunun önemli bir kısmı yer değiştirirken, göç ve nüfus artışının olumsuz yansımalarını giderici politikalar üretilememiştir. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa illerimiz yoğun göç almış, bu kentlerimizde ikili üçlü kültür yapıları ortaya çıkmış, toplumsal yapıda önemli değişiklikler olmuştur. Bunun sonucunda, Türkiye'deki kentler, sanayi kentlerine özgü kültürel yapılara sahip olamamıştır. Bu nedenle ülkemizde bir kentli kimliği oluşamamıştır. Göç alan kentlerde, göç edenlerin kente uyumunu sağlayacak kurumların eksikliği, kentli kimliğinin oluşumunu büyük oranda engellemiştir. Eğitim kurumları, sosyal güvenlik kurumları, kültürel kurumlar, sağlık kurumları, hem göç eden hem de kentli insanların sorunlarını hafifletecek önlemleri yeterince alamamış, herkes kendi sorununu kendi ürettiği yöntemlerle çözmeye yönelmiştir. Gecekondulaşma süreci de bunun sonucudur (Tatlıdil, 2002:441-444).

1960'lı yıllarda ise, devlet ithal ikameci, planlı kalkınma modelini benimsemiş ve bu modelde gecekondu halkı, ucuz iş gücü kaynağı ve tüketici olarak önemli bir rol üstlenmiştir (Şenyapılı, 1982:245). Bu da, yine, devletin gecekondu oluşumuna karşı kesin bir duruş almasını engellemiştir. Gecekonduların varlığının devlet tarafından kabul edildiği ilk gecekondu yasası 1966 yılında çıkarılmıştır. Genel olarak "Gecekondu Ailesi", Türkiye'nin belirli bir döneminin toplumsal yapı koşullarında ortaya çıkmış ve yine bir süre sonra ortadan kalkacağı düşünülen, fakat günümüze kadar artarak devam eden "mutsuz aileleri" temsil eden bir oluşum olmuştur. (Yasa, 1970: 17).

1970'li yıllar ekonomik ve siyasal sorunların yaşandığı bir dönem olmuş, toplum sağ ve sol olarak kutuplaşmış ve dönemin sonlarına doğru giderek artan silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Toplumun genelindeki bu kutuplaşma ve çatışma atmosferi gecekondu mahallelerine güçlü bir şekilde yansımış, gecekondu halkı sağ-sol olarak ayrılmış, "kurtarılmış bölge/mahalle" ler ortaya çıkmış, gecekondu gençliği de terör örgütlerinin umut kaynağı olmuştur (Keleş-Ünsal, 1982:7).

1980'li yıllardan sonra göçün sebebi ülkenin yaşadığı terör koşullarından dolayı değişmiştir. Türkiye'de kırsal kesimden kente yönelik bilinen nedenlerden olan göçlere, 1980 yılı sonrası (özellikle 1984 yılından itibaren) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan insanlarımızın can ve mal emniyetini tehdit eden bölücü örgütün teröründen kaynaklanan göçler eklenmiştir.

Ekonomik zorluklardan ya da kentin çekici yanlarından dolayı kırdan kente yönelik göçlerde var olan "umut", "mutlu yarınlar" ve ailenin geride kalan bireyleri, dolayısıyla memlekette süre giden canlı ilişkiler, terör nedeniyle yaşanan göçlerde yerini umutsuzluğa, yarınların belirsizliğine ve memleketle temasların kesilmesine bırakmıştır. Topyekûn, köyün, mezranın boşaltılması şeklinde cereyan eden bu göçlerle ailelerin sosyal ve ekonomik düzenlerinin temeli olan topraklarıyla iş ve üretim kaynaklarıyla temasları büyük ölçüde kesilmiştir.

Ülkemizde yirmi yıl devam eden siyasal çatışma ortamı Türkiye'de yaşayan her kesimi etkilemiştir. Bu siyasal çatışmalar ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel dokusunu derinden etkileyerek olumsuz tahribatlara neden olmuştur. Bu alt-üst oluşun insani maliyetini ölçmek olanaksızdır(Aksoy,2000:136).

Ağustos 1984'te PKK'nin Şemdinli ve Eruh baskınlarıyla başlayan terör eylemleri 1990'lı yıllarla birlikte devlet yetkililerince "düşük yoğunluklu savaş" olarak adlandırılmıştır. (Üstel, 2004:2).

Bölgede terör nedeniyle artan şiddet ortamı sonucunda, 1984'ten başlayarak yoğun bir iç göç yaşanmıştır. 1984 sonrası Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden yaşanan iç göç, önceki dönemlerdeki (1950-1984) göç dalgalarından önemli farklılıklar göstermiştir. 1950-1984 döneminde Türkiye'de yaşanan iç göç hareketlerinin esas olarak ekonomik kaynaklı olmasına karşılık 1984 sonrası göç, siyasal ve toplumsal nedenlerden kaynaklanmıştır (Baydar, 1999:333; Üstel, 2004:2). 1984 sonrası göçün ayırt edici bir başka özelliği ise, ani, kitlesel ve zorunlu olmasıdır (Üstel, 2004:2).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu'nun raporunda 1997 yılı itibariyle Olağanüstü Hal kapsamındaki ve mücavir alandaki iller ile bazı çevre illerde 905 köy ve 2.523 mezra olmak üzere toplam 3428 yerleşim yerinin güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele çerçevesinde boşaltıldığı; göç eden toplam nüfusun 378.335 olduğu belirtilmiştir. Yerel, ulusal ve uluslararası kuruluş ve sivil toplum örgütleri sayının çok daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Avşar, Aksoy ve Türkyılmaz tarafından 1997 yılında Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu için yapılan araştırmada yer alan, göçün yönü ve yoğunluğuna ilişkin rakamlar önem taşımaktadır. Araştırmada;

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsalından bölge il ve ilçe merkezlerine göç olduğu bilinmektedir. Batı illerine ise hem bölge kırsalından hem de il ve ilçe merkezlerinden göç olmaktadır. Bu göç olgusunun birçok nedeni olduğu bilinmektedir. Ancak 1980'den sonra mevcut göç nedenlerine yeni bir boyut eklenmiştir. Bu boyut terör ve terörün yol açtığı nedenlerdir. Bölgede baştan beri var olan göç olayına terör nedeniyle göçün katkısı abartıldığı kadar büyük değildir. OHAL Bölge Valiliğince bölgede 1992-1994 yılları arasında 820'si köy olmak üzere toplam 3.165 yerleşim biriminin boşaldığı (boşalan veya boşaltılan) buralardan 387 bin nüfusun göç ettiği açıklanmıştır. Resmi rakamlarda bazı unsurların hesaplanmayacağını düşünsek bile, bölgede göç olayının bölge nüfusunun % 5'ini aşacağını sanmıyoruz. Ancak % 5 önemli bir orandır ve göçün kısa zamanda gerçekleşmesi bölgedeki sosyal dengeleri altüst etmeye yeterlidir.

Ancak bazı iller için dengeler büsbütün bozulmaktadır. Bir il merkezinin 1990-1997 aralığında kendi nüfusunun yarısı hatta kendi nüfusu kadar göç olması, bölgenin sosyal yapısı açısından problemin büyüklüğünü göstermektedir.” denilmektedir (Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1998:67-68).

Anılan araştırmaya göre, bölgede Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Kars, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van sadece kendi ilçe ve köylerinden göç alırken; Elazığ büyük ölçüde Tunceli’den, Muş Bingöl’den; Batman, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Van ve Şırnak’tan da göç almaktadır. Diyarbakır’ın bütün bölgeden göç aldığını, terör nedeniyle göçün de, büyük ölçüde Diyarbakır’a yönelik olduğu iddiaları ise temelsizdir. Zira, ne resmi kaynaklarda ne de bilimsel araştırmalarda bu il’e göç nedeni olarak yoğunlukla salt terör işaret edilmiştir. Diyarbakır başka il ve kendi ilçelerinden terör nedeniyle göç almakta ise de; göçün asıl nedenini sosyo-ekonomik faktörler oluşturmaktadır.

Araştırmada Adana, Antalya, Aydın, Mersin, İzmir ve Manisa’nın bölgenin bütün yörelerinden göç aldığı ortaya çıkmaktadır. Bölgede göç vermeyen veya ihmal edilebilecek kadar az sayıda göç veren tek il Gaziantep’tir (Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1998:68).

Oluşan bu yeni “tür” göç dalgasıyla birlikte, bir yandan göç veren şehirlerin, bir yandan da ve ağırlıklı olarak göç alan şehirlerin günlük hayat akışında birçok alanda komplikasyonlar doğmuş; bu komplikasyonların kimi zaman kasıtlı olarak, abartılan veya tahrif edilen noktaları oluşmuştur.

En başta göçün yoğunluğu ve yönü üzerine kamusal makamların bile uzlaşmadığı tartışmalar yaşanmıştır. Aslında genel hatlarıyla bilinmesine rağmen politikacıların ve yerel yöneticilerin pragmatik tavırları, yaşanan göçün yoğunluğu üzerinde kamuoyunun kafasını karıştıracı rakamlar hem insanların dilinde, hem medyada sık sık tekrarlanmış; Türk kamuoyu da uluslararası camia da bu abartılı ve birbirini tutmayan göç yoğunluğuna ilişkin rakamlar karşısında ürpermiştir (Aksoy,2000:136).

Değişik kurumların tahminleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. Değişik Kurumların Göç Büyüklüğü Tahminleri

KURULUŞLAR	NÜFUS
BD Mülteciler Komitesi	400.000 ile 1.000.000 arası
Human Rights Watch	2.000.000
GÖÇ-DER	3.500.000 ile 4.000.000 arası
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	3.000.000
Türkiye Mimar Mühendisler Odaları Birliği	3.000.000
ABD Devlet Başkanlığı En fazla	1.000.000
Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	2.000.000
İHD, TIHV, TMMOB, GÖÇ-DER, ÖDP, HADEP ve TOHAV'ın ortak açıklaması	3.000.000'dan fazla
Birleşmiş Milletler Helsinki Komisyonu	3.000.000'dan fazla
Minority Human Rights Group International	3.000.000
HÜNEE	950.000 ile 1.200.000 arası

Kaynak: Akdeniz Göçder Raporu.

Rakamlar 1 ile 4 milyon arası değişmektedir. Soruna farklı yaklaşan kesimlerin rakamlar konusunda uzlaşamaması anlaşılabilir bir durumdur.

Bununla birlikte bölgeden göçün tek nedeninin terör olduğunu ileri sürmek çok aşırı bir iddiadır. Yoğunluk bu şekilde olmakla birlikte, Avşar ve arkadaşlarının araştırmasında görüleceği üzere göçün çok farklı nedenleri de bulunmaktadır.

Tablo 2. Göç Sebepleri

Göç etmenizdeki en önemli sebep nedir?	% n
<i>Örgüt etkisiyle</i>	33.9 1472
Devletin etkisiyle	24.4 1059
Ekonomik şartların bozulması	13.2 575
İşsizlik	12.1 524
Köy korucularının baskısı	10.9 472
Diğer	2.3 99
Kan davası	1.8 78
Örgüt ve Devlet	0.4 17
Ağa baskısı	0.1

	6
Cevapsız	0.9
	41
Toplam	100.0
	4343

Kaynak: Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1998: 70.

Deneklerin göç etmelerindeki en önemli sebep “örgütün baskısı” olarak belirginleşirken (% 33,9); bunu hemen, devletin etkisi (% 24,4) izlemektedir. Bu seçeneğe devletin izlediği bölge güvenliğinin halkın da katılımıyla sağlanması politikalarının bir ürünü olan köy koruculuğu sistemi içerisinde doğan komplikasyonlardan ötürü göçler de eklenirse (% 10,9) terör kaynaklı göçlerde örgütün ve devletin etkisi başa baş gözükmektedir.

Ne var ki, her üç nedenden dolayı oluşan göçler, toplam göçün % 70’lik kısmıdır. Bölgenin ekonomik şartlarının elverişsizliğinin, buna bağlı olarak işsizliğin de örgüt baskısı ve devlet etkisi kadar göçlerde müessir olduğu da ortadadır. Ancak terörün ve teröre yönelik devlet politikalarının ekonomiye kötü etkileri düşünüldüğünde göçün temel sebebinin ancak dolaylı olarak terör olduğu söylenebilir (Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1999:70) .

Yaşanılan zorunlu veya isteğe bağlı iç göçün, göç eden vatandaşlar üzerindeki etkilerinin yanı sıra bölge ve Türkiye genelinde olumsuz veya olumlu mutlaka sonuçları olmuştur.

Göçün sebep olduğu olumsuzluklar şöyle sıralanabilir;

-Şehirler fiziki ve sosyo-kültürel açıdan köyleşir.

-Suç ve suça teşebbüs eğilimleri artar.

-Belediye hizmetleriyle ilgili sorunlarda artışlara neden olur.

-Sağlık hizmetlerinde zaten yetersiz olan hizmetlerin yoğunlaşmasına neden olur.

Bununla birlikte göçün sebep olduğu olumlu şartlar da şöyle sıralanabilir;

-Resmi nikahlarda artışlar olur.

-Doğum oranında azalışlar olur.

-Ülkedeki “sosyal uyum”a katkıda bulunur.

-Şehirleşme ve saniyeleşmeye katkıda bulunur.

-Bireylerin yeni statüler elde etmelerine yardımcı olur. Ayrıca kazanılan statülerin doğuştan olan statülerin yerine geçme oranında artışlar olur.

-“Biz” kavramı yerine “ben” kavramı gelişmeye başlar(Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1999:5) .

Bütün bu faktörler ve benzerleri göç kavramına farklı yaklaşılması gerektiğini çok açık bir şekilde göstermektedir. Bu kapsamda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki terör nedeniyle gerçekleştirilen uygulamalar neticesinde beliren zorunlu iç göçün sonuçlarını değerlendirdiğimizde beklenen amaca ulaşılmadığını görebiliriz.

1.1.8.3.1. Zorunlu İç Göçün Sonuçları

Avşar ve Aksoy tarafından 1997 yılı sonunda yapılan bir saha araştırması sonucunda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan göç olayının sebepleri sorulduğunda; denek olarak görüşülenlerin %44.5’i örgütü; %28.5’i **Devletin görevini yapmamasını**, %12.5’i **köy korucularının baskısını**; %0.2’si hem örgütü, hem de devleti sebep olarak göstermektedirler. Dolayısıyla güvenlik güçleri ile terör örgütü arasındaki mücadele bölgeden göç etmek zorunda kalan insanların %85.7’sini etkilemiş görünmektedir. Göçün ikinci önemli sebebi olarak **ekonomik şartların bozulması** (%7.5) ve işsizlik (%4.2) gösterilmektedir. **Kan davası** (%1.6), **ağa baskısı** (%0.1) vb. gibi diğer sosyal yapıdan kaynaklanan sebepler %0.5 gibi oldukça düşük bir seviyededir.

Bütün bu istatistiki rakamlar bize, Doğu’dan Batı’ya yapılan göç olayının ana sebebi bölgedeki terör olduğunu, normal göç sebeplerinden kabul edilen ekonomik dengesizlik ve buna bağlı işsizlik olayının ise, %11.7 oranında olduğunu çok açık bir şekilde göstermektedir. Yine buradan çıkan veriler doğrultusunda, ekonomik şartların bozulması ve işsizlik oranının %11.7 olmasındaki en önemli etkenin halkın kendilerini kırsal kesim şartlarına göre değerlendirmesi olduğu söylenebilir. Çünkü **“Buraya göç etmeden önceki ekonomik imkânlarınızla şimdiki durumunuzun mukayesesini yapar mısınız?”** sorusuna, görüşülenlerin %30.5’i ekonomik durumum bozuldu demiştir. Oranların farklılıklarını bir de kırsal kesimdeki gizli işsizlik etkilemektedir. Mesela kırsal kesimde beş kişilik bir ailede bir kişinin yapabileceği işi bütün aile yaptığı için bireyler kendilerini işsiz olarak görmemektedirler(Aksoy,2000:139).

Aile fertlerinin tamamı'nın göçüp göçmediği sorulduğunda, ailenin tamamının göçtüğünü söyleyenlerin oranı %96.7'dir. aile fertlerinin tamamının göç etmediğini söyleyenlerinin oranı %3.3'tür. Bu nedenle bölgedeki göç olgusu, büyük oranda aile fertlerinin tamamının katıldığı bir olay olarak algılanabilir.

Göç edilen bölgelerden, **“Köyünüzün hepsi mi yoksa bir kısmı mı göç etti?”** Şeklindeki soruya “köyün tamamı göç etti” diyenlerin oranı %78.3 “kısmen” diyenlerin oranı ise %21.1'dir. Dolayısıyla bölgelerden göçün büyük çapta bir yer değişimi olayı olduğu görülmektedir. Bu ise kırsal kesimin (köy ve mezraların) tamamına yakının boşalması, göç alan yerlerin ise kapasitenin üzerinde yeni hemşeriler kazanması demektir. Diğer yandan aynı köye mensup kişilerin %64 oranında aynı şehir merkezine yöneldikleri görülmektedir. Bu husus aynı aileye mensup fertlerin %57.4 oranında aynı şehre yerleşmesi hadisesi ile de paralellik göstermektedir. Bu şekilde göç olayının göç alan bölge sakinleri ile göçmenler arasındaki uyum ve bütünleşmeyi olumsuz yönde etkileyeceği ve birtakım sorunları ortaya çıkaracağı açıktır.

Köyde kalanların göç etmemelerinin sebebi “bilmiyorum” (%9.2), “kalanların yaşlı oluşu” (%7.9), “ekonomik varlıklarının iyi olduğu” (%0.2), “üzerinde herhangi bir baskının olmadığı” %0.4 “cevapsızlar” ise %73.3 şeklindedir.

Göç edilen yerin tercihi konusunda görüşülenlerin %23.5'i daha önce akrabalarının yerleştikleri yer olmasını, %20.4'ü iş, eğitim, sağlık ve sosyal imkânların mevcudiyetini, %19.0'u bölgeyi tanımalarını, %13.4'ü geçim şartlarının elverişli olmasını, %11.6'sı memleketlerine yakın olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir(Aksoy,2000:140).

Göç eden kitlelerin köyleri ile ilişkileri hakkındaki soruya görüşülenlerin %7.9'u cevap vermezken, köyü ziyaret (%43.6), köyde kalanların onları ziyareti (%17.2), telefonla (%9.9), mektupla (%1.3) şeklinde ilişkilerin devam ettiğini vurgulayanların oranı %72'ye ulaşmaktadır. ilişkilerini tamamen koparanlar ise %20.1 nispetindedir. Ancak köye dönme konusunda **“köyünüze geri dönmek istiyor musunuz”** sorusuna insanların %39.1'i evet cevabı verirken, %59.3'ü hayır cevabını vermişlerdir. Hayır cevabı verenlere **“göç etme sebepleriniz ortadan kalkarsa köyünüze döner misiniz”** sorusu sorulduğunda hayır diyenlerin oranı %41.3, kararsızların oranı %16.4, evet diyenlerin oranı %1.8, cevapsızlar ise %40.5'tir.

“Neden köyünüze dönmeyi düşünmüyorsunuz” sorusuna, “burada düzenimizi kurduk” %24.3, “iyi bir işim var” %12.8, “köyümüzde güvenlik yok” %10.5, “maddi gücüm yok” %0.2 olmak üzere insanlar “hayır” cevaplarına açıklık getirmeye çalışmışlardır. Diğer yandan “imkânsız olsa nerede yaşamak istersiniz” sorusuna, köyümde, memleketimde diyenlerin oranı %35.9’u bulmaktadır. Bu veriler ışığında göç edenlerin çoğunluğunun geri dönüşü düşünmediği ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu bilgiler ışığında şunları söyleyebiliriz; kentlerde göç mağdurları sağlıksız barınma, yoksulluk, sosyal ve kültürel uyumsuzlukla karşı karşıya kalmışlar.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki terör ve terörle mücadele uygulamaları neticesinde yerlerinden göç eden veya ettirilen yurttaşların göç sonrası şehir yaşamında karşılaştıkları başlıca sorunlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Göç Sonrası Şehir yaşamında karşılaştıkları başlıca sorunlar

Göç Sonrası Karşılaşılan Sorunlar	Açıklamalar
• Sağlık Sorunları	(Tifo, dizanteri, romatizmal hastalıklar, kalp damar hastalıkları, ruhsal hastalıklar, beslenmeden kaynaklı hastalıklar, kadın hastalıkları vb.)
• Barınma Sorunu	(Göç mağdurlarının büyük çoğunluğu gecekondulu bölgelerinde yaşamaktadır.)
• İşsizlik Sorunu	(Göç mağduru insanların önemli bir kısmı işsizlik sorunu yaşamakta, iş bulabilenler de en tortu işlerde çalışmaktadırlar)
• Eğitim Sorunu	(Göç mağduru insanların çocukları yoksulluktan dolayı eğitimlerini yarıda bırakıp çalışmak zorunda kalmışlardır.)
• Sokaktaki Alışkanlıklar Sorunu	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHCEK) 2003 verilerine göre Diyarbakır’da yaklaşık 28.000 çocuk sokakta çalışmakta veya çalıştırılmaktadır. % 79, 4’ü zorunlu göçe tabi tutulan ailelere mensup olan bu çocukların % 23, 7’si okula devam edememekte ve hemen her iki çocuktan biri madde bağımlısı (sigara dâhil) kategorisine girmektedir.
• Çevre ile Uyum Sorunu	(Göç mağduru insanlar sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları nedeniyle yerleştikleri yerlere adaptasyon sorunları

	yaşamaktadır.)
• Dil ve Kültür Sorunu	(Büyük metropollere göç edenler Türkçe bilmediklerinden dolayı kendilerini ifade edememe sorunu yaşamıştır. Bu durum onların toplumla sağlıklı bir şekilde ilişki kurmalarını engellemiş ve içe kapanmalarını beraberinde getirmiştir.)
• Psikolojik Yapılarının Bozulmasından Kaynaklanan Sorunlar	Yaşanan zorunlu göç nedeniyle ortaya çıkan sorunlar insanların psikolojik yapısını etkilemiştir. Bu durum insanları suç işlemeye yöneltmiştir. Bunların başında fuhuş, hırsızlık, yabancı madde bağımlılığı vb. gelmektedir.

Kaynak: Akdeniz göçder raporu.

1.1.8.3.2. Yaşam Standartlarındaki Düşüş:

Göç mağdurları göç öncesi yaşadıkları yerleşim birimlerinde üretici durumda iken göçle geldikleri bu bölgede tüketici duruma düşmüşlerdir. Örneğin çok göç alan bölgelerden biri olan Çukurova bölgesinde var olan işsizlik katlanarak büyümüştür. Ayrıca zorunlu göç mağdurları bu bölgede ucuz iş gücünün oluşmasına da neden olmuştur. Göç mağdurlarının yaşadıkları açlık ve yoksullukların yanında yerleşik halkın da iş bulma imkânları daralmış ve yaşam standartları olumsuz bir şekilde etkilenmiştir.

1.1.8.3.3. Barınma ve Gecekondulaşma Sorunu:

Yine çok göç alan bölgelerimizden, örneğin, Akdeniz bölgesine gelen zorunlu göç kitlesi, göç zedelerin en yoksul kesimini oluşturmaktadır. Bunun nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür:

1-Akdeniz bölgesine, yaşamış oldukları yerlere en yakın ve gelecekte geri dönüş için en uygun bölge olarak değerlendirdikleri için gelmişlerdir.

2-Akdeniz ikliminde yaz mevsiminin uzun ve sıcak olması ve kışın ılık geçmesi nedeniyle başta yakacak ve giyim olmak üzere geçim masraflarının daha az olacağını düşündükleri için zorunlu göç mağdurları bölgeyi tercih etmişlerdir.

3-Zorunlu göç mağdurlarının çoğu tarım alanlarından gelmektedirler. Akdeniz bölgesinin inşaat, tarıma ve narenciyeye dayalı ekonomi ortamında daha kolay iş bulabilecekleri umuduyla bölgeyi tercih etmişlerdir. Kırsal köy yaşamından, hazırlıksız olarak kent varoşlarındaki gecekonduya gelerek yerleşmişlerdir. Bu gecekonduların hiçbir alt yapıları olmadan bir-iki odalıklar evlerde 8-10 nüfus bir arada

kötü koşullarda yaşamak zorunda kalmışlardır. Geleneksel yaşam tarzlarını bu kentlere taşıyarak ne kentli ne de köylü olabilmışlardır. Kısacası kent yaşamı ile sosyal uyumsuzluk içerisinde kalmışlardır.

4–1950’lerde başlayan ekonomik nedenli göç, Çukurova bölgesinde yerleşik halkla bir kültürel kaynaşmaya yol açmış, süreç içinde bölgeye doğru yeni göçlerin gerçekleşmesine neden olmuştur. O nedenle zorunlu göç mağdurları akrabalarla kültürel yakınlıktan dolayı bu bölgeye yönelmişlerdir.

1.1.8.3.4. Beslenme ve Sağlık Sorunu:

Zorunlu göç mağdurları tek yönlü (sadece tahıl ürünleri ile) beslenebilmektedirler. Bu tek yönlü beslenmenin organizma üzerinde olumsuz etkileri kaçınılmazdır. Özellikle çocukların et, süt gibi temel besin maddelerinden yoksun olmaları, vücut direncinin zayıflamasına ve çeşitli hastalıkların oluşmasına sebep olmaktadır. 1995 tarihinde Mersin’de yapılan sınırlı bir sağlık taramasında çocukların % 71 inde anemi (kansızlık) tespit edilmiştir. Aynı şekilde hamile kadınlar yetersiz beslenmeden dolayı sağlıklı bebekler doğurmamaktadırlar. Ayrıca yaşadıkları bölgelerde alt yapı eksikliği nedeniyle (sağlıksız içme suları, banyo ve tuvalet sorunları, çevre kirliliği vb.) enfeksiyon ve çeşitli bulaşıcı hastalıklara da maruz kalmaktadırlar.

Göç zedelerin büyük bir kesimi sosyal güvenceden yoksundur. Türkiye de, bilindiği gibi sağlık güvencesi olmayan yoksullara yeşil kart verilmektedir. Ancak göç zedeler bu imkândan da yoksundurlar. Bunun nedeni; yeşil kart alabilmek için kendi adlarına kayıtlı herhangi bir gayrimenkulün bulunmaması şartıdır. Valilik ve kaymakamlıklara başvurular sonucunda adlarına kayıtlı ev, bağ, bahçe, arazi gibi gayrimenkuller olduğu gerekçesiyle yeşil kart verilmemektedir.

Okul yaşındaki çocuklar ve gençler bu yoksul kent yaşamının sorunlarını daha ağır bunalımlarla yaşamaktadırlar. Geleceğe ilişkin hiçbir umutları yoktur. Sosyal destek ağları parçalanmış, düşük benlik duyguları gelişmiştir. Özellikle ergenlerde bu durum çeşitli ruhsal sorunlara; hatta intiharlara neden olmaktadır. Akdeniz bölgemizde zorunlu göçün neden olduğu, sosyal ve psikolojik sorunların bilimsel açıdan araştırılmasına önemle ihtiyaç vardır. Böyle bir araştırma, kanımızca zorunlu göçün yarattığı tahribatları açıkça gözler önüne serecektir. Bize göre göç mağdurlarının sosyal ve psikolojik sorunlarının araştırılması ve çözüm yollarının

bulunabilmesi için uluslararası göç kuruluşları, Türkiye'deki resmi ve sivil toplum kuruluşlarının ortak işbirliğine ihtiyaç vardır. Çocuk ve kadınlar için psikolojik-sosyal danışma merkezleri, kadın; ana-çocuk sağlık merkezleri ve rehabilitasyon merkezleri gibi sosyal kurumlar açılmalıdır.

1.1.8.3.5. Eğitim ve Sosyal Uyumsuzluk Sorunu:

Zorunlu göçle kent varoşlarına gelen göç mağdurları, işsizlik ve yoksulluk nedeniyle eğitim çağındaki çocuklarını okula gönderme imkânlarına sahip değildirler. Okula gidemeyen çocuklar gündelikçi işçi olarak çalışmaktadırlar (boyacılık, hamallık, çöpte kağıt toplama, tarım ve narenciye bahçelerinde çalışma gibi).

Okula gidenler ise dersliklerin çok kalabalık oluşu, ders araç ve gereçlerinin yetersiz oluşu gibi nedenlerle yeterli eğitimi alamamaktadırlar. Gerek yetersiz eğitim görenler ve gerekse eğitimden kopanlar, giderek ailenin denetimden çıkmaktadırlar. Çocuk, doğrudan doğruya suç işleme ortamına itilmektedir. Kentte; yaşadıkları sosyal uyumsuzluk faktörü de eklenince, başta uyuşturucu bağımlılığı (özellikle tiner bağımlılığı) olmak üzere hırsızlık, kapkaççılık gibi adli suçların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Mersin'de, adli vakalarda, zorunlu göç olaylarının olduğu son on yılda % 500 artışın olduğu adli mercilerin kayıtlarından anlaşılmaktadır.

Zorunlu göçün neden olduğu önemli sosyal sorunlardan biri de ahlaki yozlaşma ve çevre ile uyumsuzluk sorunudur. Fuhuş olaylarındaki artış ahlaki çöküntünün bir göstergesidir. Göç zedeler zorunlu göç sonucu geldikleri yerlerde yerleşik halkla dil, kültür farklılığı nedeniyle uyum sorunu yaşamaktadırlar. Güvenlik kaygısı ile çeşitli illerden gelenler belirli yerlerde bir arada kümelenerek adeta gettolar oluşturmuşlardır. Bu durum yerleşik halkla göç zedeler arasında kuşkulu bir bakışa neden olmaktadır. Aynı zamanda yerleşik halkla göç zedeler arasında kaynaşma ve entegrasyonu olumsuz yönde etkilemektedir.

Zorunlu göç Akdeniz Bölgesi'nin önemli kentleri olan Adana, Mersin, Antalya, Tarsus, İskenderun, Ceyhan başta olmak üzere pek çok kentte nüfus sayısını ikiye katlamıştır. Örneğin; 1988 de Mersin nüfusu 450.000-500.000 arasında iken, 2003 yılında 1.500.000'e yükselmiştir. Kent nüfuslarının artışı oranında kent sorunları da artacaktır. Çukurova bölgesinde göç alan kentlerin yerel yönetimleri

zorunlu göçten dolayı ağırlaşan kent sorunlarına çözüm bulmakta zorlanmaktadırlar. Ağırlaşan kent sorunlarından, göç mağdurları ile birlikte yerleşik halk da olumsuz etkilenmektedir.

Zorunlu göçlerin yarattığı kentsel sorunlar ve yerleşik halkın uğradığı hak kayıpları aşağıdaki gibi genel başlıklar altında sıralamak mümkündür:

1-Bölgede nüfusun katlanarak büyümüş olması sağlık kurumlarının ihtiyaca cevap verememelerine yol açmıştır. Örneğin; Mersin Devlet Hastanesi Çocuk Kliniği'nde bir yatakta iki-üç çocuk yatırılmaktadır. Yatan hasta çocukların beşte üçü göç mağduru ailelerin çocuklarıdır. (2003' te Sağlık Emekçileri Sendikası, iş yeri temsilciliğini araştırması)

2- İlk ve orta öğretim okullarındaki öğrenci sayısı ikiye katlanmış ve eğitim kurumları bu yoğun talebe cevap veremeyecek duruma gelmişlerdir.

3-Kentlerin zaten yetersiz olan alt yapı hizmetleri zorunlu göç olgusundan sonra içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Kanalizasyon, içme suyu, kent temizliği ve çöp sorunu, asfalt kaldırım, park ve yeşil alan vb. sorunları katlanarak büyümüştür. Örneğin Mersin'in birçok mahallesinde içme suyu sık sık kesilmektedir. Kent nüfusunun artışı, doğrudan denize akıtılan atıkların artışına yol açmış, bu da deniz kirliliğini tehlikeli boyutlara vordürmüştür.

4-Kentin enerji ihtiyacını karşılamakta zorluklar yaşanmaktadır. Örneğin elektrik tüketiminin yüksek olduğu kış aylarında elektrikler sık sık kesilmektedir.

5-Artan nüfus kentin ulaşım sorununun büyümesine neden olmuştur.

Yaşanan göç nedeniyle hem bölgedeki kentlerde, hem de bölge dışında göç edilen kentlerde nüfus göstergeleri önemli ölçüde değişmiştir. Bölgede nüfusu 100 binin üzerindeki kentlerin (Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin) nüfusları on yıl içinde 2 ya da 3 kat artmıştır. Ayrıca bölgede köyden kente göçe ek olarak, küçük kentlerden büyük kentlere başta olmak üzere, kentten kente göç oranı da önemli derecede artmıştır. Bölgedeki göç, bölge içindeki büyük kent merkezlerine (Gaziantep, Diyarbakır, Mardin vb Adana, Mersin) ya da bölge dışındaki yakın kent merkezlerine (Antalya) olmuştur (Gün, 2003:191).

Zorunlu göç alan kentler, göç edenleri özümseyememiş, birçok kent hızlı bir köyleşme süreci yaşamış, yetersiz olan kentsel altyapı ve üstyapı tümüyle tıkanmıştır (Baydar, 1999:339). Öte yandan boşaltılan köylerde tarım ve hayvancılık

yapılmadığından hem göç mağdurları, hem bölge ve hem de ülke ekonomisinde büyük bir kayıp yaşanmıştır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan yüz binlerce ailenin üretim faaliyeti dışında kalması sonucu, hayvancılıkta büyük bir gerileme meydana gelmiştir.

Yukarıda anlatılanları değerlendirdiğimizde; Göçün nedenlerini beş başlık altında toplamak mümkündür (Acar ve Urhal, 2007:368);

-İşsizlik,

-Terör,

-Daha iyi seviyede yaşamak arzusu,

-Kırsal kesimde yaşanan yoğun nüfus artışı sonucu tarım arazilerinin yetersiz kalması,

-Çocukların iyi bir eğitim alması ve sağlık hizmetlerinden yararlanma isteği,

- Kan davası gibi feodal nedenler

Göç alan şehirlerde yeni oluşan mahalleler göç eden kişilerin geldikleri şehir isimleriyle anılır olmuştur. Kente göç edenler başlangıçta kendi köyünden daha önce göç etmiş akraba veya tanıdığıın yanlarına yerleşmekte, yavaş yavaş kent hayatıyla tanışmaya başlamaktadırlar. Kent yaşamına uyum sağlayamayan büyük bir grup köy kültürünü sürdürmeye devam etmektedir. Kente göç eden aileler başlangıçta köyleriyle şehirdeki olanakları karşılaştırıp durumunu kabullenirken, kentin varoşlarında doğan ikinci nesil kendi durumunu kentin iyi semtlerinde yaşayan insanlarla karşılaştırmaya başladığında, sosyal çatışmalar başlamakta, sosyal sistemin uyumu bozulmaktadır.

Göç olayının ayrı bir yönü de göç eden insanların nitelikleri ve yaşlarıdır. Göç eden nüfus: eğitimsizdir, vasıfsızdır, işsizdir, yoksuldur ve gençtir. Bu durum göç edilen illerde de ekonomik ve sosyal sorunların yaşanmasına, bazı köylerin tamamen boşalmasına, ilçenin ekonomik canlılığını kaybetmesine, hem göç alan il, hem de göç veren ilin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. En çok göç alan illerin (İstanbul, Diyarbakır, Mersin, Kocaeli ve Bursa) terörün en yoğun yaşandığı iller olması tesadüf değildir (Acar ve Urhal, 2007:369; Ayrıca bu konuda ayrıntılı araştırma için ; Avşar, Aksoy, Türkyılmaz; 1998: 158-162.'deki istatistiki açıklamalar son derece önemli bilgileri içermektedir.)

1.1.8.4. Psikolojik Etkiler

Kişisel becerisi, yeteneği yetersiz olan insanlar içinde buldukları toplumsal durumu, konumu, rolü, yeri beğenmezler. Toplum tarafından engellendiklerini ilgi sevgi ve saygı görmediklerini düşünürler. İlgi görmek, saygınlık kazanmak, kendilerini gerçekleştirmek için, saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine değer ve yer veren davranış kalıplarını ve örneklerini sergilerler.

Saygınlık kazanacak, kendini gerçekleştirecek doğru, güzel, iyi, olumlu, yaratıcı, üretici yol ve yöntem bulamayan insanlar ruh çatışmalarını, kaygılarını, korkularını, öfkelerini, can sıkıntılarını saldırgan davranışlarla ve şiddet eylemleri ile gidermeye çalışırlar. Gerekli gereksiz saldırı ve şiddet olayları yaratırlar ya da ilgili ilgisiz bu tip olayların içinde yer alırlar.

Toplumda azınlık durumunda olduğunu, kendilerine farklı davranıldığını algılayan ya da böyle olduğunu sanan insanlar başkalarına güven duymazlar. Bu insanlar güvensizlik duygusunun etkisi altında kimi kez doğru kimi kez hatalı değerlendirmeler sonucu toplumun, yöneticilerin, güvenlik güçlerinin kendilerine karşı art niyetli, önyargılı, haksız ve yanlı davrandıklarını düşünürler. Bu nedenle bahsedilen kurum ve kişilere karşı güven duymazlar güvensizlikten kaynaklanan katı, sert, saldırgan içerikli davranış kalıplarını benimserler. Bu tip davranış kalıplarına ortak değerler yüklerler. Bu davranış kalıplarını saygınlık simgesi olarak kabul ederler. Değerlerini, saygınlıklarını korumak için şiddet eylem biçimi olarak benimserler. Din, mezhep, tarikat, ideolojik ve etnik kökenden kaynaklanan terör örgütlerine giren genç militanlar saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerinde bulunarak bağlı oldukları gençlik alt kültürüne şan, şeref ve üstünlük sağladıklarını sanıp insan ve çevreye zarar verirler.

Terör örgütlerinin eleman kaynağının 15-25 yaş arası gençler olduğunu görmekteyiz. Genç; 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konulu bulunmayan kişidir. Bu dönem psikoloji ve psikiyatri kaynaklarında geçiş dönemi olarak ifade edilmektedir. Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak ifade edilen bu dönemde 13-14 yaşları ile 22-25 yaşları arası önemlidir (Köknel, 1986: 434). Bu geçiş dönemi sırasında olması gereken hususlardan

biri de benimseme duygusunun gelişmesidir. Bu kavram, kişinin geçmişinin devamı ve bir gruba ait olma duygusunun bir karışımıdır. Ferdin cemiyet içindeki yerini bulması manasına gelir.

Genç, bu geçiş döneminde ait olduğu grup tarafından kabul edilen, sevilen, arkadaşlarının takdir ettiği biri olmak isterse, grubun koyduğu değerlere uymak zorundadır. Aşırı ideolojiler, gençlerin bu özelliğini de çok iyi değerlendirmişlerdir. Kendi taraftarlarının kendilerini ele vermemesi için, ulvi ve kutsal değerlerden söz etmişler, kendi görüşlerini ve kendilerini ele verenleri hainlikle itham ederek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Aşırı ideolojilerin azami derecede istifade edip birer terör odağı haline getirdikleri gençlik alt kültürü, terör odaklarına karşı da kullanılabilir. Bu da gençlerimizi birer Türk genci olarak yetiştirdiğimiz takdirde mümkün olabilecektir.

Gençliğin aşırı cereyanların etkisi altında kalmasının sebebi, gençlik çağının kendine has bir idealizminin olmasıdır, Bu idealizm olumlu yönde de kullanılabilir, olumsuz yönde de kötü niyetli kişiler tarafından kullanılabilir (Özcan, 1985:144).

12 Eylül öncesinde Türkiye’de yapılan propaganda, temel sosyal değerlerimizi sarsmaya yönelmiş ve kurban olarak gençlik seçilmiştir. Bu dönemde şu fikirler gençler arasında yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır; gençlerin başarı motivasyonlarını mümkün olduğu kadar düşük seviyede tutmak, görevleri mümkün olduğu kadar kötüye kullanmak, fırsat çıkar çıkmaz suç işlemekten çekinmemek, gençleri kendi milletine yabancılaştırmak, gayri memnun vatandaşlar haline getirmek, kendi milleti aleyhine kışkırtmak bunlardan bazılarıdır. Görüldüğü gibi aşırı ideolojiler kendilerine taraftar bulmak için seçecekleri hedefi gayet iyi seçmişlerdir.

“Gençlik idealizmi, mükemmel olmayanda mükemmel olanı arayan ve bulmaya çalışan, belirli bir felsefi karakter taşımayan, coşkulu, duygulu bir mizacın dünyaya ve olaylara bakış açısından başka bir şey değildir (Özcan, 1985:144).

Değişebilirlik ve birbirine zıt duygular bu çağın özellikleridir. Bu yaştaki çocuklar aşırı dengesiz ve isyankârdırlar, kolayca kontrollerini kaybedebilirler. Konuşma yerine bağırabilirler, itaat etmektense dövüşmeyi tercih ederler.

Gençlik kolayca inanır. Kendisine sunulan düşünceler üzerinde mantıklı kararlar verebilmesi için aradan zaman geçmesi, bu bilgiyi işlemesi gerekir. Ancak,

aşırı ideolojiler, buna imkân vermeden, gençliği daima ülkemiz aleyhine kışkırtmışlardır. Kanunen yasak olan fiilleri yaparken, daha iyi bir Türkiye için bunu yaptıklarına inandırmışlardır. Hâlbuki nerede olursa olsun öldürme öldürmedir, soygun soygundur.

Bu dönemde gençlere verilecek ahlaki eğitim, gençlerin bir dünya görüşü kazanmalarına yardım edecek şekilde düzenlendiği takdirde, daha faydalı olacaktır. Bu eğitim, gençlerin değerlerini ve düşüncelerini zorla değiştirmeye kalkmadan daha kolaylıkla yapılabilir.

Geçiş dönemi gençlerinin yanı sıra, beyin gelişmesi yeterli olmayanlar da terörde kullanılmaktadır. Bazı kişilerde beyin gelişmesindeki eksiklik sonucu olan zekâ geriliği öfkenin kontrolünü sağlayan ailenin ve kültürel değerlerin benimsenmesinin yetersizliğine yol açabilir. Böylece bu kişiler diğer kişilerden intikam alma vasıtası olarak çeşitli acımasız ve yıkıcı davranış bozuklukları geliştirebilirler (Köknel, 1996: 58).

1.2. Dış Nedenler

Uluslar arası güç dağılımı, dünya çıkar alanları, paranın yönü, enerji kaynaklarının paylaşımı, jeopolitik ve jeo- stratejik kaygılar; küresel, bölgesel ve yerel anlaşmazlıklar, hesaplar terörizmin, diplomasinin görünmez bir unsuru haline gelmesine kaynaklık etmektedir. Farklı sebeplerle bir ülkede veya bir coğrafyada meydana gelen terörist eylem ve faaliyetler bir başka ülke veya coğrafyada olumlayıcı niteliklemlerle belli bir meşruiyet zeminine çekilebilmektedir. Bir ülkede “terörizm” olarak kabul edilen eylem ve faaliyetler bir başka ülke tarafından “özgürlük mücadelesi”, “insan hakları savunuculuğu”, “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı”, gibi hukuki ve sosyolojik değerlendirmelerle ele alınabilmekte ve terörizme dair ortak yaklaşımlar hep farklı farklı gerekçeler ileri sürülerek bir türlü temin edilememektedir.

Türkiye’deki bölücü örgütler de yılarca yakın komşularımızdan Suriye ve Irak başta olmak üzere; İran, Ermenistan, Yunanistan, Almanya ve Belçika gibi ülkelerde içinde buldukları ortamlardan istifade ile veya doğrudan bu devletlerin desteği ile faaliyet göstermişlerdir. Çoğunlukla 12 Eylül 1980 Askerî Harekâtının hemen sonrasında yurtdışına kaçan bölücü örgüt mensuplarının, yönlendirici

çabalarıyla günümüze kadar sürdürdükleri faaliyetlerinde ve söylemlerinde, özellikle belirttikleri “Türkiye’de Türklerden başka bir milletin de var olduğu, bu milletin de Kürtler olduğu ve bu iki unsurun kurucu unsur olduğu ancak, bu unsurlardan Kürt unsurun tüm haklarının gasp edildiği” yani kısaca bir “kimikleştirme” faaliyetinin sürdürüldüğü görülmektedir. Bu söylemlerini dünya kamuoyuna duyurarak Türkiye üzerine yönelik bir baskının yapılmasını amaçladıkları görülmektedir. Yine dış güçler tarafından bölücü örgütlerin desteklenmesiyle, toplumsal yapıdaki birlik ve beraberliği zayıflatarak, Türkiye’deki çıkarlarının takibinin daha kolay bir hal alması amaçlanmaktadır.

Basın -yayın yoluyla Türkiye aleyhinde propaganda ve yine aynı amaçla, yürüyüş, miting, gösteri ve açlık grevi düzenleme şekillerinde gerçekleştirilen faaliyetlerin büyük bir bölümü çeşitli Avrupa ülkelerinde, özellikle de Almanya’da yürütülmektedir. Bütün bu örgütsel faaliyetler, Türkiye’deki bölücü örgütlerin yurtdışı uzantısı olarak sürdürülmektedir. Bu faaliyetlerde başta Kiliseler Birliği ve mahalli idareler olmak üzere birçok dış desteğinin olduğu da görülmektedir. Yine Batı Avrupa’daki bir kısım uluslar arası kuruluşun ve bazı ülkelerdeki Komünist ve Sosyal Demokrat Partilerin bölücü örgütlere destek ve yardımları, bu örgütlerin Avrupa’daki faaliyetlerinin artmasına ve bu ülkelerde kurmuş oldukları çok fazla sayıdaki dernekleri sayesinde kurumsal yapıya da ulaşmalarına neden olmaktadır(Ergene, 1993: 168-169).

Bu durumu, bölücü amaçlar taşıyan PKK Hareketinin oluşumunda ve gelişiminde, bölgesel etkenlerin oynamış olduğu rolün sosyal hareketler sosyolojisi açısından incelediğimizde daha açık bir şekle görebiliriz. Şöyle ki; PKK’nın faaliyet alanı olarak belirlemiş olduğu bölgeye jeopolitik ve jeo- stratejik açıdan baktığımız vakit, buranın Ortadoğu’nun siyasî ve sosyal açıdan en karmaşık bölgesi olduğunu görebiliriz.

Sürekli dengeleriyle oynanmakta olan bu bölgede, hem komşu ülkelerin, hem de bazı küresel güç odaklarının çıkar ve plânları bulunmaktadır. PKK’nın kuruluşundan itibaren tüm bağlantılar Ortadoğu’nun karmaşık siyasal tablosunun bir göstergesi gibidir.

Farklı siyasal yapıdaki ülkelerin, PKK ile ilişkilerinde aynı düzlemde buluştukları görülmektedir. Örgütün ortaya çıkışından sonraki kısa sürede, gerek bölgede

gerekse dünyada meydana gelen siyasal değişmeler, çıkar ilişkileri, örgüte çok farklı alanlarda çalışma ve destek bulma imkânı sağlamıştır. Özellikle bu ilişkilere, soğuk savaşın “gizli servisler mücadelesinin profesyonelliğinin” eklenmesi olayları farklı zeminlere taşımış ve farklı amaçlara hizmet eder hale getirmiştir (Özcan, 1999: 220; Karadeniz ve Usta, 2007:222).

Konuya terörizm ve uluslar arası terörizm tanımları açısından bakıldığında şu hususlar çok açık bir şekilde görülebilir; PKK'nın bölücü bir terörist örgüt olduğu, ortaya çıkış amacı ne olursa olsun, bir takım dış güçlerin, çıkarlarını PKK üzerinden Türkiye'ye kabul ettirmeye çalışmaları. Bütün bu bahsedilen hususlara güzel bir örnek olması açısından Rusya'nın Çeçenler nedeniyle izlemiş olduğu PKK üzerinden Kürt sorununa yaklaşım tarzı incelenebilir. Şöyleki; Rus-Çeçen Savaşı sırasında Türkiye'nin Çeçenistan'dan yana görünen durumu, Rusya'nın PKK'ya topraklarını açması ve hatta askeri ve siyasi destek vermesiyle önemli bir aşamaya gelmişse de sonrasında Türkiye'nin PKK üzerine yeni bir alanda mücadele vermek zorunda kalmak istememesi nedeniyle Çeçenistan'a verilen desteğin önemli ölçüde sona erdirilmesi ile en azından dondurulmuştur. Aslında PKK Rusya açısından Enerji hatlarının kontrolünde kullanılan önemli bir figür olarak görülmüş ve PKK'da bu görevi sadakatle icra etmekten çekinmemiştir.

Benzer bir durum ve hatta daha eski dönemlerden PKK'ya verilen bir destek İran üzerinden olmuştur. Türkiye'nin İran muhalifi Halkın Mücahitleri örgütünü ABD'nin cesaretlendirmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Ancak 2000'li yıllardan sonra Türkiye'nin Halkın Mücahitlerini desteklemekten vazgeçmesi üzerine, İran da PKK'yı desteklemekten vazgeçmiştir. Ermenistan ile Türkiye arasındaki tarihsel kin, Suriye'nin “su” talebinin bir zamanlar PKK'yı bir blöf aracı olarak kullanmaya çalışması da, yine PKK'nın bölgede beslenmesine imkân sağlamış görünmektedir. En son, ABD'nin “Büyük Ortadoğu Projesi” ile gün yüzüne çıkan ve İsrail'in de ortak arzusu olduğu anlaşılan, Ortadoğu'ya ilişkin projelerin, PKK'nın bu bölgede faaliyet göstermesini desteklediği anlaşılmaktadır. ABD'nin, geçtiğimiz kış aylarında Türkiye'ye sağladığı “istihbarat desteği”nin ise, farklı değerlendirmelere yol açtığı bilinmektedir. Ama görülen o ki, ABD, söz konusu hareketi bitirmekten ziyade bölgesel çıkarları doğrultusunda kullanmaya devam etmektedir (Karadeniz ve Usta, 2007:223).

Bütün bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, bazen devletler, emellerine ulaşabilmek için diplomatik girişimlerden sıcak savaş safhasına kadar uzanan bir çizgi üzerinde bulunan en etkili yöntem olarak yıkıcı faaliyetlere ve bunun ileri götürölmüş hali olan terörizme başvurmaktadır. Türkiye’yi bölmeye ve zayıflatma amacına yönelik olarak uygulanan PKK eksenli strateji de aynı muhtevayı içermektedir.

1.2.1. Uluslararası Koşullardan Kaynaklanan Nedenler

Amerikan Başkanı G. Bush 1990’lı yıllar da “Yeni Dünya Düzeni” kavramını söylediğinde, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından önceki karşılıklı kuvvet dengesi çerçevesinde belirlenen uluslararası ilişkiler döneminin bittiğini açıklıyordu. Sovyetler Birliği’nin, 1991 Minsk anlaşmasıyla resmen dağılmasının ardından 1991 Aralık ayında, Kafkaslar bölgesinde zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip yeni devletlerin ortaya çıkması, yine petrolle bağlantılı olarak 1991 yılı Ocak ayında başlayan Körfez Savaşı ve onun yarattığı sonuçlar, uluslararası ilişkilerde güçlünün zayıfı soğuk savaş döneminden çok daha rahat ezdiği, giderek daha fazla zora dayanan bir dünya düzeninin kurulmaya çalışıldığı dönemin başladığını gösteriyordu. Bir yanda etnik ve dini çatışmalar, diğer yanda entegre olma çabaları, bir yanda özgürleşen bireyler, diğer yanda bastırılan düşünceler, inançlar. Dünyanın birçok bölgesinde insanlar, bir taraftan etnik ya da, dini kimliklerini belirginleştirme arayışına girerken, diğer tarafta birçok kişi kimliğini “global insan” olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de, tarihte bugüne kadar hiç olmadığı biçimde, güçlünün güçsüzü ezdiği, farklılıkların birbirini beslediği bir dönemde yaşıyoruz .

“Yenidünya düzeni” kurulurken, her ülke birbirinden ne tür davranışlar bekleyeceğini bilir, alışkanlıklar ve modeller oluşturur. Bu ilişkilerin nasıl sürdürüleceğine ilişkin belli kurallar benimsenir. Yani bir başka deyişle global düzen, bu düzenin kuralları, işleyişi güçlü devletin arzuları doğrultusunda kurulacak ilişkiler yoluyla belirlenmektedir. Bu şekilde “güç”, global düzenin temel unsuru haline gelip global ilişkileri şekillendirmektedir.

Gücün çeşitli şekillerde ve yöntemlerle kendini göstermesi mümkündür. Gücün en basit tanımı; karşılıklı bir ilişkide taraflardan birinin diğerine istemediği bir şeyi yaptırmasıdır. Bunun için kullanılan yöntemler “zorlama”, “yönlendirme” ve

“ikna etme” şeklinde özetlenebilir. Bu üç kavram da şüphesiz birbiri ile iç içe geçmiş ve biri uygulanırken diğerleri de gündeme gelen konulardır. Sistem içerisinde bir güç merkezi olma konumuna gelmek isteyen her ülke, bu yöntemlerden birini ya da birkaçını kullanmak zorundadır (Acar ve Urhal, 2007:373).

Gerçekten de “güç” kavramı hemen her türlü ilişkide varlığını hissettiren ve belki de ilişkilerin doğasını belirleyen ana özelliktir. Bu nedenle güç istenilen sonuca hizmet eden fiziksel şiddetten, en anlatılması zor, bir aklın diğerini kontrolü gibi psikolojik bağlara kadar her türlü sosyal ilişkiyi kapsamaktadır. Günümüzde savaşın gerek ekonomik, gerekse insan kaybı açısından maliyetinin çok yüksek olması, devletleri daha yoğun bir şekilde güçlerini savaşıarak değil hedef aldıkları ülkede terörü kullanarak amaçlarını elde etme yönüne sevk etmiştir. Çünkü terörü kullanan ülkeler birçok açıdan daha fazla kazanımlar elde etmektedirler. Şöyle ki: terörizme muhatap olan ülkelere, mali kaynakların büyük bir kısmı terörizmle mücadeleye ayrıldığı için ülkenin gelişmesi engellenmekte, diğer taraftan gelişmiş ülkeler hem terör örgütlerine, hem de terörizmle mücadele eden ülkelere her türlü silahı satarak büyük gelir elde etmektedirler. Ayrıca başta uyuşturucu ticareti olmak üzere birçok yasadışı eylemlerde terör örgütünü kullanabilmektedirler. Bu nedenle özellikle zengin hammadde kaynaklarının bulunduğu bölgelerde yaşanan veya suni olarak yaratılan sorunlar, terörü kullanan devletlerin işlerini kolaylaştırmaktadır. Terörün yoğun olarak yaşandığı yerlere dikkat ettiğimizde, petrol, su vb doğal kaynakların bulunduğu, bölgeler olduğunu görüyoruz (Acar ve Urhal, 2007:374).

Tarihin her döneminde güçlü devletler, önemli bir coğrafi konuma veya hammadde kaynaklarına sahip ülkelerin yönetiminde, kendilerine yakın kişilerin iktidara gelmesi için ciddi bir mücadele içine girmişler, yıllarca süren savaşlar yapmışlardır. Günümüzdeki güçlü devletler ise hedef aldıkları ülkelerde kendilerine yakın kişilerin iktidara gelmesi için savaşı değil, terörün her çeşidini kullanmakta, iktidarı açık, muhalefeti gizli bir şekilde destekleyerek, her dönemde çıkarlarını devam ettirmek istemektedirler. Ayrıca zengin doğal kaynaklara sahip ülkeleri terörü destekleyen ülkeler listesine almak suretiyle bu ülkelere yapılan müdahaleleri dünya kamuoyu tarafından desteklenmesini amaçlamaktadırlar. Bu planların gerçekleşmesinde şüphesiz istihbarat örgütlerinin rolü çok büyüktür.

İktidar ile toplum arasındaki kopukluk zaman zaman hükümet ile devlet kavramlarının ana niteliğinden farklı siyasal ve sosyal görünümlere dönüşmektedir. Toplumsal yapıda üst yapı sistemleri içinde değerlendirilen devlet algısı toplumsal geleneklerden kopartılarak dışlanmakta, devlet karşıtlığının meşruiyeti kendiliğinden dolaylı olarak sağlanmaktadır. Bu siyaset ve hukuk doğrudan etkilense de teröre en uygun sosyolojik koşullar olarak gündelik hayatın algısını değiştirmektedir.

1.2. 2 . Teknolojik Gelişmelerin Etkisi

İnsanın yaşamını kolaylaştıran teknolojik buluşlar, günümüzde büyük gelişme göstermiştir. Özellikle elektronik ve bilgisayar alanında yaşanan teknik gelişmeler, hem ulaşım ve iletişim sektöründe, hem de silah teknolojisinde büyük gelişmelere neden olmuştur. Bilişim ve teknolojinin kalbinin attığı yer olan Silikon Vadisi bir yandan dünyaya sonsuz ve sınırsız kolaylık sağlarken, diğer yandan söz konusu teknolojiler terörizme de yeni fırsatlar sunmaktadır. Yaşanan teknolojik gelişmelerin terör örgütleri tarafından kullanılması aynı zamanda “Küresel Terör” ün de ilanı olmuştur. ABD’nin süper güç formasyonunda çok önemli bir faktör olan Silikon Vadisi’nin en gelişkin araçları artık teröristler tarafından da kullanılmaktadır (Acar ve Urhal, 2007:369).

Terör örgütleri artık sadece “İdeoloji” değil “teknoloji”yi de kullanmaktadırlar. Terör örgütlerinin acımasızca gerçekleştirdiği eylemler, terör örgütlerinin ele geçirmesi halinde nükleer, biyolojik ve kimyasal silahları kullanmaktan çekinmeyeceklerini göstermektedir (Fuller, 2004:95).

Günümüzde teröristlerin eğitim seviyeleri de oldukça yüksektir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim gören teröristlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle bilgisayar teknolojileri, elektronik gibi mühendislik dallarında eğitim gören teröristler birkaç yabancı dili iyi derecede konuşabilmektedir. Eğitimsiz, kültürsüz, sefalet içerisinde yaşayan, örgüt militanı profiline günümüzde rastlamak artık çok zordur.

Teröristlerin eğitim seviyelerinin yükselmesi sonucu, su borularından yapılan ilkel bombalar, kırık şişelerle yapılan molotof kokteylleri yerlerini birer bombaya dönüştürülen intihar uçaklarına, şarbonlu zarflara, ve bilgisayarın klavyesinin tek bir tuşuyla tüm şehri karanlığa büründürebilecek, baraj kapaklarını açıp bölgeyi sulara

boğabilecek teknolojiye bırakmıştır. Yeni nesil teröristler, saldırıları da internet üzerinden şifreli elektronik postalar ile planlamakta, yine aynı yolla organizasyonu sağlayıp haberleşmektedirler.

Terörist saldırılar sonrası ise, yapılan eylemler yine internet sitelerinden yapılan yayınlarla üstlenilmektedir. İnternet teknolojisi başta olmak üzere bilişim tekniklerini ve teknolojiyi en yaygın ve etkin biçimde kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, binlerce internet sitesinde bomba ve silah yapımı, biyolojik mikrop üretimi ve sanal virüs programları yapımı gibi bilgiler verilmektedir.

Yine aynı çerçevede binlerce internet sitesinde “teröristin el kitabı” adı altında birçok terör yöntemi sunulmaktadır. Günümüzde bilişim teknolojilerini kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanan terör örgütlerinin, ne zaman, nasıl, nerede ve kim tarafından yapıldığı bilinemeyecek olan teknolojik eylemleri gerçekleştirecekleri değerlendirilmektedir.

2. TÜRKİYE’DE TERÖRÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. 1970 Öncesi Terör

Ülkemizde bölücü terörist faaliyet denince akla ilk gelen, Osmanlıdan beri devam edegelen ayrılıkçı Kürt hareketleri idi. Bu hareketlerin başlangıç tarihi 1800’lü yıllara kadar uzanmaktadır. 1806 yılında Süleymaniye Kürtlerinden Babanzâde Abdurrahman Paşa önderliğinde Kürt istiklalini temin için başlayan Kürtçülük hareketi; Osmanlı İmparatorluğu döneminde 9, Cumhuriyet döneminde ise, 25 ayaklanma ve isyana sebep olmuştur.

1806-1808 yılları arasındaki Babanzâde Abdurrahman Paşa ayaklanması büyük çapta ilk isyandır. İsyanın sebebi görünüşte Süleymaniye valisi Babanzâde İbrahim Paşa’nın ölümü üzerine aynı aileden Babanzâde Halit Paşa’nın atanması ve bu atamayı Abdurrahman Paşa’nın kabul etmeyerek ayaklanmasıdır. Gerçekte ise, Vehâbi isyanının bastırılmasında görevlendirilen Abdurrahman Paşa’nın Köysancak Mutasarrıfı Mehmet Paşa’yı düşmanlığından dolayı bizzat öldürmesi, Halit Paşa’nın Süleymaniye valiliğine tayininde en önemli etken olmuştur. Asi mizaçlı ve cani ruhlu Abdurrahman Paşa’yı Devletin bu göreve getirmeyi uygun bulmaması neticesinde başlayan ayaklanmayı, Edirne’deki Islahat aleyhtarı ayaklanma ve 25 Mayıs 1807 tarihinde Kabakçı Mustafa’nın başlattığı III. Selim’in tahttan indirilmesine sebep olan ayaklanma

takip etmiştir. Osmanlı Devleti'nin buhranlı bir döneminde tamamen şahsi hırstan kaynaklanan bu isyanlar 1808 tarihine kadar devam etmiş ve bastırılmıştır. Siyasi Kürtçüler bu ihaneti “İlk millî baş kaldırı” olarak alkışlamaktadırlar (Çay, 1994:347).

İkinci isyan; yine Babanzâdeler'den Ahmet Paşa'nın 1812 tarihindeki ayaklanmasıdır. Görünüşte yeğeni Abdurrahman Paşa'nın intikamını almak üzere harekete geçen Babanzâde Ahmet Paşa'nın makam hırsından kaynaklanan bu ayaklanma kısa sürede bastırılmıştır. Doğu Anadolu'daki Kürt isyanları içinde Bedirhan Bey'in ayaklanması oldukça önemlidir. Cizre bölgesinde valilik yapan ve bu bölgede büyük nüfuz kazanmış olan Bedirhan Bey Osmanlı hükümdarına devamlı itaat halinde iken, 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması sonrasında Devlet'in yeni ordu kuruluşu için ülkenin her yerinden asker alınması kararına muhalefet etmiştir. 1828-1829 tarihlerinde Türklerin Ruslar ile savaşa girmesi neticesinde cesaretlenen Bedirhan Bey, Cizre Aşiretleri'nin liderliğinde 1836'da ayaklanma başlatmıştır. Aynı yıl içinde yenilerek teslim olmuş ve Osmanlı Devleti ile anlaşmıştır (Babacan ve Özçelik,1996:160-164).

Osmanlı Devleti'nin isyanlarla çalkalandığı 19. yüzyılın sonu, devletin siyasi olarak dağılması kadar, toprak yönünden de dağılmasına şahit olmuştur. Bu dönemde Türk aydınları arasında gelişen mevcut yönetime karşı olma, zamanla devlet düşmanlığı şeklini almıştır. Mutlakıyet rejimini yıkma düşüncesinde olan Türk asıllı aydınlar kadar, batılı devletlerin kıskırttıkları Hınçak-Taşnak gibi Ermeni kuruluşları, Pontus gibi Rum kuruluşları, Arap milliyetçi kuruluşları da bulunmakta idiler. İdeolojik Kürtçülük hareketinin tohumları da bu sosyo-politik ortamda atılmıştır.

Kürtçülük ideolojisi fikri olarak ilk defa Türk Devleti'nin dışında, Mısır'da başlamıştır. 1898 tarihinde ilk Kürtçe gazete kabul edilen “Kürdistan” Kahire'de yayınlanmaya başlamıştır. Gazete, Suriye üzerinden Güneydoğu Anadolu'ya sokularak dağıtımı sağlanmıştır. Batılı güçlerin etkisinde olarak 13. sayıdan itibaren Türk Devleti'ne karşı düşmanca bir tavır sergilemeye başlamıştır. Ermeni propagandalarında olduğu gibi halk isyana teşvik edilerek, Ermeni teşkilatları ile yapmış oldukları iş birliği açıkça görülmüştür.

Gazetenin bu yeni politikası ile “Kürt köylülerinin sömürülmesi ve

köleleştirilmesi sınıf meselesi değil, millî ezilmişliğin sonucudur” şeklinde yapılan açıklamalar Ermeniler ile Kürtlerin çıkar birliğini ortaya koymuştur.

Kürtçülük konusunda ilk siyasi kuruluş 1900 tarihinde Diyarbakırlı Fikri Efendi tarafından kurulan “Kürdistan Azm-i Kavi Cemiyeti”dir. Bunu 1908’de İngiltere’nin desteği ile kurulan “Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti” takip etmiştir. Cemiyetin nizamnâmesinde “Kanunu Esasi’ye ve Osmanlılık idealine bağlı bir hayır cemiyeti” olduğu belirtilmekte ise de cemiyet kuruluşundan itibaren Kürtçülük fikrini yaymaya ve Osmanlı topraklarında zemin bulmaya çalışmıştır.

Siyasi Kürtçülük amacı ile kurulan diğer önemli cemiyet Hevi “Umut” adını taşımaktadır. 1912 yılı başlarında kurulan bu cemiyet Doğu Anadolu bölgesinde teşkilatlanmaya önem vermiş, birçok doğu ilinde şube açmıştır. Birinci Dünya Savaşı ile faaliyetlerine ara veren cemiyet savaştan sonra tekrar faaliyete geçmiş ise de, 1922 yılında kesin olarak kapanmıştır.

Cumhuriyet dönemine geldiğinde Kürtçülük faaliyetlerinin ilki ve en büyüğü Şeyh Sait İsyanı’dır. Bu isyanın organizatörü ise 1923 yılında kurulmuş olan gizli “Azadi” teşkilatıdır. Azadi teşkilatı mensupları Cumhuriyet öncesi Kürtçü teşkilatları ile karşılaştırıldığında halk kesiminin temsilcileri konumunda idiler. Azadi mensupları, aşiret reisleri ve etkili şeyhlerle temas kurarak isyan çıkartmaya çalışmışlardır. Şeyh Sait isyanı 13 Şubat 1925’te başlamış ve iki ay sürmüştür. 15 Nisan 1925 tarihinde bastırılmıştır.

1925 yılında Şeyh Sait, 1930 yılında Ağrı, 1937 yılındaki Dersim isyanları Türk Devleti’ni bölmek ve yıkmak amacıyla meydana gelmiştir. Belli aralıklarla patlak veren isyanlar Kasım 1937 yılında tamamen bastırılmıştır.

Ülkemizde sol terörist faaliyetlerin başlangıç tarihi olan 1820 yılından itibaren 1845, 1872 ve 1908”de küçük çapta işçi hareketleri görülmüştür.

1910 yılında kurulan “**Osmanlı Sosyalist Fırkası**” ve Avrupa’dan yurda dönen şahısların teşebbüsü ile kurulan “**Türkiye Sosyalist Fırkası**”nın yanında Doktor Şefik Hüsnü’nün kurduğu “**Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası**” bu yüzyılın başında Türkiye’de sol örgütlenmenin ilkleri olmuşlardır.

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası tarafından 1 Mayıs 1919 tarihinde Berlin’de yayınlanan, daha sonradan İstanbul’da çıkarılmaya başlanan “**Kurtuluş**”

dergisi, Türkiye’de sosyalist ve komünist hareketler tarihinde ilk propaganda organı olmuştur.

Türkiye’de yıkıcı faaliyetler alanında ilk önemli örgüt, “**Türkiye Komünist Partisi**” (TKP) dir. 10 Eylül 1920 tarihinde Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de kurulan TKP örgütünün genel başkanlığına Mustafa SUPHİ seçilmiştir. TKP, ülkemizde daha sonraki yıllarda ortaya çıkan terör örgütlerinin fikir bazında temelini teşkil etmiştir.

Anadolu’daki sol hareketlerin kontrol altına alınmaya çalışıldığı 1920’li tarihlerde örgütlenmesini gizli olarak sürdüren Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası adı altında ortaya çıkmış, ancak birçok üyesi daha sonra THKO’nun devamı niteliğindeki THKP’nin yurtdışı örgütlenmesi çoğunluğu Avrupa’da olmak üzere birçok ülkenin komünist partisinden para, silah ve malzeme yardımı almıştır. Yine Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) militanlarının bazı Türk diplomatlarının öldürülmesi eylemlerini üstlenen ASALA ile ilişkileri dokümanter olarak belgelenmiştir. TMKP-C MLSPB’nin Ermeni, Fransız, Alman, Yunan ve Ortadoğu terör örgütleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarıldı. THKP-C Eylem Birliği; THKP-C Dev-Sol; THKP-C Dev-Yol, TKP/ML örgütlerinin de Almanya, Avusturya, Yunanistan ve Ortadoğu ülkelerince her yönden desteklendiği tespit edildi (Türkiye’de Anarşi ve Terörün Gelişimi, 1982:69).

Ayrıca, bölücü PKK örgütü militanlarının ASALA ile elektronik bombalar üzerine eğitim amacıyla ilişki kurduğu ortaya çıkarıldı (Türkiye’de Anarşi ve Terörün Gelişimi, 1982:76).

Bu dönemde olabildiğince hız kazanan terör kendisine “sağ”dan da “sol”dan da kamuoyunca tanınmış, sevilmiş; “kitlelerin önderi” durumundaki kişileri hedef aldı. Çok sıradan hatta “sağ” veya “sol” bir görüşe sahip olmayan insanlar da terörün “çılgınlık dönemi” olarak niteleyebileceğimiz bu zaman kesitinde hayatlarını kaybettiler.

2.2. 1971 -1980 Soğuk Savaş Dönemi Çok Yönlü Terör Eylemleri

12 Mart 1971 muhtırasından sonra yapılan hükümet değişikliği ile birlikte yeni bir sürece girilmiştir. Bu dönemin başında, bazı anayasa maddeleri düzeltilerek yaşanan anarşik durum büyük ölçüde giderilmiştir. Kanun hâkimiyeti sağlanarak, terör durdurulmuştur. Böylece, ülkede bir istikrar ortamı sağlanmıştır.

Sağlanan bu istikrar ortamının, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarı ile sonuçlanmasına büyük etkisi olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı, kendisinden sonraki yılları büyük ölçüde etkilemiş ve uygulanacak politikaları şekillendirmiştir. Ayrıca, Kıbrıs Barış Harekâtı ülkede birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirerek, toplumsal yaşamda güvenli bir ortamın oluşmasına neden olmuştur.

Ancak, daha sonra gelişen olaylar ve özellikle de oluşan siyasî yapıların neden olduğu istikrarsız ortam, etkisiz hükümetlerin kurulmasına ve olayların tırmanmasına sebep olmuştur. Kanun egemenliği kaybolmuş ve tırmanan anarşik ortamda terör felaket boyutlarına ulaşmıştır.

12 Eylül 1980 öncesinde Türkiye'de terör kişi yaşamı, toplum huzuru, ülkenin varlığı konularında büyük bir tehdit oluşturuyordu. Bu tehdit ülkeyi yıkımın dönemeç noktasına getirmişti. Devlet, ülkeyi kurtarmak, varlığını devam ettirebilmek, vatandaşının yaşama hakkını korumak durumundaydı. Fakat mevcut yapı ve yetkili kadrolar sebep oldukları kötü gidişi önlemekten çok artmasına sebep oluyorlardı.

Düğer taraftan,1974 yılında çıkarılan af sonucu hapisanelerdeki THKO'cu THKP-C üyeleri daha iyi yetişmiş, daha fazla militanlaşmış olarak toplum içine geri döndüler ve terörü takviye ettiler. Bu eski kuruluşlara ek olarak, Dev-Yol, Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği gibi gruplar teşkilatlı olarak silahlı mücadeleye başladılar. Ayrıca, 1971'de sindirilen ayaklanmalar, 1975'ten itibaren tekrar kendini göstermeye başlayacaktır. Ülkede yer yer kurtarılmış bölgeler oluşturularak, buralarda tam bir devlet dışı otorite oluşturulmuş ve bu durum iki yıl gibi uzun bir süre devam etmiştir.

Bütün bu gelişmelerin yanı sıra öğrenci kavgaları başlamıştır. Bu kavgalar, Ocak 1975'te Teknik Üniversite'de kavgalar ile yeni bir boyuta taşınmış ve diğer üniversitelere de yansımıştır. Üniversitelerde öğrenci boykotları yaşanmaya başlanmış ve bunun sonucunda da kutuplaşmalar belirgin bir şekilde kendini göstermeye başlamıştır. Bu kutuplaşmada sağ gruplu öğrencilerden özellikle ülkücüler ön plana çıkmaya başlamıştır. Üniversitedeki öğrenci boykotlarını kırmaya çalışan ülkücüler ile boykotçular arasında çatışmalar başlamıştır.

Daha sonra bu çatışmalar gecekondu bölgelerine taşınacak ve giderek artan anarşi ve terör ortamında, otomatik silahların sokak arası çatışmalarda kullanılması yaygınlaşmaya başlayacaktır.

1978'den itibaren militan gruplar eski yöneticilerinin amaçlarını aşmışlar, dış ve iç şer kaynaklarının veya yarı aydınların tahrikleri yönünde eylemlerini yaymaya ve yoğunlaştırmaya başlamışlardı.

Bütün bu yaşanan terör ortamı içerisinde, yasama ve yürütme organları görevlerini yapamıyorlardı ve yeni, etkili bir tedbir getiremeyecek duruma düşmüşlerdi. Aldıkları yarım tedbirleri de uygulama gücünden yoksundular. TBMM'de "anarşinin kaynaklarını delilleri ile ortaya koymak, olayların gerçekçi teşhisini yapmak ve millet ve memleketin huzuru için gerekli kanuni ve idari tedbirleri acilen tespit etmek" amacı ile Sn. Korkut Ozal'ın başkanlığında 10/27 sayılı bir komisyon kurulmuş ve komisyon bir yazı ile Genelkurmay Başkam ile kuvvet komutanlarına, ayrı ayrı üçer soru halinde, görüşlerini sormuştur. (İlhan, 2008:149).

Önerileri içeren cevaplar Mart 1980'de TBMM'deki komisyona verilmişti. Genelkurmay Başkanlığı'nın hazırladığı cevabı üç kuvvet komutanlığı hiç değiştirmeden, kuvvetlerden ayrı ayrı cevap isteyen komisyona verdiler. Önerilerin hiçbirisi yerine getirilememiş, önerilen yasal değişikliklerin hiçbirisi TBMM'den geçirilememiştir. İşte bütün bu gelişmeler 12 Eylül 1980 askerî harekâtını beraberinde getirmiştir.

12 Eylül 1980 sonrasında, bir kısım örgüt militanları yurtdışına kaçmışlardır. Genellikle Suriye, Yunanistan ve Batı Avrupa ülkeleri örgüt militanlarının toplandığı merkezler haline gelmiştir.

2.3. 1980 Sonrası Terör

12 Eylül 1980 sonrasında özel şartları, solcu, komünist ve terörist örgütlerin bünyesinde, strateji ve taktiklerinde ve hareket tarzlarında çeşitli değişikliklere yol açmıştır.

12 Eylül 1980 "harekâtıyla" birlikte militanlarının büyük bölümü yakalanarak, çökertilen terör örgütleri daha çok ülke dışında örgütlenme ve yeniden teşkilatlanma çabasına giriştiler.

Günümüzde de "sol" ve "bölücü" nitelikleriyle karşımıza çıkan terör, kendisine daha çok devleti ve devletin güvenlik güçlerini hedef seçmiştir. Güvenlik güçlerinin yanı sıra saygın ilim adamları ve gazetecileri de hedef alan aşırı sol tedhiş

örgütleri, finans kaynaklarını banka soygunlarından sağlamışlardır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde kanlı tedhiş eylemleri gerçekleştiren bölücü PKK'nın dışında, varlıklarını sürdüren bugünkü sol terör odakları Dev-Sol ve TİKKO'dur.

1980-1983 yılları arasında taraftarlarının birçoğu cezaevlerinde olan örgütler bir suskunluk dönemi yaşamışlardır. 1983 yılından sonra yurtdışında eğittikleri militanlarını ülkeye sokmaya başlayan örgütlerde hareketlenme olmuş. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde etkinliği çok olan PKK, 15 Ağustos 1984'te gerçekleştirdiği Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla silahlı eylemlerine başlamış ve 1999 Şubat ayında liderleri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren örgüt, taraftarlarınca kurulan siyasi parti vasıtasıyla siyasallaşma yoluna gitmiştir.

1980 tarihinden 1990'a kadar kırsal alan faaliyetlerine ara veren Marksist-Leninist örgütler, bu tarihten sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da PKK'nın etkinliğinin çok olması yüzünden daha önceden alt yapı çalışması yaptıkları Karadeniz bölgesini tercih etmiştir.

Sivas, Tokat, Ordu ve Giresun illerinin dağlık ve ormanlık alanları, başta THKPC olmak üzere TKP/ML-TİKKO örgütlerinin Karadeniz kırsal alanına açılma bölgeleridir. Bölgenin sarp dağları ve sık ormanları terörle mücadeleyi olumsuz etkileyecek bir faktördür. 1-2 metreyi geçmeyen görüş alanında teröristi izlemek ve takip etmenin zorluğunu değerlendirmek isteyen terör örgütleri bu bölgeye ağırlık vermişlerdir.

1997-2000 yılları arasında Ege ve Akdeniz bölgelerinde yapılanmaya çalışan Marksist-Leninist örgütlerin faaliyetleri, güvenlik güçlerinin başarılı operasyonları sonucu başarısız olmuşlardır.

Son zamanlarda maddî destek ve insan sıkıntısı çeken örgütler, zaman zaman güvenlik güçlerine yönelik gerçekleştirdikleri eylemlerle taraftarlarına ayakta durdukları mesajını vermeye çalışmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BÖLÜCÜ TERÖR ve PKK TERÖR ÖRGÜTÜ

1. BÖLÜCÜ TERÖR ÖRGÜTLERİ

Ayrılıkçı terör olarak da isimlendirilen bölücü terör belirli bir bölgeyi, bağlı olduğu ülkeden kopararak bağımsız hale getirmek istemektedir. Bu akımlar, sosyal bütünleşmeyi sağlamak değil, ondan ayrıлып yeni bir ulus devlet yaratmak amacıyla (Ergil, 1980:8).

Bölücü terör, sosyal-siyasal düzeni yıkmaya yönelik teröre oranla siyasi bakımdan daha az komplekstir. Hareketin meşruiyetini ve haklılığını sağlamak için uzun boylu ideolojik yorumlara gidilmesi gerekmez. Hareketin altında sağ ve sol bir ideolojinin yatması çok önemli değildir. Yine de ideolojik tercih, terör örgütleri için faaliyetlerine her bakımdan destek sağlamak açısından önemlidir. Ülkemizde faaliyet gösteren bölücü terör örgütlerinin çoğunluğu Marksist-Leninist ideolojiyi benimsemektedir.

Şüphesiz ki, toplumların nüfus yapısındaki farklılıklar bazı problemlerin ortaya çıkması için elverişli bir ortam hazırlar. Bilhassa toplumda etnik, din, dil, ırk farklılıklarının kesin bölünmelere sebep olması durumunda, şiddet ihtimali artar ve etkin bir otoritenin bulunmaması halinde şiddet uygulayanlar taraflar bulurlar (Avşar, 1992:24).

Son yıllarda ülkemizde yaşanan, Kürtleri Türk milleti dışında etnik bir topluluk olarak gösterme eğilimine bazı basın organları, aydınlar ve siyasi parti yöneticileri de katılmış bulunmaktadır. Bu görüşlerin odak noktası, genellikle Kürtlere dil, kültür veya soya dayanan kimlik tanıma hususunda yoğunlaşmaktadır. Bu kimlik arama sürecinde tabiatıyla dil ve kültür varlıkları yanında kökenlerine yönelme de göz ardı edilmemektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda gerek töre, gerek gelenek ve görenek bakımından, Kürtler, hiçbir yönden Türklerden farklı değildirler. Aynı mahalli dilleri konuşmakla birlikte, soy, inanç ve görenek bakımından tek bir bütün meydana getirmektedirler (Türkdoğan, 1998:35).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde Kürtçe konuşan vatandaşlarımızın kullandıkları dil, suni bir lehçe dışındaki Türkçenin değişik bir ağızdır, hakim kültürde hiçbir sapma göstermemektedir. Kürtçe sadece bir konuşma

dili olup, yazı dili de değildir. Bu nedenle, bu vatandaşlarımızın etnik halk olarak yorumlanmaları sosyolojik açıdan yapılmış bir hatadır.

İnsanlar eğer dil, din, ekonomik düzenleme, giyim biçimleri ve aile tipleriyle birlikte hakim kültürden farklı bir kültürel ayrılık taşıyorlarsa bu durumlarda etniklikten bahsedilebilir. Etniklik daha çok kültürel farklılaşmalarda ortaya çıkmaktadır. Farklılaşma daha çok biyolojik olduğu durumlarda ise azınlıktan bahsedilir.

Herhangi bir toplumun tarihin derinliklerinden getirip nesilden nesile intikal ettirdiği folklor ürünleri, toplumun kökünü açıklayabildiği gibi, hukuk, aile, eğitim, din gibi sosyal kurumların gelişmesini de gösterebilmektedir (Türkdoğan, 1998:37). İki toplum arasında evlilik, miras, aile yapısı, din vb. kültür değerleri bunun yanında birçok gelenek ve görenek benzeşmesi vardır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşayanlar ile Anadolu'nun diğer bölgelerinde yaşayanlar arasında maddî ve manevî kültür kalıpları, değer sistemi ve hayat tarzı arasında büyük farklılıkların bulunmaması aynı ortak kökenden gelen kültürel devamlılığı göstermektedir.

Sözgelimi, Kürtlerin milli bayramı olarak ileri sürülen Nevruz, Farsça bir kelime olup Türkçe "Yenigün" anlamına gelmektedir. İslamiyet'ten önce Türklerde Yenigün ilkbahara giriş olarak kullanılmaktadır. Nevruz bayramıyla ilgili kutlamalar da göstermektedir ki, iki toplum da ortak bir kültürü paylaşmaktadır. Nevruz kutlamalarının, bundan 30-40 yıl öncesine kadar yurdumuzun birçok illerinde uygulanmakta olduğu bilinmektedir.

Kürtçe üzerine yapılan araştırmalarda, Kürtçede 8307 kelimenin bulunduğu, 3080'nin Türkçe, 2640'ının Farsça ve 2000'inin Arapça olduğu belirtilmektedir. Kürtçe diye ifade edilen rakam ise 300 kadardır. Bu 300 kadar kelimenin de Türkçe, Arapça ve Farsça'dan başkalaşmış kelimeler olduğu görülmektedir (Türkdoğan, 1998:45).

Görülüyor ki üç dilin karışımından ibaret Kürtçe'nin bağımsız bir dil olamayacağı bir gerçektir. Bu nedenle Kürtçe bir dil değil lehçedir, ağızdır. İran'daki Kürtçede Farsça, Irak'takinde Arapça, Türkiye'dekinde ise Türkçenin ağırlıklı olması Kürtçe'nin bir lehçe olduğunu bize göstermektedir.

Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde Kürtçe konuşan vatandaşlarımız kültür değerleri, inançları, normları, gelenekleri bakımından Türk kültürünün bir parçasıdır.

Dil ise üç farklı kültür çevresinin bir karması olup, tabii değil, sunidir. Türkçenin bir lehçesi, ağzıdır.

Siyasi Kürtçülük günümüzde; soy, kültür ve dile dayalı kimlik arama sürecine; sosyal bilimler metodolojisini de kullanarak hız vermektedir. Bazı Kürtçü teorisyenler tarafından tarihteki Gutiler ve Medlerle kurulan asılsız bağlantı ile Kürtlerin ayrı bir millet olduğu, Türkler tarafından sömürüldüğü izlenimi verilmektedir. Bilimsel niteliği bulunmayan ve metodik hiçbir incelemeye dayanmayan görüşlerle kamuoyu oluşturmaya çalışılmaktadır (Buran, 1982:89).

Tarihimizde, Kürtçülüğün ideolojiye dönüşmesinin yüz yıllık bir geçmişi vardır. Bunun siyasi parti tarzında örgütlenmesi de 1965 yılında başlamıştır. Diyarbakır merkez olmak üzere TKDP (Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi) yasadışı bir örgüt olarak bu tarihte kurulmuş ve Marksist-Leninist çizgide faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu örgütün tüzüğünde; Kürdistan Devleti'nin kurulması Kürdistan'da resmi dilin Kürtçe olması, Kürtçe kitap, dergi ve gazete yayınlanması gibi günümüzde de güncelliğini koruyan teklifler yer almaktadır.

TKDP'nin misyonunu 1969 yılında kurulan DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları) devam ettirmiştir. DDKO ile birlikte birçok yasadışı Kürt örgütleri kurulmuştur. Bunlardan bazıları; PKK (Kürdistan İşçi Partisi) başta olmak üzere RİZGARÎ (Kürdistan Kurtuluş Partisi), PDK (Kürdistan Demokrat Partisi), PİK (Kürdistan İslam Partisi), KAWA {Kürdistan Protelerya Birliği}, KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları), KDP (Kürdistan Devrim Partisi)'dir. 1980 yılına kadar ülke genelinde eylem ve faaliyetlerde bulunan bu örgütlerden RİZGARÎ ve PKK dışındakilerin günümüzde eylem ve faaliyetlerine rastlanmamaktadır.

Bu örgütlerden PKK; *"...1974 yılından itibaren Ankara'da Abdullah ÖCALAN (Gerçek adı Artin AGOPYAN olan bir Ermenidir. Adını daha sonra Abdullah olarak değiştirmiştir) liderliğinde çeşitli okullardaki öğrencilerin fikir çalışmaları..."* (Demirel, 1999:718) ile ilk temelleri atılmıştır. Örgüt, her ne kadar Marksist-Leninist bir çizgide olduğu görülse de çok farklı bir söyleme sahiptir. Yakın dönemde yaşanmış olan Vietnam, Angola, Kore, Cezayir ulusal mücadelelerinden ve KDP (Kürdistan Demokratik Partisi)'nin Irak ve İran devletlerine karşı yaptığı mücadeleden büyük ölçüde etkilenerek yoğun inceleme ve teorik faaliyet içerisine girmişlerdir. Bunun sonucu olarak:

Kürtlerin Türklerden farklı bir halk olduğu ve Türk Devleti'nce siyasal, ekonomik ve kültürel olarak sömürüldüğünü iddia etmişlerdir.

Sözde Kürdistan denilen bölgenin Kürt parçası olduğunu ve en büyük parçanın da Kuzey Kürdistan olarak nitelendirilen Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesi olduğunu, amaçlarının da bu parçaları birleştirerek Bağımsız Birleşik Sosyalist Kürdistan kurmak olduğunu belirtmişlerdir.

Hedeflerine ulaşmak için Güneydoğu ve Doğu Anadolu'ya gidip yöre halkına propaganda yaparak düşüncelerine inandırıp sözde ulusal mücadele başlatmak gerektiği sonuçlarına varmışlardır.

27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice İlçesine bağlı Fis köyünde yapılan bir toplantı ile PKK'nın amacı diğer bölücü Kürt örgütlerde olduğu gibi, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini de içine alacak şekilde Suriye, İran, Irak toprakları üzerinde Kürdistan olarak adlandırıldıkları bölgede Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda Bağımsız Birleşik Demokratik Kürdistan Devleti kurmak olarak belirlenmiştir.

PKK'nın asıl amacı bu olmakla birlikte, Türkiye'nin ezeli düşmanları olan bazı devletlerin de desteğiyle, ülkemizin gelişmesini engellemeye yönelik ekonomik amaçları da bulunmaktadır.

Bu amacını gerçekleştirmek için silahlı mücadeleyi esas almıştır. Bu mücadele için de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere silahsız ve masum bölge halkına karşı katliamlara giriştiği gibi, ekonomiyi zarara uğratmak, istismar noktası olarak gördükleri geri kalmışlığı kırarak yatırım ve hizmetleri engellemek için araç, gereç, kuruluş ve tesislere sabotaj türü saldırılarda bulunmakta, turizm sektörünü baltalamak için turistik tesis ve kuruluşlar ile turistlere saldırmakta, ülkeye turist gelmesini engellemek için yurtdışında propaganda faaliyetlerinde bulunmaktadır. Fakat Abdullah Öcalan'ın yakalanması sonrasında kuruluşundan beri belirlediği Bağımsız Kürt Devleti kurma amacından vazgeçip siyasi alanda faaliyet yürüterek Kürtlere bir takım siyasi haklar kazandırmak amacına yönelmiştir.

Terör örgütü PKK, daha ziyade ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde faaliyet göstermekte ve silahlı eylemlerde bulunmaktadır. Sürdürdüğü silahlı eylemler ve sahip olduğu teşkilatlanma yapısı nedeniyle örgüt, faaliyetini ve

varlığını devam ettirebilmek için önemli miktarlarda gelir kaynağına İhtiyaç duymaktadır.

Terör örgütü PKK'nın ülkemizde silahlı eylemlere başladığı 1984 yılından itibaren artan militan kadrolarının silah ve lojistik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarının ihalelerini alan müteahhit ve taşeronlarla ekonomik faaliyette bulunanlardan makbuz karşılığı vergi adı altında para alarak, bölgedeki halktan zorla yardım toplayarak örgüte maddi destek sağladığı yine maddi destek sağlamak amacıyla uluslararası uyuşturucu şebekeleriyle irtibata geçerek uyuşturucu ticaretine yöneldiği gözlenmektedir (Arslan, 2000:48).

Son yıllarda, tüm dünya ülkelerini ilgilendiren, ulusal sınırları zorlayarak uluslararası bir tehlike olarak karşımıza çıkan terör ve uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetlerinin birbirleri ile bağlantılı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

PKK terör örgütü silahlı eylemlerin yanında siyasi faaliyetlere de ağırlık vermiş, 1991 yılında parlamentoya giren HEP (Halkın Emek Partisi) ve daha sonra bu partinin yerini alan DEP (Demokrasi Partisi) ile taraftarlarının parlamentoya girmesini sağlamış ve bu partilerin PKK'nın kitle gösterileri ve olaylarını yönlendirmesine katkısı olmuştur.

Propaganda araçlarının en etkilisinin siyasi partiler olması nedeniyle 1994 yılı içerisinde kapatılan DEP'in yerine HADEP (Halkın Demokrasi Partisi) kurulmuştur. HADEP'in il ve ilçe teşkilatları bünyesinde sürdürülen faaliyetlerle örgüte lojistik destek sağlanmış, kırsal kesim için eleman temin edilmiştir. Terör örgütü PKK tarafından Kürt kültürel kimliğinin tanınması amacına yönelik olarak başlatılan süreçte HADEP'e PKK'yı aklama görevi verilmiştir (Arslan, 2000:48).

Bölge halkının sosyal çözülmeye neden olmayacak şekilde ülkenin genelinden farklılıkları, eğitim ve işsizlik problemlerinin bulunması iktisadi kalkınmanın yetersiz olması ve bunları suiistimal eden PKK, bölge halkı üzerinde yapmış olduğu propaganda sonucu kendisine eleman temin etmekte ve taraftar toplamaya çalışmaktadır. Yapılan propaganda unsurlarının temelini oluşturan belli özellikler vardır. Bunları; aile, din, aşiret yapısı olarak toplamak mümkündür.

Doğu ve Güneydoğu bölgesinde sıkça görülen geleneksel geniş aile yapısı ve bunun yanında kent ve köylerdeki çekirdek ailelerde de baba otoritesine dayalı ilişkiler mevcuttur. Aşiret yapısının devam ettiği yörelerde aile bireyleri birbirlerine

son derece kuvvetli olan duygusal bağlarla bağlıdırlar. Aile bireylerinde “ben” duygusundan çok “biz” duygusu egemendir.

Bölgede tek güç olduğunu insanlara kabul ettirmeye çalışan ve tasvir edilen aile yapısına şiddetle karşı çıkan PKK, ailedeki otoritenin tasfiye edilmesi görüşündedir. PKK'nın aileye yaklaşımı sosyalistçedir. Buna rağmen, aile; bölgede hâlâ önemini muhafaza eden bir kurumdur. Herhangi bir bireyi PKK saflarına katmadan önce, onun ailesiyle ilişkilerini asgari düzeye indirmek gerekmektedir. Fakat sosyal ve kültürel değer yargılarının yoğunlukla yaşandığı aile, PKK hareketinin gelişimini dumura uğratan, âdeta onu dizginleyen, bağlayan en çok zorlayan kurumdur (Özönder, 1998:3).

PKK'ya göre; evlenmiş, çocuk sahibi olmuş kişileri örgüte çekebilmek için aile bağlarından uzaklaştırılması gerekir. Evli ve çocuk sahibi olan bir kişi örgüte katılsa dahi, geride bıraktıklarını düşünmek zorundadır. Dağ başında sürekli olarak ailesinin ve çocuğunun akıbetini düşünen militanların dinamizmini günün birinde yitireceği şüphesizdir.

İdeolojik çizgisi tamamen Marksizm'e dayanan PKK, Kürt asıllı vatandaşlarımıza ayrı bir kimlik kazandırmak amacıyla aşiret yapısını kendi lehine kullanmaktadır. Bu yönde bölge halkını kuvvetli ulusçuluk propagandasına maruz bırakmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin Kürtleri kültürel olarak erittiği, her yönüyle sömürdüğü ve kimliksizleştirdiği gibi propagandalarla toplum ve vicdanı sürekli tahrik edilmektedir.

İslamiyet'e şiddetle karşı çıkan PKK, Marksist-Leninist ideolojinin halk arasında yarattığı tepkiyi kırmak, bölgede taban bulmak, kitle desteğini arttırmak için kendini inkâr anlamına gelen din olgusuna sınıksız sarılmaktadır. PKK'nın din konusundaki tek endişesi bölge halkının dine karşı ılımlı yaklaşımıdır. PKK yöresel ve dinsel motifleri ustaca kullanarak bölge halkını Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı bir blok haline getirmeye çalışmaktadır.

Bölgenin eğitim durumu; okullaşma durumu ve eğitim, öğretimin uygulanma birliğiyle ilgili olduğu kadar bölge, aile, aşiret yapısıyla da doğrudan ilgilidir. Geniş aile yapısının hâkim olduğu bu bölgede eğitim ve öğretime katılım çok azdır. Okur-yazar oranının düşük olduğu bölgede, bölge halkının yerleşim düzeni buralara mecburi eğitim kurumlarının sağlıklı bir biçimde götürülmesine engel oluşturan

faktörler arasındadır. Eğitimin yaygınlaştırılmamış olmasında bölge-aşiret-aile yapılanmasının yanında yoğun faaliyet yürüten terör örgütü PKK'nın da etkileri görülmektedir.

Bölücü başının yakalanmasına kadar faaliyetlerine aralıksız devam eden PKK'da, Abdullah ÖCALAN'ın yakalanmasıyla birlikte dağılma süreci hız kazanmıştır. Örgütün "silahlı mücadeleye son verme" kararı olarak "siyasallaşma" sürecini başlattıkları ve ilân ettikleri görülmektedir.

Sözde siyasallaşma sürecini başlattıklarını ilân eden bu terör örgütünün silahlı eylem ve faaliyetlerini sona erdirmediği bilinmektedir. Devletimizin bekası için güvenlik güçlerimizce yürütülen örgülle mücadelenin yanında bölgede terör örgütünün açtığı yaralar sarılmaya, terörden zarar gören vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılamaya ve bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan kalkınmasını sağlamaya yönelik faaliyetlere devam edilmektedir.

1.1. Sol Terör Örgütleri

Ülkemizde sol terör örgütlerinin temeli 10 Eylül 1920'de kurulan Türkiye Komünist Partisi (TKP) ile atılmış, daha sonraki yıllarda kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP), Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) ve Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) ile günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Günümüzde DHKP/C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi), TKP/ML (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist), TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu), TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi), MLKP (Marksist-Leninist Komünist Partisi), TİKB (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği), EKİM (Ekim Örgütü) gibi örgütleri başta olmak üzere 100 kadar sol terör örgütü faaliyet göstermektedir.

Marksist-Leninist İdeolojiyi benimseyen sol terör örgütlerinin amacı silahlı mücadele ile mevcut rejimi yıkarak yerine komünist rejimi kurmaktır. Sol terör örgütlerine göre komünist rejimle yönetilmeyen her devlet, "egemen sınıfların, bürokratlar ve askerler aracılığıyla kurduğu bir baskı örgütüdür. Bu tür devletlerde sosyalist bir devrim yapılmalı, Proleterya (İşçi) Partisi iktidara geçirilmeli, sonuçta komünist rejim tesis edilmelidir.

Sol terör örgütlerine kazandırılmak istenen kişiler genel olarak: kültür, dayanışma, öğrenci ve spor dernekleri, spor kulüpleri, sendikalar, kütüphaneler, seminer ortamları, folklor grupları, evden kaçanlarla kimsesiz, cahil, genç çalışanların barındığı yerler ve yasal parti üyeliklerine ve organlarına örgüt mensuplarının sızdırılmasıyla kazanılıyordu. Ayrıca, örgüte üyeler, yüksek öğrenim öğrenci derneklerince düzenlenen vize, harç, imza, kampanyası grev, direniş, işgal gibi toplumsal hareketlerde oluşan dayanışma samimiyetiyle, ideoloji yanlısı ve yasal basın-yayın organları vasıtasıyla bilinçlendirerek, herhangi bir şekilde suça karışmış kimseleri, kendi ideolojisine alet edip kendi örgütünün suçuna iştirak ettirerek, ideolojik yönden psikolojik propagandaya maruz bırakarak, kendi fikirlerine uygun kişileri örgüt içerisine çekerek, vaatlerle kandırarak, maddi yardımda bulunup, kendisine tabi olmaya mecbur bırakarak, bayan örgüt mensuplarını kullanarak, şiddet kullanarak temin edilmektedir (Alkan, 2007:5-33).

Örgüt mensuplarıyla ilk tanışan şahıslara; önce siyasi bilinçlenme verilir, örgütün ideolojisi benimsetilir, Marksist-Leninist teori Öğretilir ve örgüte kazandırılmak istenen kişiler örgütün eğitim birimlerince eğitilir. Bu eğitim; Marksist-Leninist yayınlar, örgütün dergi, broşür ve bildirileri okutulmak suretiyle, propaganda toplantılarına katılmak ve konulara kendi örgütsel yaklaşımlarıyla getirilen yorumların tartışılması şeklinde olmaktadır.

Örgütler ayrıca elemanlarını randevu, telefon görüşmeleri, takiplerde yapılması gerekenler, örgüt üsleri ve hücrelerde davranış biçimi, ajan sızmaları, polis tarafından yakalanma halinde alınacak tutum, kadın-erkek ilişkileri, giyim-kuşam, sokaktaki davranışlar, korkutma, sindirme, yıldırma usulleri, küçükleri örgütsel faaliyetlerde kullanma v.b. konularda eğitime tabi tutmaktadır.

Sol terör örgütleri elemanlarına silahlı ve siyasi eğitimlerini, yurtdışında bulunan veya yurtiçinde kırsal alanlarda oluşturdukları kamplarda vermektedir.

Terör örgütleri, silahlarının kuvvetiyle başarılı olmadıkları yerde, propagandalarının şiddetiyle başarılı olmayı ümit etmektedirler. Teröristler eylemlerinde birçok İnsanın ölmesini değil, birçok insanın seyretmesini işlemektedir. Daha şiddetli taktikler, dikkatleri daha çok çekmenin bir yolu olarak göze çarpar.

Hedefine ulaşmak için her yolu meşru gören terör örgütleri, ülkemizdeki mevcut rejimi ve kanunlarını tanımadıkları için gizli ve açık tüm yollarla içten çökertmeye yönelik faaliyetlere tevessül etmektedirler. Bunu yaparken asıl etki zihinlerinde Türk vatandaşlığı fikri ve bilinci tam oluşmamış insanların dillerinden dolayı Kürtçeyi kullanmasından kaynaklanmaktadır. Tabii ki Kürtçenin gündelik hayatta kullanımını ulusal bilincin oluşması için tabanda bir işlev görmekte ve terör etkisi de bu kaynaktan işletilmektedir.

Silahlı mücadeleyi esas kabul etmek ve sosyalist bir devrimin ancak silahlı halk ayaklanması ile gerçekleştirebileceği fikrinde olmakla birlikte, hemen her örgütün yayın organları büroları, siyasi parti binaları, kültür-sanat merkezleri ve derneklerinde yoğun faaliyetler sürdürülmektedir.

Hemen her kesime hitap eden bu kuruluşlar, toplumun sorunlarını dile getirme, çözüm isteme gibi maksatlarla halk desteğini almak istemektedirler.

Örgüt faaliyetleri içerisinde yapılan kamp çalışmaları, kitle örgütlerine yapılan maddi yardımlar, örgüt üyelerinin giderleri, kırsal alandaki harcamalar, silah ve mühimmat ihtiyaçları, basın-yayın gibi büyük maliyet gerektiren faaliyetlerin kaynakları örgüt tarafından; örgüt mensupları ile sempatanlardan toplanan aidatlar, örgütsel yayınlardan elde edilen gelirler, gasp soygun ve hırsızlıkla, yurtiçinde ve yurtdışında bağış adıyla toplanan paralar, örgütsel yayınevleri ve işyerlerinden elde edilen gelirler, örgütsel müzik gruplarının kaset satışları ile konser gelirleri, kültür-sanat merkezlerinin faaliyet gelirleri, kaçakçılıktan elde edilen gelirler, yabancı ülkeler tarafından yapılan gizli yardımlar ile karşılanmaktadır.

2. BÖLÜCÜ ÖRGÜT PKK/ KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ

2.1. Terör Örgütü PKK'nın Kuruluşu

1974'te Ankara Demokratik Yurtsever Yüksek Öğretim Birliği, daha sonra aralarında Abdullah Öcalan'ın da yer aldığı bir grup üniversite öğrencisi, 1978'de Partiya Karkaren Kürdistan/PKK'yı, yani Kürdistan İşçi Partisini kurmuştur. 1970'lerdeki anarşi ve terör ortamında, şiddet yanlısı radikal solcu Türk örgütlerinden doğan ve çoğu asimile olmuş Kürt öğrenciler arasından çıkan PKK, 1978'e kadar kurulan etnik milliyetçi Kürt hareketleri arasında görülmemiş bir ideolojiyi benimsemiş ve kendisini radikal sol hareketin mirasına sahip görmüştür.

Ayrıca örgütün, şiddetin ilk aşamasında devlete yönelmekten ziyade, yine Kürt kökenli, ancak hainlikle suçladığı kişilere, “feodalizm” ve “sömürgeciliğin en güvenilir uşakları” olmakla suçladığı aşiretlere yöneltildiği görülmektedir. Öcalan’a göre, “aşiretçi-feodal-dinci” bir ideolojiye sahip olan 1925’lerdeki isyanlarla karşılaştırıldığında, PKK hareketi, en devrimci ideoloji olan Marksizm-Leninizmi esas almış ve emekçi sınıfların taleplerinden yola çıkmıştır. PKK’nın varlık sebebi olarak Öcalan’ın şu sözleri gösterilebilir: *PKK her şeyden önce kendi ideolojik politik hattına, yani Marksizm-Leninizmin engin yaratıcılığına dayanan ve onun Kürdistan’da uygulanması demek olan ideolojik-politik çizgisine dayanacaktır. Marksizm-Leninizmi, ülkede giderek daha derinliğine uygulayarak, zafere gitmek için çalışmaların temelinde böyle bir eylem kılavuzunu oturtacaktır. İşte, PKK esas olarak böyle bir ideolojiye güven duymaktadır. Yine Marksizm- Leninizminden kaynaklanan doğru devrimci çizgisini, partinin militan ve taraftarlarına özümsettirerek ve böyle bir düşmana karşı proletaryanın güçlü silahını kuşanıp, bayrağını daha da yükselterek karşılık vereceğine ve silahla düşmanı hak ettiği sonuca uğratabileceğine güvenmektedir.* Öcalan’ın bu sözlerinde görüldüğü gibi PKK, mevcut düzeni değiştirmeye yönelik Marksist-Leninist devrimci bir örgüt olarak kendini tanımlamaktadır (Karadeniz ve Usta, 2007: 219).

1979’ yılına gelindiğinde örgütün kendi gelişimi hızlandırmak ve faaliyet alanını genişletebilmek açısından Suriye’ye geçtiği görülmektedir. Yine bu amaçla, Lübnan’da Beka vadisinde eğitim kampı kurmuştur. **Ermenilerin 1890’larda Van’da ve Sason da Kürtlere yaptıkları mezalim ve katliamdan** habersiz olarak yetiştirilen bu kuşaklar, 16 Mayıs 1926’da, İngiltere’nin organizatörlüğünde başlatılan ve Ermenilerle Kürtler arasındaki anlaşmazlıkları gidermeyi amaçlayan ve 1927 yılındaki II. Ağrı isyanında uygulanan **Hoybun programının benzeri**, 6 Nisan 1980 tarihinde, Lübnan’ın Sidon/Sayda kentinde, Türk diplomatlarını şehit eden Ermenistan Gizli Ordusu/ASALA ile PKK arasında yapılmıştır. Figüranlar aynı, sadece, **ASALA ve PKK işbirliğini destekleyenler ile silah ve cephane sağlayanlar farklı olarak tarih yeniden tekerrür ettirilmiştir.**

Aynı yıl içinde Irak’ta Barzani’ye sığınan Kürtçü gruplar ise, “Kürdistan Ulusal Kurtuluşu” çatısı altına örgütlenerek Irak Kürdistan Demokratik Parti Lideri Mesud Barzani’yi desteklemiştir. ASALA-PKK işbirliğiyle Türkiye’ye karşı ortak

eylem kararının açıklaması ise, Ermenilerin, Tanzimat döneminde Van bölgesinden Patriark Mattleas'ı ve cemaatini Rusya'ya göç ettiren **Kürtlerden ve Ermeni isyanlarını bastıran Hamidiye Alaylarında görev alan aşiret mensuplarından intikam alma anlamını taşımıştır** (Tağma, 2008:153-154).

Güvenlik kuvvetlerinin takibinden kurtulmak için, yurtdışına kaçan kimi örgüt elemanları, yine yurtdışındaki güçlerden sağladıkları destekle, bu defa yurtdışında ülkemiz aleyhine geniş bir ihanet kampanyası başlatmışlardır. Nitekim 1984 yılı ortalarından itibaren bu güçlerin çeşitli yollarla ülke içine sızdıkları, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde, kanlı olaylara sebebiyet verdikleri bilinmektedir.

2.2. PKK'nın Amaç ve Hedefleri

Darwin'in evrim teorisini baş tacı edinerek Komünist ve Faşist öğretileri uygulayan Lenin, Stalin, Mao, Adolf Hitler ve Benito Mussolini, milyonlarca insanın kanını dökmüştür. Aynı çizgiyi takip eden PKK terör örgütü, Irak, Suriye ve İran'ın belirli kesimleri ile Kuzey Kürdistan olarak tanımladığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini içine alacak şekilde, **“Devrimci, Sosyalist ve Bağımsız Birleşik bir Kürt Devleti”** kurmayı amaçlamıştır(Tağma, 2008:154).

Bu siyasi amaca ulaşmak için; her Kürt toplumunun bulunduğu ülkede; öncelikle **siyasi özerkliği içeren bir yönetime kavuşması, müteakiben bağımsız bir Kürt Devletinin kurulması**, daha sonra da bu bağımsız Kürt devletlerinin bir araya gelerek **Büyük Birleşik Kürdistan Devletinin** teşkili öngörülmüştür. Bu maksatla; PKK, **“örgütlenme, yerleşme, eylem, iç savaş, bağımsız Bölgesel Kürt Devleti ve nihayet Bağımsız Büyük Birleşik Kürt Devleti”** safhalarını içeren bir plânı uygulama safhasına koymuştur(Tağma, 2008:154-155).

Örgütün ideolojisi, Marksizm-Leninizm'in yanı sıra Maoculuğu ve etnik milliyetçiliği içermiştir. Yani örgüt, klâsik Marksizm- Leninizm'e; kırsalda gerilla taktiğini, köylü ayaklanmasını ve Kürtçülük hareketini eklemiştir. Böylece, örgüt; temelini, **Kürtçülüğe**, çatısını **Marksist-Leninist** ideolojiye; taktiğini **Maoculuğa**, yani **kırsalda teröre** ve köylü ayaklanmasına dayandırmıştır. Bunun için, örgüt, başlangıçta Kürtçülük faaliyetlerini sömürü tezi üzerine oturtmuş, Türkiye'nin

sömürgeci, Kuzey Kürdistan'ın ise sömürge olduğunu vurgulamıştır. Örgüt, daha sonra bu sömürü tezini terk etmiştir.

PKK, Türkiye'de amacına ulaşmak için, örgütlenme bölgesi olarak seçtiği Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, terör eylemleri başlatmış ve binlerce insanın kanının dökülmesine sebep olmuştur. Ancak örgüt; bölge halkının ruhundan fıskıran ve Kuran öğretilerine dayanan kâinat zihniyetini, etnik Kürt milliyetçiliğinin önünde en büyük engel olarak gördüğü için İslamiyet'i bölge halkının hayatından söküp atmayı ve yerine Zerdüştlüğü getirmeyi öngörmüştür.

Parti ve cephe faaliyetlerinin özünü terörizme dayandıran PKK, Botan bölgesi olarak tanımladığı, **“Şırnak ve Hakkâri”** bölgesinin kurtarılmasını öncelikli fizikî hedef olarak seçmiştir. Örgüt sözde K.Kürdistan'ın; toprak ürünleri, besiciliği, süt ve mamulleri dahil, sularını, petrolünü ve bütün siyasi kurum ve kuruluşları, Türk olmayı sınıf çıkarlarına uygun bulan ve örgütü desteklemeyen Türkleşmiş Kürtleri **“hain-düşman”** ilân etmiş ve hedef listesine dahil etmiştir (Tağma, 2008:155).

2.3. Terör Örgütü PKK'nın Gelişimi

2.3.1. 12 Eylül 1980 sonrasında PKK Terör Örgütü

12 Eylül 1980-31 Mart 1983 arasında, yakalanan bölücü örgüt mensuplarının sonuçlanan davalarında 689 kişi hüküm giymiştir. Bunların da 565'i cezalarını çekerek tahliye edilmiş ve bir kısmı yurt dışına kaçmıştır.

Yurt dışındaki kamplarda militanlara, **askeri eğitimin yanı sıra, İslamiyet'ten uzaklaştırma, faşist fikirler aşılama, Apo'yu ululaştırma ve örgütün kökü haline getirerek kayıtsız şartsız itaat etme**, amaçlarını içeren dersler verilmiş ve kitaplar okutulmuştur.

1983 yılında yapılan genel seçimlerle askeri yönetim sona ermiş ve K.İrak'ta barınan PKK mensuplarının bir kısmı ülkeye geri dönmüştür. 15 Ağustos 1984'deki, Eruh ve Şemdinli eylemleri ile ASALA, rolünü PKK'ya resmen devretmiştir. Diğer bir tabirle, ASALA ete kemiğe bürünmüş ve PKK diye terör sahnesinde görülmüştür. Halen PKK içerisinde çok sayıda Ermeni asıllı teröristin mevcut olduğu, Kürt ve Müslüman isimlerini kullandıkları belirlenmiştir.

Örgütün lider kadrosunda görev yapan Ermeni asıllı teröristler, **Hamidiye alaylarının intikamını, bölge halkını katletmekle Kürt ile Türk'ü birbirine kırdırmakla almaya başlamıştır** (Tağma, 2008:156).

Bu eylemlerini gerçekleştirmek için örgüt; propaganda, haraç, gözetleme, keşif, bombalama, sabotaj ve suikast için üçerli-beşerli timler oluşturmuştur. Risk oluşturmayan hedefler ve yol kesme eylemleri için 20-30, karakollara ve korucu köylere yapacakları orta çaplı eylemleri için 90-100, daha büyük çaplı eylemleri için 180-200 teröristten oluşan takım, bölük ve taburlar teşkil etmiştir. Bu silahlı grupları için, yurt dışında ve yurt içinde il ve ilçelerin arazi yapısına bağlı olarak değişik miktarda üs bölgeleri oluşturmuş ve bu bölgelerde hava taarruzlarına, topçu ve havan atışlarına karşı korumalı sığınakları hazırlamış, yiyecek maddelerini, silah ve cephaneliklerini bölgedeki mağaralara, oyuklara ve kazdıkları yeraltı sığınaklara depolamıştır (Tağma, 2008:156).

Örgüt, bilhassa kendisine boyun eğmeyen Kürt aşiretlere, şeyhlerine, seyitlere karşı korkunç saldırılar gerçekleştirmiştir. Kısaca, yandaşı olmayan bölge halkına zulmetme eylemlerine başlamıştır. Nitekim yayınladığı bir bildiriye, bu hususu şöyle açıklamıştır: **“Celal Bucak TC sömürgecilerinin Kürdistan’daki en büyük dayanaklarından biridir. Halkımızın talebi üzerine PKK ona saldırmış ve onu cezalandırmak istemiştir. Bundan sonra da Kürdistan’da bu tür insanları kesinlikle yaşatmayacağız.”** (Kışlalı, 1996:166).

Örgüt bölgenin kalkınmasını önleyecek ve propagandasını güçlü ve haklı kılacak hedeflere de yönelerek, yol ve baraj inşaatlarında çalışan işçileri, mühendisleri öldürmüş, araçları tahrip etmiş, okulları ve camileri yakmış, talimatını dinlemeyen ve propagandasını yapmayan imamları ve öğretmenleri öldürmüştür (Tağma, 2008:157).

Devlet örgütünün bölgesel tüm sembolleri kurumları ve yetkilileri bazında hedef alınarak ortadan kaldırılmak ya da yıpratılmak istenmiştir. Bu halk ile devlet kavramlarını gündelik pratiklerde biri birinden kopardığı için toplumsal yapının, coğrafi düzeyde de olsa kurumsal ve değerler erozyonuna gitmektedir.

1984’den sonra, terörist gruplar sorumlu oldukları bölgelerinde üçer kişilik propaganda timleriyle; 12 Eylül sonrasında gözaltına alınanları, ailesiyle problemleri olanları, işsizleri, askere gitmek üzere olanları, örgüte kazandırmaya, eğitilmek üzere yurt dışına göndermeye başlamıştır. Örgüte; maceraya atılmak, cinsel ihtiyaçlarını gidermek, çaresizlikten, işsizlikten ve hor görülmekten kaçınmak, köyündeki ağadan, aşiret reisinden veya kızdığı asayiş mensuplarından intikam almak için kendi

istekleriyle ve gönüllü olarak katılanlar da olmuştur. Cezaevlerine de hâkim olan örgüt mensupları, buraları eğitim merkezlerine dönüştürmüş, cezaevlerine giren yardım ve yatakdılar ile tetikçileri eğitime tabi tutmuştur.

Nitekim PKK Merkez Komitesi üyelerinden biri şu itirafta bulunmuştur: **“Kürdistan özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır’da, Diyarbakır’ın kalbi de zindanlarda atmaktadır.”** (Tağma, 2008:157)

1985 sonunda yönetenlerin tam bir rehâvet içinde olması, güvenlik güçlerinin olaylara seyirci kalması, halkın devlete güvenini azaltmış ve halk iki taraf arasında sıkışacağını ve asıl zararı görenin kendisi olacağını kavramıştır. Dönemin yöneticileri, örgüt hakkında elde edilen bilgileri küçümsemiş, bu bilgileri değerlendirip tedbir almamakta âdeta direnmiştir. Halbuki, örgüt kendisinin hareket sahasını daraltan koruculuk sistemi ile itirafçılık sistemini ortadan kaldırmak için çaba sarf etmiş, halk içinde ihbarcıları yok etmek için faaliyetlerini sürdürmüştür.

Nitekim 1986 yılında cezaevlerinde birçok itirafçı ailesi ile ihbarcı olduklarından şüphelenilenler yok edilmiştir (Tağma, 2008:158).

1986 yılında, PKK Kürdistan Hak Kurtuluş Ordusu anlamına gelen ARGK kurmuş ve mücadele alanını yedi eyalete ayırmış ve yerel komiteler oluşturmuştur. Örgüt 1984’te Şemdinli’nin, 1986 yılına kadar ise, İran sınırının Büyük Zap vadisine kadar olan bölgenin kurtarılmasını plânlamıştır. 1987’de militan ihtiyacını karşılamak için, gönüllü ve zorunlu askerlik sistemini devreye sokmuştur. Köylerdeki her aileden bir kız veya bir erkeği dağ kadrosuna dâhil etmeye karar vermiştir. Zorla örgüte alınan gençlerin öldürülmeleri halinde, devlet aleyhinde propaganda yapılarak yakınlarının dağ kadrosuna dâhil edilmesi öngörülmüştür (Tağma, 2008:158).

Bölgedeki otorite zafiyetinden ve arazi şartlarından yararlanan örgüt, 1987’de Taşdelen köyü baskınını gerçekleştirmiştir. Uludere’ye bağlı bu köye gidildiğinde köylüler kendilerini bildi bileli, köyelerine eşkıyaların kaçakçıların gelip yiyecek içecek alıp gittiklerini, ama devletin köye ancak PKK katliamından sonra geldiğini söylemiştir. O güne kadar, sadece yol olarak bir patikaya sahip olan köye PKK baskınından sonra bir jipin geçebileceği bir dağ yolu yapılmıştır (Kışlalı, 1996:21).

1987 yılında örgüt, Şırnak, Hakkâri, Van, Bitlis ve Siirt illerinin bir kısmını içine alan Botan bölgesinde 50-100 kişilik gruplar rahatça dolaşmaya başlamış ve

yaptıkları katliamlar, örgütün gazete manşetlerinde yer almıştır. 1988 yılı içerisinde Gaziantep-Urfa bölgesinde tabur, Dersim/Tunceli eyaletinde 750 kişilik bir gerilla gücüne ulaşmayı hedeflemiştir. 1988 yılında Botan, Parti, Cephe ve Ordu merkezi olmak üzere, bir gerilla tümeni ile birlikte Bağımsız Birleşik Demokratik Kürdistan'ın prototipinin oluşturulması, Lübnan'daki Mahsun Korkmaz Akademisinin, Harp Akademisine çevrilerek kurtarılacak olan bu alana getirilmesi, plânlanmış, ancak gerçekleştirilememiştir (Kışlalı, 1996:172-173).

2.3.2. 1990 ve 1991 Yılları Arasında PKK Terör Örgütü

Örgüt, 1990'da, Botan'da direnişin son aşamasında gerillanın yerini düzenli birliklerin alması ve bölgenin kurtarılmasını plânlamıştır. Bunun için diğer bölgelerdeki örgüt birimlerinin mutlaka başarılı olmasını öngörmüştür. Botan'daki kuvvetin bir tümen büyüklüğünde olmasını, alay büyüklüğündeki kuvvetlerle bölüklere ve karakollara baskın yapılmasını, güvenlik kuvvetlerine pusu kurulmasını, hükûmet yanlısı aşiretlere ve köylere saldırılmasını hedeflemiş, ancak başaramamıştır.

1990 yılında yapılacak eylemlerle ilgili plânlamalar, Kuzey Irak'ta ve İran'da da yapılmış, Türkiye'nin olayları niçin bastıramadığı tartışılmıştır. Bölge halkı ise kendisini güvende hissedebilmek için bir yandan PKK ile diğer yandan da güvenlik güçleriyle iyi geçinmeye çalışmıştır.

1990'da, PKK'nın verdiği kepenk kapama, kadın ve çocukları öne sürerek gösteri yapma kararını, başta Cizre, Nusaybin ilçelerinde başlatmasına, daha sonra bölge genelinde yaygınlaştırmasına, tereddüt içinde olan bölge halkının çoğunluğu ile birlikte güvenlik kuvvetleri seyirci kalmıştır (Kışlalı, 1996:173; Tağma, 2008:159).

Aynı yıl içinde karakollara, korucu köylere, bölüklere ve taburlara saldırmaya ve pusular kurmaya başlayan örgüt, güvenlik güçlerini büyük çaplı operasyonlara zorlamaya ve kendilerine zarar verebilecek küçük çaplı birliklerin operasyonuna mâni olmaya çalışmıştır. PKK, gündüzleri gizlenerek geceleri vur-kaç taktikleriyle öngördüğü hedeflere zayıt vermeyi benimsemiştir. Ayrıca, örgüt kentler arasındaki ulaşımı engellemek için karayollarına ve demiryollarına tahrip maddeleri yerleştirmeye köy yollarını mayınlamaya ve kent yollarını kesmeye başlamıştır.

Örgüt, geçici üs olarak kullandığı sarp ve yüksek bölgelerdeki mağaralara ikmal maddeleri depolamış, eğitim, seminer ve toplantılar yapmış, ancak dar alanda eylem yapmaktan kaçınmıştır. Hakkında geniş bilgi aldığı ve güvenlik güçlerinin bulunmadığı köy ve mezrayı kuşatarak, halkı meydanlarda toplayıp propaganda yapmayı, arzu edilen ilgiyi görmediği takdirde önceden belirledikleri kişileri kurşuna dizerek gerekli ihtiyaçlarını karşılayıp gitmeyi sürdürmüştür (Tağma, 2008:160).

1990 yılının sonunda terör eylemlerini sürdüren PKK, kendisine tabi siyasî bir örgüt teşkil etmiş, militanlara, istihbarat ve propaganda elemanlarına, silah ve yiyecek depolarına ve otoriteleri örgüt tarafından belirlenmiş yönetim yapısına kavuşmuştur. Apo adına vergi toplanmaya ve askere alma işlemlerine başlamıştır. Kendisi için güvenli alanlar oluşturarak kurtarılmış bölgeler oluşturma safhasına geçmiştir.

Uluslararası uyuşturucu, silah ve petrol kaçakçılığı ile finansman gereksinimini karşılayan örgüt, mahalli ihtiyaçlarını da bölge halkından elektrik, tütün ve orman ürünleri üzerinden haraç ve vergi toplayarak karşılamaya başlamıştır (Tağma, 2008:160).

Bu süre içerisinde 3 bine yakın köy boşaltılmış veya yakılmış, binlerce Kürt büyük kentlerin varoşlarında yaşama mecburiyetinde bırakılmış, 5 bin güvenlik mensubu, 10 bini bölge halkı ve 20 bini militan olmak üzere 35 bin insan hayatını kaybetmiş, yüzlerce insan sakat kalmış, milyarlarca dolar heba edilmiştir (Tağma, 2008:160).

Kente göçün önemli etkilerinden biri de kent örgütlemelerinde ve bilinçlendirmelerinde bölge dışı alanların açılması olgusu ortaya çıkmıştır. Kürt vatandaşlar üzerindeki bölgesel kontrol alanı genişlemiş, kentte giderek örgütlenme şekillenmeye başlamıştır. Bölgesel terörün kente göçü ve değerler sistemini bu koşullarda sürdürmesi yeni bir olgu olarak dikkate alınmalıdır.

Bu dönemde İran Savaşı'ndan çıkan Saddam, kendisiyle beraber olan Kürtlere dokunamamış, ancak kendisine karşı olan Kürtlerin üzerine yürümüş ve binlerce Iraklı Kürt, Türkiye'ye sığınmıştır. Saddam'ın sınırdaki Kürt köylerini yakması ve bu bölgeyi Kürtlerden temizlemesi, Türkiye'nin de Iraklı Kürtleri kabul etmesi sonucunda, Kuzey Irak'ta PKK'nın yerleşmesi için elverişli bir bölge oluşmuştur. Bilhassa, Körfez savaşı öncesinde ABD'nin Türkiye ile görüşmeler

başlaması Irak Devlet Başkanı Saddam'ı endişelendirmiş, kendisine tehdit oluşturabilecek Türkiye'ye karşı sınırın geçişe elverişli bölgelerini mayınlattır (Tağma, 2008:160-161).

Körfez harekâtı için siyasi ve askeri ortam çok uygun olmasına rağmen, TSK'nin harekâta iştirak etmemesi, **Kuzey Irak'ta oluşan otorite boşluğundan PKK terör örgütü**, yararlanmışır.

Körfez Savaşı esnasında, 460 bin Kürt'ü Türkiye'ye süren Saddam, birliklerini güneye kaydırırken, PKK'nin K.Irak'a yerleşmesini teşvik etmiş, ellerindeki ağır silahların bir kısmını da örgüte devrederek Türkiye'ye karşı hududunu güvence altına almayı amaçlamıştır. Daha sonra Saddam birlikleri 36. paralelin güneyine alelacele kaçarken PKK da bölgedeki silah, cephane ve mayın depolarına el koymuş ve militan sayısını arttırarak güçlenmiştir(Tağma, 2008: 161).

Buna rağmen, PKK, 1990-1991 yılları içerisinde plânlanan hedeflerini gerçekleştirememiş ve kurtarılmış bölgeyi oluşturamamıştır. 1991'in yaz aylarında Kuzey Irak'ta yerleştiği ve kurtardığı **"Behdinan"** bölgesinden sızarak Samanlı karakoluna baskın yapmış, çok sayıda şehit verdimiş ve bu baskınları diğerleri izlemiştir. Hava Kuvvetleri desteğinde bir komando taburu ile 4-5 kampa yapılan operasyonlar ise sonuç vermemiştir. 1991 genel seçimlerinde örgüt kendi adaylarının TBMM'ne girmesi için çaba sarf etmiş ve adaylarını SHP listesinden meclise sokmayı başarmıştır(Tağma, 2008: 161).

2.3.3. 1992 Yılı İçinde PKK'nın Genel Durumu

PKK terör örgütünün 1992 yılı başında hazırlayıp teşkilâtına gönderdiği **"Ayaklanma Taktiği Üzerine Tezler ve Görevlerimiz"** adlı bir talimat, özetle; ayaklanmanın uzun süreli halk savaşının en önemli aşaması olduğunu ve bu aşamaya dolayısıyla askerî örgütlenme safhasına gelindiğini ve bunun ertelenmeyeceğini, "Tam Bağımsız Kürdistan" hedefi gerçekçi görünmezse de geçici ve sınırlı iktidarın da kabul edilemeyeceğini, Botan'ın ayaklanma merkezi ve cephe gerisi olacağını ve ayaklanma alanlarının mutlaka düşmandan koparılacağını, gerillanın dışardan korunması için kent milislerinin sonuna kadar çatışma içine gireceğini, halk güçlerinin kentlerde denetimi ele geçireceğini, kırsal alanda ise, rahat hareket eden yerleşik bir gerillaya sahip olunacağını, düşmanın siyasî yönden denetim dışı

birakılmasını, askerî alanda ise denetiminin sınırlandırılmasını, ayaklanmanın biçimi zaman zaman silâhlı, zaman zaman da silahsız ve sivil olacağını, bu aşamada belki devletleşmeye gidilemeyeceğini, ancak **“Ulusal Halk Temsilciler Meclisinin”** oluşturulmasını, bağımsızlık ve özgürlük için halk oylamasının yapılmasını, bütün alanlarda yürütülen faaliyetlerin ayaklanma hazırlığı olduğunu, yurt dışı ortamının da hazır tutulduğunu, içermiştir (Kışlalı, 1996:175; Tağma, 2008:162).

1992 yılı içinde PKK, Irak sınırındaki karakolları öncelikli hedef olarak belirlemiş, bu karakolların kaldırılmasıyla Şırnak ve Hakkâri illerini içeren Botan bölgesini kurtarmayı, K.Irak'ta örgüt kontrolünde bulunan **Behdinan** bölgesiyle birleştirilerek **Botan-Behdinan Savaş Hükümetini** oluşturmayı, müteakiben de **Kürdistan Ulusal Meclisini** seçmeyi plânlamıştır. Terörün batı illerine de yayılmasını öngören bu plânın, Devrimci Kawa efsanesinde olduğu gibi, 21 Mart 1992 Newroz bayramında halkı ayaklandırarak başlatılması, kararlaştırılmıştır. Ayaklanma talimatı, Newroz ve 19 Ağustos 1992'de uygulanma alanına sokulmuş, 20/21 Mart 1992 gecesi birçok devlet binasına ateş açılmış, havanlar ve roketatarlar kullanılmış, ön saflara kadınlar ve çocuklar yerleştirilerek güvenlik kuvvetleriyle çatışmaya girilmiş ve plân bazı yerlerde kısmen başarılı olmuştur. Ancak güvenlik güçlerinin duruma hâkim olmasıyla PKK'nın saygınlığı azalmış, buna karşın örgüt eylemlerini şiddetlendirmiştir(Kışlalı, 1996:175-176; Tağma, 2008:162).

Örgüt, Mayıs 1992'de Irak sınırındaki karakolları basmaya ve şehitler verdirmeye başlamıştır. Kalabalık gruplarla yapılan bu baskınlar sonucunda, teröristler K.Irak'ta kurtarılmış **“Behdinan”** bölgesindeki kamplarına dönmüştür. PKK, bu baskınlarla geçici olarak kaybettiği saygınlığı kazanmaya başlamış ve militan sayısını önemli ölçüde arttırmıştır. **Örgüt eylemlerinin en üst noktası 18-19 Ağustos gecesi Şırnak'ın kuşatılmasıyla yaşanmıştır.**

Silahlı milisler kent içindeki evlere mevzilenmiş resmî binalara ateş altına alınmış, güvenlik güçleri ateş açılan evlere karşılık vermiş ve kendi kışlasını savunmuştur. Kentin kuzeyine girmek isteyen PKK militanlarını korucular durdurmuş ve olaylar aralıksız iki gün sürmüştür.

Güvenlik güçleri duruma hâkim olunca aranan evlerde birçok sığınaklar ortaya çıkarılmış, gözaltına alınanların çoğu civar köylerden gelen milislerden olduğu anlaşılmıştır. Milislerin kent içinde hâkim olmasını müteakip Şırnak'ı kuşatan

PKK birimlerinin mevzilerinden çıkıp, kenti işgal edecekleri anlaşılmıştır (Tağma, 2008: 163).

1979 ila 1986 yılları arasında, kontr-terörizm önlemleri ile PKK üzerinde kontrol kazanılmaya çalışılmıştır. PKK Mao'nun uzun süreli halk savaşı kavramını temel alan bir gerilla savaşı yürütüyordu. Bu kavrama karşılık olarak 1987 senesinden 1991'e kadar sürecek olan olağanüstü hal konseptine geçiş yapılmıştır. Bu uygulama, PKK'yı güçlendirdi ve mücadelesini kırsal terörizmden isyan düzeyine taşımaya yardım etti. Bütün bu gelişmelerden sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti yavaş yavaş PKK'yı ulusal güvenliğe ve toprak bütünlüğüne, dolayısıyla ulusal varlığını sürdürmesine yönelik başlıca tehdit olarak görme aşamasına geldi. PKK'ya karşı daha etkin mücadele etme metotlarını aramaya başlayacaktır. Öncelikle Terörle Mücadele kanunlarındaki boşlukların giderilmesi için yasal tedbirlerin alınması yoluna gidilecektir. Daha sonra ise, TSK'nin belirlemiş olduğu terörle mücadele stratejisini uygulayacak bir duruma gelecektir.

2.3.4. 1992'den Günümüze PKK'nın Genel Durumu

Başarılı bir askeri seferberlik neticesinde, güvenlik güçleri, PKK'yı kontrol altına alabildi ve askeri anlamda stratejik etkilerini en aza indirgeyebildi. Askeri mücadelede galip gelmekte atılan en son ve geç kalmış adım da Suriye ile 1998'de yürütülmüş olan kriz yönetimi oldu. Ankara, Şam'ı PKK'dan desteğini çektiğini duyurmaya mecbur bırakmak sureti ile düşük yoğunluklu çatışmayı askerî olarak kazanmıştır.

Diğer taraftan bu düşük yoğunluklu çatışma içerisinde, PKK'nın bölge halkı üzerinde uyguladığı baskı ve şiddet sonucunda, aklı başında insanlar ve kanaat önderlerinin tepkisiyle karşılaşması, gerekse de güvenlik güçleriyle girişilen çatışmalar sonucu hareketin, 1995'lerden itibaren gittikçe kan kaybettiği ve nihayet 1999'da liderlerinin de yakalanmasıyla bölünme/kırılma/parçalanma devresine girdiği görülmektedir.

Ayrıca artan eğitim, refah ve sosyalizasyon imkânları, siyasal ve anayasal gelişmeler, gelişen denetleme imkânı bulunmayan ulaşım ve iletişim ağları, PKK'nın taban olarak seçtiği kitle üzerinde ikili bir etkiye yol açmış görünmektedir. Bir taraftan artan enformasyon imkanları, sempatican kitleyi daha çok bilinçlendirirken; diğer

taraftan da potansiyel kitlesi içerisinde azımsanmayacak bir bölümü de aynı imkanlar dolayısıyla popüler kültüre kaptırarak hareketi desteklemede bir “isteksizlik” meydana getirmiş bulunmakta ve bu da yeni militan bulmada güçlük çekmesine neden olmaktadır. Böylece hareketin “sosyal denetim” mekanizması ile “doğal sınırlarına” ulaşmış olduğu söylenebilse de, geçenlerde genelkurmay başkanının “dağa çıkışları engelleyemiyoruz” itirafının, aslında örgütün miadını doldurduğunu söylemek için henüz erken olduğu görülmektedir.

Ancak bir sosyal hareketi temsil eden bir örgütün işlevini yitirmiş olması bile, o sosyal hareketin yaslandığı zemini kaybetmesi anlamına gelmez. O sosyal hareketi doğuran etkenler devam ettiği müddetçe, hareketin kendini farklı görünümlemlerle tebarüz ettireceği muhakkaktır.

Yine herhangi bir sosyal hareket, bir kere ortaya çıktıktan sonra, kendisinin ve amaçlarının dışında manipüle edilmeye, farklı odaklar tarafından farklı amaçlarla kullanılmaya açık hale gelmiş olur. Bunun, PKK için de bir hayli geçerli olduğu görülmektedir. Bu nedenle, içerden ya da dışardan, PKK üzerinden çıkar devşirmek kaygısı güden birilerinin mutlaka var olduğu veya olacağı ve ihtimali de düşünüldüğünde, faaliyet alanı kısıtlanmış da olsa örgütün belirli bir alan dahilinde faaliyetlerine devam edeceği göz ardı edilmemelidir (Karadeniz ve Usta, 2007: 230-231).

Konuya bu açıdan yaklaşıldığında bölücü terör örgütünün desteklemiş olduğu bir takım kişiler tarafından organize edilerek kurulan partiler, Türk siyaseti içinde kendine yer bularak, sorunlarını daha iyi ifade etmek, varlığını sürdürmek ve propaganda yapmak amacıyla varlıklarını devam ettirmektedir. Kurulan bu partilerin PKK ilişkileri sürekli tartışılmıştır. Bu partilerden DEHAP ve HADEP, Anayasa’ya göre, bölücü unsurları ifade eden eylem ve davranışlarda buldukları gerekçesiyle haklarında kapatılma davası ile karşılaşmışlar ve bu durum karşısında yeni bir parti ile siyasal yaşama devam kararı almışlardır. Ancak, kurulan bu yeni parti ile eskiden olduğu gibi PKK eksenli politikalarına devam ettirmişlerdir. İşte bu noktada hep kamuoyu önünde meşruiyetleri açısından hep tartışmalı bir pozisyona sahip olmuşlardır.

Bu noktada yapılan tartışmaların çerçevesini bu partilerin PKK’nın ne kadar güdümünde olduğu ya da olmadığı oluşturmaktadır. Buna hem bu partilerin dışındaki

gözlemcilerin hem de bizzat bu partiler içinde siyaset yapanların verdiği net bir cevaba rastlanmış değildir. Bu noktada cevabı verilmesi gereken en önemli soru şudur: DTP benzeri partilere oy veren taban PKK'nın mıdır yoksa söz konusu taban DTP'ye mi aittir? Buna verilecek cevap konunun netleşmesini de mümkün kılacaktır. Görünen o ki, söz konusu taban üzerinde PKK'nın etkisinin daha fazla hissedildiği ve bu nedenle DTP'nin bu gerçeği göz ardı edemediğinden kendi siyasetini üretmekte zorlandığıdır. Bu nedenle DTP attığı her adımda PKK'yı gözetmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla DTP'den istenen "PKK ile ilişkisini kesmesi" talebi, DTP açısından gerçeği görünmemektedir. Bu durum DTP'nin sivil siyaset sahnesinde muhatap alınmasını ya da politika üretmesini zorlaştırmakta ve hatta imkânsız hale getirmektedir (Karadeniz ve Usta, 2007: 230-231).

Diğer taraftan son dönemde bütün söylemlerinde, PKK'nın bir terörist örgüt olmadığını, Kürtlerin demokratik haklarının savunucusu durumunda olan bir gerilla faaliyeti olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bu durum ise toplumun geniş kesimleri tarafından kabul görmesi pek mümkün görülmemektedir

SONUÇ

Yığınların kazanılması terörist stratejinin önemli bir parçasıdır. Terörizmin varlığını sürdürebilmesi örgütlere katılan militan kadroların varlığına bağlıdır. Yeni teröristler devşirilmediği takdirde terörizm, etkisini kaybederek yok olmaya mahkûmdur. İdeolojik terörizmin aksine ayrılıkçı terörizm, kolayca, haksızlığa uğradıklarını iddia edenlerin desteğini bulabilmektedir. Terörün, yığın hareketi olarak ihtilale dönüşmesi tehlikesi vardır. Bu nedenle, yığınların desteğini arkasına almış bir terörü durdurmak çok zor ve kanlı olabilir.

Baskıcı, eşitliğe aykırı, sömürüye dayalı, vatandaşlar arasında düşünce, inanç, dil ve benzeri özelliklere göre ayırım gözeten ya da onları bu nedenlerle birbiri aleyhine kışkırtan sistemler ve tutumlar toplumda teröristlere karşı ortaklaşa bir tutum takınılmasına ve teröristlerin toplumdan soyutlanarak saklanamaz duruma gelmesine engel olur. Kendini ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan farklı hisseden grupların bu farklılığı demokratik yollardan giderebileceğine dair umudunun olmaması onları teröre itmektir.

Terörizm bir yıpratma savaşıdır; insanların akıl ve vicdanını etkilemeye çalışır. Ona karşı yürütülen mücadelede başarılı olabilmek için bu etkiyi yok etmek ve terörizme kayan yığınları ondan soyutlamak zorunludur. Teröristlerin birer özgürlük ve demokrasi savaşçısı olmadığını kanıtlamak halkı kazanmanın en basit ve etkili yoludur. Ayrıca, terör örgütünün vaat ettiklerinden makul olanlarının doğal seyri içerisinde devlet tarafından yerine getirileceğine dair halk ikna edilmeli ve verilen sözlerin yerine getirilmesi konusunda gerekli kararlı adımlar atılmalıdır. Aksi takdirde devlete olan güven daha fazla sarsılır; bu da terör örgütünün işine yarar.

Belirli görüşlerin demokratik haklar çerçevesinde açıklanmasına izin verilmesi, hem demokratik birliği hem de yığınların bir arada kalmasını sağlayacak; halk kitlelerinin yasadışı usullere ve bu arada şiddete kaymalarını engelleyebilecektir. Birleşmiş Milletlerin, Devletler Arasında Birleşmiş Milletler Şartına Uygun Şekilde Dostane Münasebetler Kurma ve İşbirliği Yapılmasına Dair Milletlerarası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildirisine göre “Terör, başka biçimde yapılamayan siyasetin silahla yapılmasıdır.” Bu nedenle bu siyasetin meşru zeminde

yapılabilir hale getirilmesi için demokratik adımlar da ihmal edilmemelidir. Demokratik girişimlere rağmen terör var olmaya devam edecek, fakat haklılığını ve kitlesel desteğini yitirecektir.

Toplumda düzeni sağlamakla yükümlü otorite, tarafsız bir tutum içinde hangi siyasi görüş uğruna olursa olsun siyasi şiddet uygulamasını reddederse ve halkı şiddet eylemlerinin psikolojik baskısı karşısında yalnız bırakmazsa fertler terör eylemlerinin yaratacağı etkilere karşı daha dirençli ve tepki göstermek açısından da daha cesur olabilirler.

Kanaatimizce, etnik terörün halktan soyutlanması girişimleri polisiye tedbirlerle aynı derecede öneme sahiptir. Çünkü halktan soyutlanmış bir terör örgütüne karşı polisiye tedbirlerle sonuç almak kolaylaşacaktır. Bu nedenle, özellikle dünyadaki son gelişmelerden sonra örgüt bazında kalmış olan sol teröre karşı polisiye tedbirler, uzun vadeli ve olumlu sonuç verebilirler. Ancak milliyetçi-ayrılıkçı terörle mücadelenin çok yönlü tedbirleri zorunlu kıldığı ortadadır.

Cumhuriyet döneminde Kürtlerin çıkarttıkları isyanlar kısa bir sürede bastırılmıştır. Bununla birlikte uygun ortam bulur bulmaz Kürtlerin yeniden bir kısım faaliyetlere girişecekleri ve meseleyi uluslararası platformlara taşıyacakları da yine bu dönemde açıkça belli olmuştur. Uluslararası ortamın Türkiye aleyhine veya Kürtler lehine döndüğü bir anda, Türkiye'nin bu kez daha değişik bir uluslararası platformda Kürtlerle uğraşmak zoruna kaldığı görülmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda yaşanan olaylar ve Batılı devletlerin Kürt meselesi ile ilgili Türkiye üzerindeki baskıları da bunun gerçekleşmesinden başka bir şey değildir.

Tarihi dönemler içerisinde Kürtlere mal edilen isyan ve ayaklanmalara bakıldığında, bu hareketlerin mahallî kaldığı, düzenli bir ordu veya askere sahip olmadığı ve hiçbir zaman kuvvetli bir lider kadrosu ile desteklenmediği görülmektedir. Oysa PKK terör örgütü tarihi dönemler içerisinde ortaya çıkan bu zaafı ortadan kaldırmak için kurulduğu iddiasındadır. PKK, uzun bir dönem Batılı devletlerin de büyük desteklerini almış ve Türkiye için bir tehlike oluşturmuştur. Bu dönemde de PKK askeri açıdan geçmişe nazaran ciddi bir organizasyon yapmış ise de, modern anlamda bir ordu oluşturduğu söylenemez.

Sonuçta, PKK'nın yapmış olduğu düzensiz birliklerle verdiği düşük yoğunluklu bir savaştır. Bu savaşla nizam tanımaz bir uygulama içerisine giren PKK, adına

savaştığı ve bağımsızlık vaad ettiği Kürtlere büyük zarar vermiştir. Başta Kürtlerin bir bölümü bu harekete, hareketin gerçek yüzünü bilmediği için sempati ile baktıysa da sonradan PKK gerçek yüzünü gösterip, korkutma ve yıldırma politikası uygulayınca, PKK'ya olan sempati azalmıştır. Doğu Anadolu bölgesinde uzun yıllardan beri devam eden feodal yapı ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan baskılardan bunalan bir kısım Kürtler, başlangıçta PKK'yı bir kurtuluş aracı olarak görmüşlerdir. Ancak zamanla anlaşılmıştır ki, PKK feodal yapıdaki baskı ve zulümlerin yerini almış ve hatta eski dönemleri dahi aratmıştır.

Bölgedeki aydınlar arasında PKK farklı farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bununla birlikte PKK örgütlenme ve eylem yapma konusunda bu farklılıkları ortadan kaldırmış ve bölgedeki bütün güçleri kontrolü altına almıştır. PKK gerçeğinden haberi olmayan kitleler, bölge aydınları tarafından devamlı olarak istismar edilmiştir. Bundan dolayıdır ki, bölgedeki mesleki örgütler (dernekler, sendikalar vb.) PKK terör örgütünün bir şekilde denetimi altındadır. Örgütün denetimi dışında bölgede hiçbir mahalli idareci tasvip görmemektedir.

1990-2000 yılları arasındaki askeri mücadelede PKK terör örgütü bütün dış desteklere rağmen, başarısız olmuştur. Bu dönemde halk desteğini kaybederek, hareket alanını daraltmıştır. Bunu gözlemleyen örgüt önce Akdeniz ve Karadeniz'e açılımlar planlamıştır. Askerî anlamda bu plânlar da başarısızlıkla sonuçlanınca, dışarıdaki ve içerideki fikir babalarının da görüşleri doğrultusunda siyasallaşma sürecini hızlandırmışlardır. Askeri mücadelenin yerine siyasi mücadeleyi tercih etmişlerdir. Nitekim, yıllarca bölücü çevrelerce telaffuz edilen “siyasi çözüm ve örgüt ile diyalog” gibi terimler sıkça kullanılmaya başlanmış ve bu kavramlar kamuoyunun bir kesimine mal edilmiş ve bölücülüğü yasal zemin oluşturmanın ana unsuru haline gelmiştir. Bu çeşit propagandaya bağlı olarak devam ettirilen “Kürt kimliğinin tanınması, kültürel hakların verilmesi” gibi hususlar da bazı çevrelerce telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bunun sonucu, siyasi mücadeleyi temel alan PKK, bulabildiği bütün akademik, demokratik, kültürel örgütler, siyasi partiler ve her türlü dernekler içerisinde örgütlenmeyi hedef seçmiştir. Bu hedeflerinde başarılı olabilmek için de deşifre olmuş elemanları değil de, yıpranmamış, kendi yöresinde sevilen ancak kesinlikle örgütün talimatı dışına çıkmayacak kişileri seçmiştir. Böylece bölgedeki bütün politik faaliyetlerde de söz sahibi olmuştur. Bunun en büyük örneği de

Güneydoğu illerimizdeki yerel yönetimlerin tamamına yakın bir bölümünün örgüte yakın isimler tarafından oluşturulmasıdır. Bunun sebebi de örgütün gerçek yüzünün devletçe, halka tam olarak anlatılamamasıdır. Mahallî yöneticilerin PKK terör örgütü ile olan ilişkileri devam ettiği müddetçe bu durum Türkiye Cumhuriyeti Devleti için büyük bir tehlike oluşturacaktır.

Bölgede PKK terör örgütünün etkisinin kırılması veya tamamen ortadan kaldırılması için kısa ve uzun vadede alınması gereken tedbirler ise şunlar olabilir: Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan halk her türlü olumsuzluktan devleti sorumlu tutmaktadır. Halk üzerindeki bu psikolojik etkinin kırılması zorunludur. Bölgedeki dengesiz nüfus artışının devlet tarafından bir şekilde kontrol altına alınması gerekmektedir. Bölgede aşiret, tarikat, siyaset ağalıklarına son verilmelidir. Bu aşiretler bölgede cirit atan yabancı istihbarat birimlerinin etkilerinden korunmalıdır. Bölgede görev yapacak kamu personeli gerek görevinin hassasiyeti ve gerekse de bölgenin özel durumu, örf, adet, gelenek, görenekleri hakkında iyi yetiştirilip, bölgede görevlendirilmelidir. Gelen kamu görevlilerinin bölgenin feodal yapısından kaynaklanan aşiret, siyaset, tarikat liderlerinin etki alanlarından uzak tutulmaları gerekir.

Türkiye'deki bazı siyasî parti mensupları ve kamuoyunun gözü kulağı şeklindeki medya, sivil toplum örgütleri, bilerek veya bilmeyerek demokratikleşme adına PKK'nın siyasallaşma stratejisine uygun isteklerde bulunmalarına engel olunmalıdır. Bölgedeki siyasî parti temsilcilerin PKK'nın direktiflerini kendi partilerinin görüşleri gibi yansıtmaları gerçeği Türk kamuoyuna deşifre edilmelidir.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika'da yaşanan terör olayından sonra, Türkiye, PKK terörünün kendi bünyesinde yapmış olduğu tahribatı dış dünyaya gerektiği şekilde anlatmalı ve çeşitli platformlarda PKK'ya desteğini sürdüren bazı Avrupalı devletlerin bu destekleri engellenmelidir.

Bugün için PKK terör örgütünün askeri alanda, Türkiye için ciddi bir tehlike arz etmediği söylenmekte ise de, aynı durumun siyasî açıdan geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. İkinci tehlike Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bölgeye yönelik siyasî, kültürel, ekonomik ve benzeri alanlarda tam kararlılık içinde bir politika belirlememesi ve uygulamaması teşkil etmektedir. Bu politikanın belirlenmesi ve uygulanması sırasında göz önünde bulundurulması gereken bir husus da bu bölücü

hareketlerin bir tek kazanımla yetinmeyeceği, her kazanımı bir sonraki kazanımın basamağı haline getireceği, bu bağlamda verilecek olan en küçük bir tavizin hemen akabinde yeni talepleri gündeme getireceği, yeni taleplerin karşılanmamasının ise geriye dönüş gerekçesi hâline getireceği, bu mantığın sonucu olarak bitmez tükenmez taleplerin birbirini takip edeceği gerçeğidir.

Güneydoğu/ Kürt Meselesi adı altında yıllardır konuştuğumuz ve daha çok yapılanları eleştirip yapılamayanlardan şikâyetçi olduğumuz mesele hakkında en ileri gidenimiz de sadece çözüm önermek safhasında kalmıştır (Güzelgöz, 2008: 159).

Bugüne kadar yapılan çalışmalar ve çözüm önerilerine şöyle bir göz attıktan sonra nihai önerilerimizi maddelemenin uygun olacağını değerlendirmekteyiz.

Bu çalışmalardan ilki, Başbakanlığa bağlı özel bir çalışma grubu olan Politik Psikoloji Merkezi (PPM) tarafından hazırlanan bir rapordur. “Psikopolitik Yönden Kimlik Gelişimi ve Etnik Terörizm” başlığıyla hazırlanan 40 sayfalık raporda “Yetkililere Öneriler” bölümüne baktığımız vakit oldukça ilginç önerilere rastlanmaktadır (Güzelgöz, 2008: 159).

Bu raporda yer alan bazı teklifleri sıralamamız gerekirse;

- Çağdaş, özgürlükçü demokrasi anlayışı gereği her türlü fikrin (radikal düşünceler dahil olmak üzere) ifade edilmesine izin vermek...
- Etnik gruplara Meclis’te temsil hakkı verilmesi, sağlıklı boşalım yolları açar. Terörizm bir araç olarak kullanılmaz...
- Farklı etnik kökene ait gruplar, etnik kimliklerini demokrasi içinde serbestçe ortaya koyabilmeli.(Etnik dilde konuşma, yayın yapma, eğitim yapabilme, isim kullanma)
- Kürt kökenli vatandaşların gerçekçi sayılabilecek bazı istekleri dikkate alınmalı...
- Kürt dili ve kültürünün baskı altında olmadığına halka hissettirilmesi gerekli...
- Halkta etnik köken olmadan Türkiye Cumhuriyeti’nin eşit ve onurlu bir vatandaşı olduklarına dair duygu uyandırılmalı...
- Güvenliği sağlamakla sorumlu emniyet görevlileri ile güvenlik güçlerinin, terörden etkilenen toplum psikolojisi konusunda acilen eğitim görmeleri gerekir...

- Yatırımların gözle görülür bir biçimde başlatılıp tamamlanması, devletin verdiği her sözü zamanında yerine getirmesi gerekir...
- Bölgenin, büyük şehirlerin standartlarına yaklaştırılması, dolayısıyla orada görev yapacak kişilerin “şark hizmeti” atmosferinden kurtarılması. (Güzelgöz, 2008:162-163).

Bu rapordan başka daha birçok kişi ve kurum tarafından hazırlanan çalışmalarla konunun çözümüne ilişkin öneriler getirilmiştir. İşte bütün bu çalışmalar doğrultusunda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizle ilgili olarak günümüzde 4 olgudan *problem* olarak söz etmek mümkündür; bölgesel geri kalmışlık, işsizlik, göç ve terör.

Bölgeler arası dengesizlik noktasında, bütün dünyada olduğu gibi ülkelerin ekonomiye konu kaynaklarının en verimli şekilde kullanılmasından kaynaklanan ancak, diğer bölgeler kalkındıkça aradaki makas açılan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri için geliştirilen GAP ve DAP projelerinin tam olarak hayatiyet bulmalarıyla birlikte başta işsizlik olmak üzere bir çok sorun kendiliğinden ortadan kalkacak, hatta, ileriki yıllarda bölge tüm ülkeden işgücü talep edecek bir cazibeye kavuşacaktır.

Göç olgusu medeniyet ile birlikte problem olarak ortaya çıkmıştır. Merkezi iktidarlar denetimi sağlayabilmek için yerleşik düzeni her zaman tercih etmişler, göçe ve göçerlere problem olarak bakmışlardır. Medenileşme kelime anlamı olarak şehirleşme anlamına gelmektedir. Uygarlığın gelişimi kentlerin gelişmesiyle özdeş olmuştur. Sanayileşmenin en önemli özelliklerinden biri şehirleşme ve kırsal kesimden şehirlere göçtür. Gerek Osmanlı’da gerek Türkiye Cumhuriyeti’nde göç olgusu problem olarak ele alınmıştır.

Özellikle planlı döneme geçildiğinde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan itibaren Kalkınma Planlarında; hem göçün hem göçün neden olduğu problemlerin çözümünde, az gelişmiş bölgelerde yeni iş imkânları yaratmak için sanayi yatırımlarının bu bölgelere teşviki ile ilgili politikalar benimsenmiştir.

Bölgede zaten var olan göç olgusuna 1984’ten itibaren bir terör boyutunun eklenmesiyle var olan göç ve göçün doğurduğu problemler artmıştır. Terör boyutu göç olgusunu nicelik ve nitelik olarak artırmıştır.

Terör ve göç birbirlerini etkilemekte ve zaman zaman iç içe geçmektedirler, ancak ortada iki ayrı problem söz konusudur. Genelde bu konuların ayrımı iyi

yapılmadan öneriler sunulmuş ve bu önerilerde temel ayırım iyi yapılamadığından boşlukta kalmışlardır. Göçü önlemek için getirilen öneriler genelde ekonomik boyutlu, terörle mücadeleye ilişkin öneriler ise psikolojik özellikler taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü., Urhal, Ö., (2007), **Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm**, Adalet Yayınevi, Hukuk Yayınları Dizisi, No:205, Ankara.
- Ağaoğullan, M.A., Köker, L., (2001), **İmparatorluktan Tanrı Devletine**, İmge Kitapevi, 4.Baskı, Ankara.
- Akad, M.T., (2001), **Strateji Üzerine**, Kastaş Yayınları, İstanbul.
- Akbulut, İ., (1988), **Devlet Terörizmi ve Ülke Bölücülüğü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Akbulut, İ., (1993), “*Terör ve Tasnifleri*”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 399, Ankara.
- Akbulut, İ., (1993), **Gerekçeli Terörle Mücadele Kanunu ve Açıklaması**, Kazancı Yayını, İstanbul.
- Akçora, E., (1983), “*Ermeni Terör Örgütlerinin Dünü, Bugünü ve PKK Örgütü ile İşbirliği*”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, C. 92, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Akçora, E., (1988), “*Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Nevruz*”, Prof.Dr. Abdühalûk Çay Armağanı, Ankara .
- Akçora, E., (1994), “*Ermeni Terör Örgütlerinin Dünü Bugünü ve PKK örgütü ile İşbirliği*”, **Forum Dergisi**, Ankara .
- Akgül, S., (1992), *Yakın Tarihimizde Dersim İsvanları ve Gerçekler*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992.
- Akın, F.İ., (1993), **Kamu Hukuku** 6.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Akmaral, K., (2004), “**Hayatta Kalmak ve Uzun Yaşamak İçin Kılavuz Kitap**”, **Anti Teröristin El Kitabı**, Bilge Karınca Yayınları, No:84, İstanbul.
- Aksay, H., (1990), **Körfezin Dibi**, Server Yayınları, Ankara.
- Aksoy, M., (1996), **Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu**, İstanbul.
- Aksoy, M., (2000), **Sosyal Bilimler ve Sosyoloji**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Alkan, N., (2000), **Psikolojik Harekat Terörizm ve Polis**, TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları, No:5, Ankara.

- Alkan, N., (2007), **Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar(USAK) Kurumu Yayınları, No:15, Güvenlik Serisi No:3, Ankara.
- Alparslan Ş., (1983), **Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik**, Teknik Yayınları, İstanbul.
- Altan, M., (2008), **Kürt Sorununu İnsanileştirmek**, Hemen Kitap, İstanbul.
- Altındal, A., (2002), **Vatikan ve Tapınak Şövalyeleri**, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara.
- Altuğ.Y., (1995), **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Anbarlı, Ş., (2004), Küreselleşme Karşısında Ulus Devletin Yeni Konumu: Türkiye İçin Bir Perspektif, **Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:2, Cilt:2, Sayı:1, Nisan; ss:127-146, Ankara.
- Arendt, H., (1997), **Şiddet Üzerine**, Çev.:Peker, B., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arıboğan, D.Ü., (2007), **Terör Korku Hali, Tarihin Sonundan, Barışın Sonuna**, 3.Baskı, Profil Yayıncılık, No:39, Strateji-Analiz Dizisi No:07, İstanbul.
- Arvon, H., (1979), **Anarşizm**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Asaf , H., (1990), **Ortadoğu'da Devlet ve Terör**, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Aslan, Y., (1997), **Türkiye Komünist Fırkasının Kuruluşu ve M.Suphi**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- Aslı Z., (2001) Biyolojik Silahlar, **Bilim ve Teknik Dergisi** Ekim sayısı, İstanbul.
- Aşken, H., (2002), **Sosyolojik Açından Terör ve Teröre Karışanların Sosyal Tabanı**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, (1998), **Türkçe Sözlük**, 9.Baskı, Ankara.
- Atkinson, R., (1995), **Psikolojiye Giriş 1**, Çev:Kemal Atalay, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Avcı, G., (2004), **İstihbarat Teknikleri-Aktörleri, Örgütleri ve Açmazları**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Avşar, B. Z., (1992), **Kitle İletişim Araçları ve Terör**, Kamer Yayınları, , İstanbul.
- Avşar, B. Z., F.S., S.T., (2002), Türkler, *Türklerin Demografisi (1950-2025)*, C.1, Yeni Türkiye Yayını, Ankara.
- Avşar, B.Z., A. Ç., M. A., (1998), **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör**

- Nedeniyle Göçeden Ailelerin Sorunları**, (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu için yapılmıştır, Ankara 1997.) Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara.
- Avşar, B.Z., M. A., (2003), Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Terörün neden ve sonuçları, 21.yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği, (**Muzaffer Özdağ Armağanı**), C.3., ASAM Yayınları, Ankara.
- Aydın A, (1992), **Kürtler, PKK ve Öcalan**, Kale Ofset.
- Aydın A, (2002), **Psiko-Siyasal Yönüyle Saldırganlık ve Terör**, Turhan Kitabevi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dizisi No:8, Ankara.
- Aydınlı, E., (2003), Küreselleşme ve Güvenlik, **Avrasya Dosyası**, Asam Basımevi, Cilt:9, Sayı:2, Ankara.
- Bal, İ., (, 2000), Türkiye’de Organize Suçlar ve Terörizm Üzerine, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.2, S.7-8, ss.47-71.
- Bal, İ., (, 2006), **Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, Uluslar arası Stratejik Araştırmalar (USAK) Kurumu, Yayınları No:12, Güvenlik Serisi No:1, Ankara.
- Bal, M.A., (2003), **Savaş Stratejilerinde Terör**, IQ Kültürel Sanat Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul.
- Balcıoğlu.İ., (2001), **Şiddet ve Toplum**, İ.Bilge Yayıncılık, İstanbul.
- Balcıoğlu.İ., (2007), **Sosyal ve Psikolojik Açından Göç**, Elit Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Ballı, R., (1992), **Kürt Dosyası**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Baltaş, Z. Baltaş, A., (2001), **Beden Dil’i**, Remzi Kitabevi, 28.Baskı, İstanbul.
- Banarlı, N.S., (1999), **Devlet ve Devlet Terbiyesi**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Barracough, G., (2001) **Emperyalizme Tepki:Milliyetçilik**, Sayı 13, s.243.
- Bayat, Mert, (1986), **Milli Güç ve Devlet**, Belge Yayınları, İstanbul.
- Baydar.O., (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere Türkiye**, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Bayrak, M., (1993), **Kürtler ve Ulusal-Demokratik Mücadeleleri**, Özge Yayınları, Ankara .
- Bayrak, M., (1994), **Kürdoloji Belgeler**, (Açık Gizli Resmi Gayri Resmi), Ankara.
- Bayraklı, B., (1983), **Farabi’de Devlet Felsefesi**, Doğuş Yayınları, İstanbul.

- Beşe, E., (2001), *Organize Suçların Kriminolojik Temelleri: Siyasal Perspektifler*, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.3, S.1-2 (Ocak-Haziran), ss.23-38 Ankara.
- Bloch, M., (2007), **Feodal Toplum**, Çev.: Melek Fırat, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Bolay, S.H., (1984), **Felsefi Doktrinler Sözlüğü**, 3.Baskı, Ötüken, İstanbul.
- Born, H., (2003), **Güvenlik Sektörünün Parlamenter Denetimi**, Tesev Yayınları,
- Bozdemir, M., (1982), **Terör(mü) ve Terörizm(mi)**, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu, Yıllık, C.VI, 1981, Ankara.
- Bozkurt, V., (2000), **Küreselleşme Kavramı, Gelişimi ve Yaklaşımlar, Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, İstanbul.
- Brain, W, (2001) The Definition of Terrorism, **Guardian**, 07 Mayıs 2001.
- Brzezinski, Z., (1998), **Büyük Satranç Tahtası**, Çev.:E.Diktaş, E.Kocacıyık, Sabah Kitapları.
- Bulut, F., (1992), **Dar Üçgende Üç İsyân**, Belge Yayınları, İstanbul.
- Bulut, F., (1993), **Ortadoğu'da İslamcı Örgütler**, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- Burhan, A., (1982), **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar**, İstanbul.
- Burhan, A., (1985), **Doğu Anadolu Ağızlan Üzerine Bir İnceleme**, Ankara.
- Büker, S., (1999), **Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet**, Alan Yayınları, İstanbul.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (1991), Milliyet Yayınları, (Cilt 10, s.500). Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Carrel, A., (1999), **Bilinmeyen İnsan**, çev.Nasuhi Baydar, İstanbul.
- Chomsky, N., (1991), **Terörizm Kültürü**, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Chomsky, N., Herman, E.S., O'Sullivan, G., George, A., (1999), **Terörizm Efsanesi**, çev.Bahadır Sina Şen, İ Ayraç Yayınları, Toplum- Siyaset Bilim Dizisi No:4, Ankara.
- Clausewitz, C.V., (1999), **Savaş Üzerine** Çev.: H.Fahri Çeliker, İstanbul.
- Coady, C.A.J., (1996) Terörün Ahlakı, **Cogito Şiddet Özel Sayısı**.
- Cooper, R., (2005), **Ulus Devletin Çöküşü, 21.Yüzyılda Düzen ve Kaos**, Çev.:Berrin Karahan, Güncel Yayıncılık, İstanbul.
- Cömertoğlu, Y., (1995/2), **Terörün Psikolojik Temelleri**, Strateji Dergisi.
- Çakmak, H., (2008), **Terörizm**, Platin Yayıncılık, Ankara.

- Çay, A., (1994), **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, Turan Kültür Vakfı, İstanbul,
- Çitlioğlu, E., (2006), **Gri Tehdit, Terörizm**, 2. Baskı, Ümit Yayıncılık, Ufuk Dizisi No:192, Ankara.
- Çitlioğlu, E., (2008), **Gri Tehdit, Terörizm**, Destek Yayınları, No:35, Araştırma Dizisi No:16, Ankara.
- Çora, N., (2004), **Kürt Sorununun Geleceği**, Q- Matris Yayınları No:24, Araştırma Dizisi No:9, İstanbul.
- Debray, R., (1989), **Devrim İçinde Devrim** (Çev: R. Güngör), Toplam Yayınevi, İstanbul.
- Demirel, E., (1999), **Terör**, GHMD Yayınları, İstanbul.
- Demirel, E., (2003), **Dünyada Terör**, 4.Baskı, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, No:4, İstanbul.
- Demirkent, N., (1980), **Türkiye’de Terör**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, (23. baskı), Aydın Kitabevi, 1993, Ankara
- Dilmaç, S., (1997), **“Terörizm Sorunu ve Türkiye”**, E.G.M. Yayınları, Ankara.
- Dönmezer, S., (1980), **“Milletlerarası Tedhişçilik”**, **Abdi İpekçi Semineri**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul.
- Dönmezer, S., (1985), **“Türkiye’de Terör, Milletlerarası Tedhişçilik”**, **Teröristlerin Rehabilitasyonu Semineri**, İstanbul.
- DPT(1995), **İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler**, DPT Yayını, Ankara.
- DPT(1996), **İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, DPT Yayınları, Ankara.
- Ekşi, A., (1982), **Gençlerimiz ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdem,Ç.,(2001), **Terör ve Terörizm Kavramları Üzerine Bir İnceleme**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ergene, H.H., (1993), **Neden Hedef Türkiye?** Kitap Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ergil, D., (1980), **Türkiye de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Ergil, D., (1991), **Terörizmin Mantığı ve Hedefi**, A.Ü.S.B.F.D., Prof.Dr.Muammer Aksoy’a Armağan, C.XLVI, Ocak-Haziran, No:1-2.

- Ergil, D., (1995), **Doğu Sorunu, Tespitler ve Öneriler**; TOBB Yayını, Ankara.
- Erkal, M., (1985), “Terörün Sosyolojik Analizi”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, C.II, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1985.
- Erkal, M., (1994), **Etnik Tuzak**, Turhan Kültür Vakfı, İstanbul.
- Erkal, M., (2001), “Etniklik ye Terör”, **Sosyoloji Konferansları**, 25.Kitap, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ersanel, N., (2001), **Siber İstihbarat**, Avrupa Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, No:23, Ankara.
- Eslen, N., (2005), **Küresel Hamleler-Anahtar Stratejiler**, Tek Ağaç Yayınlan, Ankara.
- Eymür, M., (1997), **Analiz**, Milliyet Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.
- Faraç, M., (2008), **PKK'nın Şifreleri**, Siyasallaşan Terör, Cumhuriyet Kitapları
- Flinter, M., (1988), **Ortadoğu Dosyası, Dünün ve Bugünün Defterleri**, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Fromm, E., (1979), **Sevgi ve Şiddetin Kaynağı**, Çev.Salman, Y-İçten, N., Payel Yayıncılık, İstanbul.
- Fromm, E., (1995), **İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri**, Çev.Şükrü Alpagut, Payel Yayınlan, İstanbul.
- Fukuyama, F., (2005), **Devlet İnşası**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Fuller, G.E (2004), **Siyasal İslam'ın Geleceği**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Geleri, A., İleri, H., (2003), **Organize Suçlarla Mücadelede, Gizli ve Örtülü Yaklaşımlar**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A., (2005), **Ulus Devlet ve Şiddet**, Çev.:Cumhur Atay, İstanbul.
- Gökalp, Z., **Türkleşmek İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, İstanbul.
- Gökçe, B., (1997), *Güneydoğu Anadolu Sorunu, Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı 1*, 24-27 Aralık , Ankara.
- Gökçe, B., (1996), **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Göze, A., (1983) **Siyasal Düşünce Tarihi**, İstanbul.
- Göze, A., (1983), **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, 7.Baskı, Beta Yayınlan, İstanbul.

- Gözler, K., (2003), **Anayasa Hukukuna Giriş**, 3.Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gözübüyük, Ş., (1995), **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Günay, T., (2005), **Türkiye’de Yıkıcı ve Bölücü Terörizm**, Ağlayan Kaya Kuzey Yıldızı Yayınları, Ankara.
- Gündüz, A., (1994), **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar İle İlgili Temel Metinler**, 2.Bası, Beta yayınlan, İstanbul.
- Gürses, E., (1997), **Ayrılkçı Terörün Anatomisi TRA, ETA, PKK Bağlamı**, İstanbul.
- Gürses, E., (2007), **Etnik Temelli Terör Can Almaya Devam Ediyor, Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Güvenç, B., (1995), **Kültür ve Eğitim**, Ankara.
- Güvenir, O., (1980), “Türkiye’de Terör ve Güvenlik Kuvvetlerinin Durumu”, **Abdi İpekçi Semineri**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul.
- Güzelgöz, O., (2008), **Kürt Meselesi ile Yüzleşmek, Sınırlar Zorlanırken Kapıları Açmak**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Hazır, H., (2001), **Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Nobel Yayın ve Dağıtım, Yayın No:229, Ankara.
- Hoffer, E., (1998), **Kesin İnançlılar**, çev. Erkil G., İstanbul.
- Huntington, S.P., (2003), **Medeniyetler Çatışması**, Der.:M.Yılmaz, Vadi Yayınlan, 8.Baskı, Ankara.
- İlhan, S., (1987), **Harp Yönetimi ve Atatürk**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- İlhan, S., (1989), **Jeopolitik Duyarlılık**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- İlhan, S., (1993), **Türkiye’nin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:134, Ankara.
- İlhan, S., (2005), **“Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık”** 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- İlhan, S., (2008), **Terör Neden Türkiye?** Genişletilmiş 3. Baskı, Alfa Yayınları No:1930, Siyaset Dizisi No:92, İstanbul.
- İnan, A-Afet, (1988), **Medeni Bilgiler ve M.Kemal Atatürk’ün El Yazıları**, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

- İstanbul. Tarhan, N., (2003), **Psikolojik Savaş, Gri Propaganda**, Timaş, 4.Baskı, İstanbul.
- Kafesoğlu, İ., (1996), **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, 14.Baskı, İstanbul.
- Kafesoğlu, İ., Sayar, M., (1983), **Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller**, İstanbul.
- Kapani, M., (1995), **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayıncılık, Ankara.
- Karacan, İ., (1984), **Terörizm Kavram ve Yapısı**, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara.
- Karadeniz, S.-Usta, M.E., (2007), “*Sosyal Hareketler Sosyolojisi Bağlamında PKK*” **Tezkire**, Sayı:46-47, Ocak – Haziran, Ankara.
- Karamısır, S., (1992), **Uluslararası Terör Dedikleri**, FEV Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Karaşahan, M., (2003), **Terörün Efendileri**, Pınar Yayınları, İstanbul, Kaynak, M., (1992), **Söyleşi**, Gerçek Dergisi, Kasım Sayısı, İstanbul.
- Kaynak, M., Mete, Ö.L., (2007), **Derin PKK Büyük Oyunun Gizli Kodları**, Timaş Yayınları, No:1763, Aktüel Siyaset Perde Arkası Dizisi No:37, İstanbul.
- Kaynak, M., (2006), **İstihbarat ve Terör Oyunları**, Selis Kitaplar, İstanbul.
- Kazancı, S., (1971), **Topluma Karşı İşlenen Suçlar**, Ankara.
- Keleş, R.-Ünsal, A., (1982), **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara
- Kışlalı, A., T., (1994), **Siyaset Bilimi**, 4.Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- Kışlalı, A.T., (1974), **Öğrenci Ayaklanmaları**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kızılcılık, S., Erjem, Y., (1996), **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü**, İzmir. Kiper, N.Ö., Çakar, N., (1992), **Devlet Güvenliği ve Haberalma**, Polis Akademisi Ders Kitabı, Ankara.
- Kocaoğlu, M., (1998), **Anayasa Hukuku**, Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ankara.
- Koçdemir, K., (2002), **Küreselleşme**, Ötüken, İstanbul.
- Koçdemir, K., (2004), **Milli Devlet ve Küreselleşme**, Ötüken, İstanbul.
- Kodaman, B., (1985), “Terör ve Otorite”, **Teröristlerin Rehabilitasyonu Sempozyumu**, İstanbul.
- Kongar, E., (1998), **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998.
- Kongar, E., (2001), **Küresel Terör ve Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Koru, F., (1992), **Terör ve Güneydoğu Sorunu**, Beyan Yayınları, İstanbul.

- Köknel Ö., (1996), **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Köknel, Ö., (1986), **İnsanı Anlamak**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Köknel, Ö., (1996), **Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları**, Cem Yayınevi, İstanbul. İstanbul.
- Kurt, Ş., (2004), **Terör ve Gençlik**, Polis Dergisi, Ankara.
- Kuyaksil, A.H., (2000), “Uluslararası Sistem ve Terör”, **Polis Dergisi**, Sayı:22, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Laqueur, W., (1997), **Terrorism**, Boston:Little, Brown and Company.
- Mango, A., (2005), **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, Çev.: O.Azizoğlu, Doğan Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Moses, R., (1996), **Şiddet Nerede Başlıyor?** Cogito (Şiddet) Sayı 5-6, Kış-Bahar, İstanbul.
- Mutlu, S., (2002), **Doğu Sorununun Kökenleri**, Ekonomik Açıdan, Ötüken Neşriyat, Yayın No:521, Kültür Serisi No:226, İstanbul.
- Nikbay, Ö., (2001), **İntihar Saldırıları ve Türkiye'deki İntihar Saldırılarının Sosyo-dinamik Açısından İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Orakoğlu, B., (2008), **İhanet Çemberi, PKK'yı Yöneten Türkler**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Oruka, H. O., (1996), “**Yasal Terörizm ve İnsan Hakları**”, (Ed.),Kuçuradi, İ., **İnsan Haklarının Felsefi Temelleri**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- O'sullivan, N., (1986), **Terrorism, Ideology and Revolution**, Great Britain:Wheatsheaf Boks Ltd.
- Ozankaya, Ö., (1979), **Terörün Toplumsal Etkenleri ve Çözüm Yolları**, AÜSBF Dergisi C XXIV No: 1-4, Ankara.
- Öcalan, A., (1994), **Sorunlarımızı Kavrayalım Çözüm Gücü Olalım, Çözümlemeleri**, cilt-1.
- Öcalan, A., Küçük Y., (1993), **Kürt Bahçesinde Söyleşi**, Şahin Matbaası, Ankara.
- Öktem, E., (2004), **Stratejik Boyut**, İDB Yayınlan, Ankara.
- Örgün, F., (2001), **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınlan, İstanbul.
- Özbay, H., (1996), **Gençlik**, İstanbul.
- Özcan, N. A., (1999), **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**,

- Avrasya stratejik araştırmalar merkezi yayınları, Ankara.
- Özçağatay, L., (1988), **Kuzey İrlanda ve IRA Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözümüne**, Papirüs Yayınlan, İstanbul.
- Özçelik, M., Babacan H., (1996), “Bedirhan İsyanı Üzerine Bir Destan”, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2, Isparta, ss.159-172.
- Özdağ, M., (2001), **Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiğı Üzerine**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- Özdağ, Ü., (1994), **Etnik Sorun**, Avrasya Dosyası Yayını, Ankara.
- Özdağ, Ü., (1996), “Kuzey Irak ve PKK”, **Avrasya Dosyası Dergisi ADD (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, c.3 S.I, Ankara.
- Özdağ, Ü., (2005), **Türkiyede Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK**, 3OK Yayıncılık, Ankara.
- Özdağ, Ü., (2008a), **İstihbarat Teorisi**, Kripto Kitaplar, Ankara.
- Özdağ, Ü., (2008b), **PKK Terörü Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, Kripto Kitaplar, Ankara.
- Özek, Ç., (1991), **Terör ve Terörle Mücadele Kanunu**, İstanbul Barosu Dergisi, İstanbul.
- Özgen, M. İ., (1989), **Türkiye de Şiddet Hareketleri Kaynakları ve**
- Öztürk, O.M., (1999), **Doğı Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, Çağlayan Yayınevi, İzmir.
- Öztürk, O.M., (2000), **Terörizm İncelemeleri**, Avrasya Yayınlan, Ankara.
- Pazarcı, H., (2004), **Uluslararası Hukuk**, 2.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Pınar, İ. (2000), **İnsan Hakları Sözleşmeleri**, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Raşit, A., (2001), **Taliban:İslamiyet, Petrol, ve Orta Asya’da Yeni Büyük Oyun**, Çev.Osman Akınhay, Everest Yayınlan, İstanbul.
- Rosenau, P.M., (1998), **Post-Modernizm ve Toplum Bilimler**, Çev:Tuncay Birkan, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Sakık, Ş., (2005), **Apo**, Şark Yayınlan, Ankara.
- Savaş.V., (1986), **Kalkınma Ekonomisi**, Beta Yayınlan, İstanbul.
- Sayılgan A., (1975), **Ansiklopedik Marksist Sözlük**, Mars Matbaası, Ankara.
- Sayılgan, A., (1971), **Türkiye’de Sol Hareketler**, İstanbul.

- Sezal, İ., (1996), **Göçler ve Şehirleşmeyen Şehirler**, Toplum ve Göç 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Mersin.
- Songar, A., (1984), “Türkiye de Terör Olaylarının Arkasında Yatan Gerçekler”, Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar, **Aydınlar Ocağı**, İstanbul.
- Stalin, J.V., (1979), **Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm**, Yıldız Yayınevi, İstanbul.
- Stern, M., (1988), Ortadoğu Dosyası, Dünün ve Bugünün Defterleri, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Şehirli, A., (2000), **Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri**, Burak Yayınları, İstanbul
- Şen, S., (2002), **Ulusal Devletten Bölgesel Güç Oyunlarına**, İstanbul.
- Şen, Y.Furkan, (2004), **Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri**
- Şenel M, Şenel T., (1995), **Genel Hatlarıyla Terörizm**, EGM Yayınları, Ankara.
- Şenel M, Şenel T., (1995), **Gerilla ve Gerillaya Karşı Koyma**, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Şenol, A., (1991), **Siyasal Düşünceler Tarihi**, 3.Baskı, V Yayınları,
- T.C Dışişleri Bakanlığı, (1966), **Yurt içi İnceleme Gezisi Raporu**, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tacar, Y.P., (1999), **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Tağma, K., (2008), Etnik Kürt Milliyetçiliğine Dayalı Terörizmin Nedenleri ve Çözüm Önerileri, Kitap Neşriyat Dağıtım, Ankara.
- Tahmaz, H., (2007), Şemdinli’den Ankara’ya Kürt Sorunu, Agora Kitaplığı, N o: 178 , Siyaset Dizisi No:
- Tamer, V., (2005), **İllegal Paralel Güç Terör**, Erciyes Yayınları, İstanbul.
- Taneri, A., (1990), **Kutsal Terörün İçyüzü Hizbullah**, İstanbul.
- Tatlıdil, E., (2002), **Sosyolojiye Giriş**, Martı Yayınevi, Ankara.
- TC. İçişleri Bakanlığı Emn. Gen. Müd. Terörle Mücadele (TEMÜH) Dairesi Başkanlığı, (1997), **Türkiye Geneli PKK Terör Olayları İstatistiği(1984-1996)**, Ankara.
- TDV (1996), **Türkiye Gerçeğinde Kürtler ve PKK Terörü**, Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ankara.

- Tekeli, İ., (2008), Göç ve Ötesi, Tarih ve Yurt Vakfı Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler Dizisi No:3, İstanbul.
- Terörle Mücadele **Temel Kitapçığı**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000.
- Tezcan, D., (1988), **Terörizm ve Uluslar arası Yardımlaşma**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1988.
- Topcuoğlu, A., (1992), **Terör Karşısında Kitle İletişim Araçları**, Yeni Forum Dergisi Haziran
- Türkdoğan, O., (1996), **Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği**, Timaş Yayınları, Ankara.
- Türkdoğan, O., (1997), **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayını, İstanbul.
- Türkdoğan, O., (1997), **Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi**, Birleşik Yayınları, İstanbul.
- Türkdoğan, O., (1998), **Güneydoğu Kimliği**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Türkdoğan, O., (1998), *Doğu ve Güneydoğu'da Aşiret ve Sosyo-Antropolojik Yaklaşımlar; Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu*, Van Valiliği ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını, Van.
- Türkdoğan, O., (2005), **Doğu ve Güneydoğu, Kabile- Aşiret Yapısı**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, No:124, Araştırma İnceleme Dizisi No:88, İstanbul.
- Türkdoğan, O., (2005), **Türk Ulus Devlet Kimliği**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, No:127, Araştırma İnceleme Dizisi No:91, İstanbul.
- Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (2005)**, AKDENİZ GÖÇDER tarafından Hacettepe Üniversitesinde 04 Mart 2005 tarihinde yapılan sunum, Ankara.
- Urhal, Ö., (1992), **Şehirleşme ve Asayiş İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Uslubaş, F., (2005), **Küresel Terör**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Ünal, Ş., (1997), **Milletlerarası Hukuk Açısından Güneydoğu Sorunu ve Terörle Mücadele**, TBMM Yayınları, Ankara.
- Ünal, Ş., (2000), **Terörizm İncelemeleri**, Avrasya yayınları, Ankara.
- ve Ulus Devlet**, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Üstel, F., Ece, Ö. (2004), **Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş Ön Rapor**, Ankara.
- Wilkinson, P., (1974), **Political Terörizm**, London.

- Yasa, İ., (1970), **Gecekondu Ailesi: Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi**, AÜSBF Dergisi, 25, Ankara.
- Yayınları, İstanbul.
- Yayla, A., (1990) **Terörizm - Kavramsal Bir Çevre**, A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt XLV, Ankara.
- Yayla, A., (1990), **Terörizm Üzerine Yazılar**, Gündem Yayınları, Ankara.
- Yeğen, M., (2006), **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 3. Baskı, İletişim Yayınları, No:515, Araştırma- İnceleme Dizisi No:82, İstanbul.
- Yeğen, M., (2006), **Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa Cumhuriyet ve Kürtler**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, No:1145, Araştırma- İnceleme Dizisi No:199, İstanbul.
- Yenerer, V., (2008), **Kanlı Kukla PKK Terör Örgütü Gerçeği, Bir Savaş Muhabirinin Kaleminden PKK Kampları ve Operasyonlar**, Pegasus yayınları No:131, Strateji- Analiz Dizisi No:25, İstanbul.
- Yıldıray, Y., (1997), Üniversite Sanayi işbirliği ve Kayseri Uygulaması, Erciyes Üniversitesi, İİBF Dergisi Sayı 12, Kayseri.
- Yılmaz, A., (1994) **Etnik Ayrımcılık**, Vadi Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, A., (1996), **Kuzey İrlanda Sorunu**, Avrasya Yayın, Ankara. Yılmaz, A., (2001), **Çağdaş Siyasal Akımlar**, Vadi Yayınları, Ankara.
- YÖK, (1985), **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Nedenleri**, YÖK Yayınları, Ankara.
- Yunusoğlu, K., (1992), **Devlet Güvenliği ve İstihbarat**, Ankara.
- Yurtsever, H., (1992), **Dünden Bugüne Türkiye Solu**, Devrim Dergisi Nisan-Mayıs Sayısı, İstanbul.
- Zafer, H., (1999), **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm**, Beta Yayınları, İstanbul.
- Zeytinburnu Belediyesi, (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler**, (8-11 Aralık 2005), İstanbul.